Møt Hunt Emerson!

TEGN

Nr. 3
1992
Kr. 39,-

Tidsskrift om og med tegneserier

Ny film:
BATMAN, Kattekvinnen og Michelle Feiffer

TEGN i tiden, forlag, Tyskland, AIDS, Statsministeren, tegneserier...

Putt en tiger på tanken!

Tommy **er seks år og har en meget velutviklet fantasi. Det er ikke foreldrene hans like glade for. Men når har foreldre skjønt noe som helst? De tror for eksempel at Tommys beste venn — *Tigern* — bare er et utstoppet kosedyr. Tommy vet bedre, og det gjør vi også som kjenner vennen i den oransje pelsen.**

Bill Watterson, **mannen bak den mesterlige tegneserien, har på en genial måte klart å beskrive et barns verden, full av fantasi, tanker og påfunn. Du blir glad i denne tegneserien. Tommy er et fenomen. Han har millioner av fans. Er *du* en av dem?**

Møt verdens kuleste tøytiger!

—Hver måned fra Bladkompaniet

TEGNart

LEDER

Det finnes store nyheter i mediaverden. Og det finnes mellomstore. Så finnes det små. Her har vi en liten én. Innenriksnyheter.

Partiet *SV*, Sosialistisk Venstreparti blant de formelle, har en partiavis, *Ny Tid*, tidligere Orientering. Ny Tid har hatt ikke hatt mange politiske tegnere i sin levetid, men de få som har vært der har vært dyktige. *Tor Bomann-Larsen* skapte fundamentet i sin karriere med den politiske tegneserien *Glipp*. Nå senest har *Knut Nærum* høstet lovord for sin spennende politiske såpeopera, *Bloid*.

I sommervarmen, 12. juni 1992 presist, på bortimot underkanten av årsdagen for Knut Nærums inntreden i Ny Tid, blir han vakkert portrettintervjuet. Her avslører han ikke bare sitt satiriske sinn, men også at han er RV'er, sympatisør av Rød Valgallianse, altså AKP's parlamentariske alibi.

Nesten-redaktør *Kjell Arild Nilsen* tar TEGN til inntekt for at Ny Tid er pluralistisk og tolerante nok til å la en fra nabopartiet tegne i avisen. For, som Nilsen formulerer det, "Hans (Nærums) armlengdes avstand til SV var kjent i fagbladet "Tegn" som kommenterte Nærums avtale med Ny Tid med å spå at det nok bare var et spørsmål om tid før Nærum måtte gå av politiske grunner. Ennå har ikke det skjedd, og vi tipper at mannen bak påstanden neppe vedder hatten sin på at det vil slå til."

Den *mannen*, som det så lite familiært henvises til, er i all beskjedenhet underTEGNede. Og som fortsatt husker hva han skrev i TEGN 4/91. Her minner han, altså jeg, om at Ny Tid har tradisjon i å la sine beste krefter gå, og at forandringer (ofte) skjer til det verre. Synd og tragisk, men (ofte) sant. Hadde jeg ikke hatt rett, ville portrettintervjuet ha vært illustrert av *Arne Isachsen*. (Som i parentes bemerket er bror av *Haakon W. Isachsen* på det nærværende forlaget Semic.) Men Arne Isachsen forsvant fra Ny Tids spalter før den tid. Akkurat som TEGN advarte for. Synd å si det, men Knut Nærum vil selvfølgelig også gjøre det. Før eller senere. Men haster ikke.

Rita Bloid tar saken, i Knut Nærums sikre strek.

I den grad TEGN har noen effekt, har TEGN i denne sammenhengen muligens vært konserverende i Knut Nærums fordel...

Det er rart hvordan man fotfølges av hva man har sagt, og evig eies alt man har skrevet. I herværende TEGN konfronterer Kurt Østergaard den danske tegneren Carsten Graabæk over en karakteristikk som underTEGNede framsatte i forøvrig samme artikkel som kretset omkring Knut Nærum.

Nåja.

Det er vanskelig å spå, særlig med tilhørere med fleksibelt minne. SV's egen Erik Solheim veddet hatten til Trygve Bull på at den borgerlige regjeringssamlingen ikke ville holde i mer enn tre måneder. Samlingen holdt i noen måneder mer før den sprakk. Erik Solheim fikk såvidt rett til slutt. Likevel ble han mistolket av journalister til at han ville spise Bulls hatt om overstående hendelse holdt eller ikke holdt. Sportslig, men dumt fortærte da Erik Solheim en hatt for TV, live...

En hatt? Har ikke vi, altså jeg, hørt om den før? Og jeg som ikke eier en eneste hatt å vedde bort. Jeg kunne kanskje ha lånt en av Trygve Bull, men sist han gjorde det, ble den spist av formannen i Sosialistisk Venstreparti, norsk politikks svar på *Charlie Brown*, nemlig Erik Solheim. Den siste karakteristikken er ikke min egen, den kom *Helge Seip* med i *Dagbladet* (15. september 1992). Tanken på Solheim minner nemlig Seip om Charlie Browns motto: *"If you can't be right, be wrong at the top of your voice."*

Finn Bjørklid

Redaksjonelt

TEGN utgis av TEGN A/L, Postgiro 162, 1473 Skårer. **TEGN** utkpmmer kvartalsvis og utgis med støtte fra Norsk Kulturråd. **ISSN 0801-6879. Redaksjonen:** *Finn Bjørklid* (ansv. red.), *Tor Sandberg* (red. sekr.) *Kurt Østergaard* (skribent), *Tor Ødemark* (øko. dir.), *Jon Gisle* (sen. red.), *Mock Duck* (filosofi), *Tor Arne Hegna* (skribent), *Øyvind Braathen* (skribent), *Øyvind A. Holen* (skribent), *Håkon Strand* (skribent). **Produksjon:** TEGN er skrevet på MAC, brukket om på 486 PC via Pagemaker 4.0, grafikk via Designer og Corel Draw, originaler på laserprinter. Fotorepro og trykk: Sandvig, Askim. Omslagsseperasjon: ReproPunkt, Hebekk. ***TEGN ©®™ skrives og refereres til med versaler (store bokstaver).*** **Post til TEGN** kan i tillegg til adresse nedenunder også med fordel rettes direkte til redaktør Finn Bjørklid, Grenseveien 22, 0571 Oslo, som også kan treffes over telefon 06/81 41 70 (dag) og 02/37 20 81 (kveld). TEGN setter pris på å høre fra sine lesere, og mottar gjerne brev om ditt og datt. Det er mulig å bli TEGN-skribent, ta kontakt for ditt bidrag. **Annonsering i TEGN:** Kontakt Finn Bjørklid, eller skriv til TEGNs kontoradresse (se nedenunder). TEGN er fullcomputerisert (MAC/PC), og er behjelpelig med utforming om ønskelig. **Abonnement på TEGN:** *For kr. 145,- mottas fire (4) nummer (1 år), som betales til* **TEGN, postboks 162, 1473 Skårer. Postgiro: 4 37 21 81.**

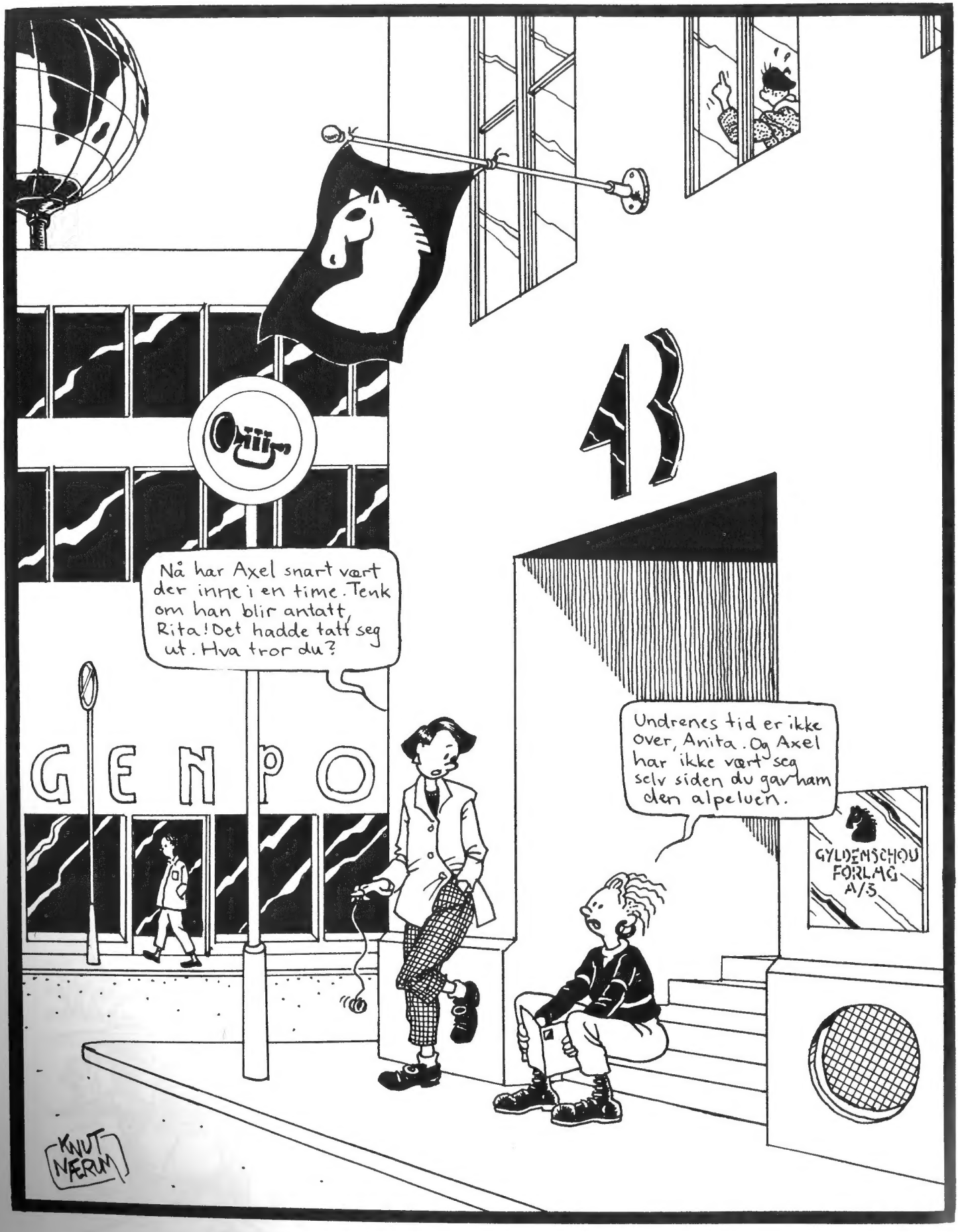
Nå har Axel snart vært der inne i en time. Tenk om han blir antatt, Rita! Det hadde tatt seg ut. Hva tror du?
Undrenes tid er ikke over, Anita. Og Axel har ikke vært seg selv siden du gav ham den alpeluen.
GENPO
GYLDENSCHOU FORLAG A/S
KNUT NÆRUM

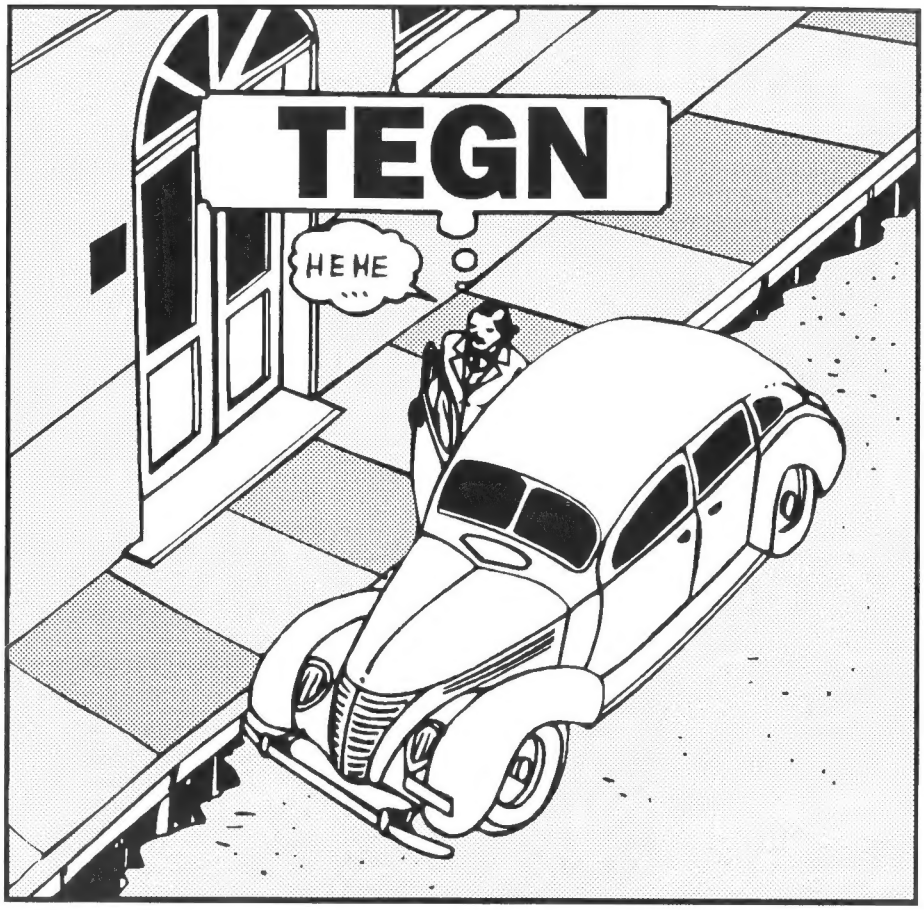

TEGN
Nr. 3 (25)
1992
7. årgang

Innhold:

Nytt fra forlagene 6
TEGN i tiden 8
Canadiske serietegnere forteller om seg selv 11
Supermanns siste dager 13
Ensomheten i skyggen av AIDS
Intervju med Jonsson & Goetzinger 14
Intervju med Hunt Emerson 17
Siste Batman-film:
Når katta tar rotta på flaggermusa 22
Å lage politisk latter
Intervju med Carsten Graabæk 29
Tyskland — et nytt sentrum for tegneserier 33
Kunsten å skrive tegneserier
Ved Alan Moore — del II 38
Seriefolk på serieferie 42
Anmeldelser 45
Gamle TEGN blir som nye 54
Endelig: *Jon Gisle som tegneseriefigur* 55

Når vi tenker oss om...

Det hender en gang i blant... Mellom slagene. Etter deadline.

Vi kan for eksempel konstatere at vi atter har laget et av de mest omfangsrikeste TEGN i TEGNs historie. Uten tillegg i prisen. Det kan selvfølgelig ikke fortsette. Et vennlig tips — abonner *nå!* før utsalgsprisen stiger!

Samtidig med økt sideantall, så har vi måtte utlate ting som vi ellers hadde planlagt (enda et forsøk på tankegang igjen) skulle inn, og noe som var lovet, aldri nådde redaksjonen i tide. Noe av dette vil selvfølgelig kom i senere nummer.

Neste gang; siste avsnitt av Alan Moores essay selvsagt. Et sterkt intervju med Nord-Europas mest produktive kvinnelige serietegner. Og hva med Steffen Kverneland, mon tro om ikke han slår seg løs i neste TEGN...

Etter at tegneserie-Norge har følt seg en smule i bakrus det siste året, har det stort sett vært nøktern optimisme siden Serieseminaret i Oslo tidligere i vår. Tegneserietegnerne har organisert seg. Norsk Tegneserieforum har blitt aktive igjen. En hellig treenighet mellom *TEGN, NTS* (Foreningen for Norske Tegneserie Skapere) og *NTF* (Norsk Tegneserieforum) er under etablering og vil nok være et faktum før kommende Post-Julebord i januar. Det ryktes om større utskiftninger i TEGNs redaksjon som en følge av dette utvidede samarbeidet. Mer om det i neste nummer!

TEGN får kontoradresse: Fra og med oktober d.å. vil **Jon Gisle**, for TEGN, være å treffe *hver fredag kl. 12.00—15.00* (merk tidspunktet) på TEGNs kontorplass i *Westye Egebergs-gt. 8C, 0172 Oslo, Norge.* Og på *telefon 02/36 07 70.* Med denne servicen for forskere, lesere, journalister, nordmenn, ensomme husmødre, er TEGN blitt utadvendt. God vinter!

Finn Bjørklid

Nytt fra TEGN i Tiden forlagene

Slektsforskning

Snart er det klart for årets store nyhet fra **HJEMMET**. Som tillegg til *Donald Duck* nummer 43 kommer de to første episodene av Skrue McDucks biografi, med manus og strek av den etterhvert meget velansette Sproing-vinneren *Don Rosa*. Rosa har lagt for dagen en nitid og ærbødig granskning av Barks mange historier, forteller en meget oppglødd Svein Erik Søland.

I første episode får vi nærmere kjennskap til hvordan Skrue får tak i lykkeskillingen sin. Deretter reiser han over Atlanteren. Den andre episoden foregår i det forgjettede land. Der dumper Skrue bort i forfedrene til "folk som han kommer til å slite med lenge", som Søland framstiller det. Vi får ikke uventet møte B-Gjengens forfedre, men også, kanskje noe mer uventet, en av Petter Smarts eldre slektninger.

Flere episoder kommer etter hvert, den første antageligvis allerede før jul. Ut fra hva Don Rosa fortalte da han var i Oslo tidlig i vår (se bildet), kan Skrues selvbiografi bli et riktig omfattende verk etterhvert. Det er all mulig grunn for donaldister til å glede seg.

Det blir forøvrig mer Don Rosa i Donald i høst. I nummer 39 medfølger *Cashflow* som tilleggsserie.

Mer Donald: I nummer 41 får vi et gjensyn med *Tornado hits moneybin*, i nykolorert versjon.

—Vi fant ut at det var på tide å lære enda en gererasjon litt sosialøkonomi, sier Søland.

Serien handler som kjent om en tornado som stikker av med alle pengene til Skrue, for deretter å fordele en million til hver av landets innbyggere. Og dermed bryter økonomien fullstendig sammen.

Ut over det lover Søland nok en ny jubileumsbok og enda en *Fra dag til dag*

Lucky Luke av Morris fra Hjemmet

med Donald.

Av andre ting er det grunn til å merke seg et flunkende nytt Lucky Luke-album. *Spøkelsesjakt*, er tittelen.

Annenhver måned i tiden framover vil det komme et hefte med serier fra Hannah og Barbera, inkludert både *Flintstones* og andre kjenninger. *Snurre Sprett* og andre utgivelser fra Hjemmet fortsetter som før.

Bladkompaniet håper på Inga-Lill

I slutten av oktober kommer den viktigste utgivelsen for norsk tegneseriemiljø i år ut i albumformat på **BLADKOMPANIET**. Vi snakker selvfølgelig om første album fra seriekometen Inga-Lill. Serien (håper vi) om Ridderne fra Dor begynner med *Hjertets kneik*". Et riktig album er det forresten ikke, for det er bare på 32 sider.

—Inga-Lills historier er ikke lengre, forklarer Terje Nordberg.

TEGN var så heldig å få se deler av verket ferdig fargelagt allerede tidligere i år. Alle oppegående tegneserielesere kan bare ikke hoppe bukk over utgivelsen. Inga-Lill kan by på både spenning, humor, mystikk og romantikk. I tillegg tegner hun meget bra og byr på en nesten overveldende detaljrikdom og en meget oppfinnsom strek. Albumet er i farger.

Nordberg sier det kan bli lansering på bokmessa i oktober.

Inga-Lill Røsberg

—Vi håper det vil gå bra. Det er et veldig bra album og det fortjener bra salg. Serien har ting i seg som appellerer til både unge og eldre, og den kan nå et bredt publikum. Men

Hjemmet har flere stjerner, Carl Barks, Donald, men også Norges-vennen Don Rosa, her sammen med TEGN fra en hyggelig middag på en mongolsk resturant i Oslo i vår. Hjemmets kunnskapsrike Svein Erik Søland trygt i sofaen ved siden av Don Rosa. Rosa har forresten en renessanse-arv; han nedstammer på morssiden fra den italienske kunstneren Tizian. Foto ved TEGNs Tor Sandberg, tilstede men bak kamera.

Fra Gary Larsons noe gale verden...

Pyton, norsk suksess med svenskeksport, selger stadig bra. Redaktøren Dag Kolstad opptrer selv i bladet, og smakebiten til høyre kan nærmest betraktes som en redaksjonell leder på bladets primære humor... (Og Pyton, dette skrives med et smil!)

vi har advart Inga-Lill mot å være for optimistisk, sier Nordberg og grøsser over tanken på det bedrøvelige album-markedet i Norge.

Inga-Lill er ellers godt i gang med oppfølgeren til *Hjertets knekt*. Nordberg håper på en serie, Inga-Lill har kapasitet til å lage flere album i året.

Larsons gale verden kommer med sitt første nummer i november. Som tittelen indikerer vil bladet inneholde mye materiale fra den eneste humortegneren som på noen som helst måte kan måle seg med Bill Watterson. I tillegg vil bladet romme Ottifantene og *I buret* som begge flytter over fra *Stripp* (som bare fortsetter med nye serier). Nordberg kan også fortelle om to nye, amerikanske serier i Larson-bladet, som skal komme med seks nummer i året.

Bladet blir slett ikke som det svenske Larson-bladet, sier Nordberg. Det ligner mer på Tommy og Tigern.

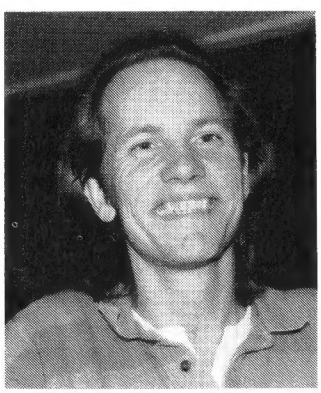

Henning Kure, ansvarlig for Semics Tarzan-utgivelse.

En pocketbok med *The New Breed*, yngre, amerikanske vitsetegnere med et noe krassere syn på verden enn hva som vanlig er, er også på trappene. Pyton-lesere vil kjenne en del av tegnerne fra før.

Og når vi snakker om pengemaskinen *Pyton*. Det nyeste der er at den engelske tegneren *Hunt Emerson* (se intervju i dette nummer av TEGN) muligens vil spesialtegne stoff for bladet i tiden framover. Han debuterte allerede i nummer 76 med flere sider og kortintervju. Da TEGNs Tor Ødemark fikk høre dette ville han spontant kjøpe det aktuelle nummeret. Kanskje Pyton nå også kan begynne å appellere til de som ikke er så alt for analfiksert blant oss.

Nordberg vil ellers svært gjerne gjøre oppmerksom på at Pyton er den eneste regelmessige serieutgivelsen med en overveiende del norsk materiale.

Før vi stenger for Nordberg — det blir nok et *Conan-album* før året renner ut. Det tredje kommer i november.

KREEGAH med Semic

I november svinger Tarzan seg inn på det norske tegneseriemarkedet igjen. Denne gang i en modernisert "dansk" utgave. Henning Kure styrer nemlig produksjonen av nye *Tarzan*, som blir gitt ut i Semic Internationals regi. Danske tegnere har også fått prøve seg på serien. Teddy Kristiansen (som vel noen husker fra *Supermann i Norge*) og Peter Snejbjerg har begge fått tegne apenes konge, til manus av henholdsvis Matt Wagner og Walter Simonson. De to danskene har også tegnet en episode sammen til manus av Henning Kure. Serien har fått brukbar mottakelse, både i USA og i Europa.

Semic i Norge satser på 48 siders utgivelser i farger annenhver måned. I første nummer møter vi Tarzan i USA, etter møtet med Jane og sivilisasjonen. Han blir innblandet i en sak vedrørende elfenbeinsmugling, før han påkalt av en medisinmann med sterke psykiske krefter, og reiser tilbake til Afrika. Og handlingen foregår i 90-årene.

Kanskje kommer det to Tarzan-utgivelser før jul.

Før den tid, forteller *Haakon W. Isachsen*, blir det blant annet utgivelse av *Tintin-album* nummer to, som faktisk er forfatteren og tegneren Hergés psykiske selvoppgjør — *I Tibet* er tittelen.

Danske *Valhall* nummer seks, *Frøyas smykke* er antageligvis allerede ute når dette leses. En litt uvanlig utgivelse, med mer sex og kjærlighet, sier Haakon W. Isachsen.

I oktober kommer det flere interessante utgivelser fra Semic. Da kommer blant annet det andre albumet med *Bruno Bjørn og Benny Burro* av Carl Barks. *Ulvedans*, er tittelen.

En helt ny album-serie, *Den grønne kongen*, blir også startet opp denne måneden. Første album heter *Hevnen*. Serien er basert på flere bøker av den franske forfatteren *Jean-Loup Sulitzer*. Handlingen tar utgangspunkt i andre verdenskrig. Vi møter en ung gutt som har vært fange i en konsentrasjonsleir. Nå søker han hevn over leirsjefen og de andre lederne i leiren. Senere blir det anledning til å følge ungguttens liv videre og se hvordan han bygger seg opp til å bli en finansfyrste.

Bøkene er bearbeidet av *Annestay* og tegnet av *Arman*. Serien startet i Frankrike i fjor. Det blir nå gitt ut fire albumserier basert på bøkene til Sulitzer der.

Et nytt *Sprint-album* kommer også i oktober eller i november. Det er det 41. i rekken og har fått tittelen *Sprint på dypt vann*.

Mer neste side...

Ny Sprint snart!

Overraskelse! Will Eisners The Spirit kommer i bladet Agent X9.

Handlingen foregår i Stillehavet. En øde øy og skurker kjent fra tidligere album står sentalt.

Er nytt *Agent X9 Spesiallalbum* er også på trappene. Albumet vil inneholde serier med *Rip Kirby, Maze Agency* og (litt overraskende) *Spirit*. Will Eisners serie vil fortsette å dukke opp i Agent X9 i tida framover.

I serien *Blueberrys unge år* har vi kommet fram til fjerde album. Tittelen er *Nådeløs flukt*.

Batman, tidligere Lynvingen (utrolig tåpelig navn egentlig!), kommer i lange historier. Noen savner farver, andre ikke.

Batman kommer med sin tredje bok for året. *Blind Tro* er på 128 sider i svart/hvitt. Det blir kanskje en fjerde bok før jul. Leserne er begeistret over slike lange og forholdsvis "streite" historier som de vi byr på, selv om de gjerne skulle ha vært i farger, sier Isachsen.

I november kommer blant annet *Alvefolket* nummer 21, som markerer begynnelsen av en åtte bind lang serie. *Rockegjengen* kommer med en bok i halvformat i svart/hvitt. *Simpsons* kommer med en aktivitetsbok, som like gjerne kan leses som en humorbok, mener Isachsen.

I november kommer også juleheftene. For tredje gang skal *Alf Prøysen* bli tegneserie, denne gang er det tre historier om *Teskjekjerringa Bajasso* (kjent fra *Stupido*) illustrerer. *Tommy & Tigern* er forventet å bli salgsuksessen på julehefte-fronten i år også. I fjor var det en økning i salget på T&T-heftet med 76 prosent.

Tom & Jerry, Postmann Pat og Sesam-gata kompletterer Semics julehefte-utgivelser i år.

Og for de som måtte lure på hvor det ble av *Mix* nummer to, kan Isachsen fortelle at det kommer, det kommer. Men riktig når, det vet han ikke. Det var to lange serier som Isachsen ventet og ventet på, som førte til forsinkelser og nye forsinkelser, og som til slutt medførte at *Mix* nærmest ble glemt for en stund. Isachsen lover å få ut fingeren nå.

Et *Mix* nummer tre er forøvrig planlagt til neste år.

Tor Sandberg

B-gjeng flukt i Horten...

Dagbladet forteller at seks fanger flyktet i ren B-gjeng-stil fra *Horten kretsfengsel*, i sin utgave for 4. august. Hva det innebærer? Jo, fangene tok seg ut av fengselet ved hjelp av sag, skje, kniv, gaffel, hammer og fil. Ja, var det ikke det vi visste, tegneserier er roten til alt ondt, også til hvordan man skal kunne unndra seg sin rettferdige straff. Hadde de lest skjønnlitteratur, f.eks. *Greven av Monte Cristo* av Alexandre Dumas hadde dette aldri skjedd! Helt sikkert!

TEGN i Tiden

Bekreftet: SEX selger serier!

Cindy-reklame som motorveiplakater og helsider med telefonsex-annonser i Dagbladet...

Muligens er dette bare begynnelsen. Andre medier kommer nok etter. Når for eksempel franskmenn skal selger undertøy, viser de en halvnaken kvinne, og selger de biler, viser de en halvnaken kvinne, og en halvnaken kvinne...Etc. Latinske tilstander som snart er et faktum i Norge, og dermed tegneseriene?

TEGN ønsker ikke å moralisere, men henlede oppmerksomheten på en tilstand. *Skorpio* (se bildet) er navnet på et italiensk tegneseriehefte som inneholder sin rikelige dose med voldsomme voldsserier hvor blodet spruter så voldsomt til tider at det er nesten rart at ikke leseren sitter blodflekkete igjen etter inntak av serien.

Men dette er interiøret. Eksteriøret er alltid anderledes. Mer eller mindre lettkledte damer pryder hver eneste forside. Det er nesten så man kunne tro det handler om et mer klamtsittende tidsskrift. Men nei, slik er det ikke. Bladet består av relativt streite serier, nesten gamle *Tempo*, dog i en mer blodig utgave. Det er også noen slappe sider med ren tekst som illustreres av noen ulne og uklare fotos av halvnakne damer, men ellers er de faktisk en sjeldenhet.

Skorpios innhold blir altså ikke bekreftet av forsiden, som er til forveksling lik rene pornoblader. Slik selges tegneserier i Italia.

M.D. og T.S.

Det kulørte Bibliotek

er navnet på Danmarks, og Nordens, første tegneserie-bibliotek. Biblioteket inneholder et galleri for tegnefilm og avistegnere, utlåns-bibliotek, serieutstilling og byttebørs. Dessuten en tidsskriftssal (med jukebox), en liten kafé og en lesesal, hvor man håper med tiden å få samlet ett eksemplar av alle tegneseriealbum utgitt i Danmark.

Driften er i startfasen sikret av Københavns kommune, men man håper at "Det kulørte Bibliotek" med tiden kan bli selvfinansiert gjennom brukerne og ved hjelp av fondsmidler.

Adresse: Sankt Nicolai Hus, Nicolai Plads 30, København. Åpningstider: Tirsdag-Lørdag fra kl. 12.00-18.00. Søndag og mandag stengt. **K.Ø.**

MATT GROENING

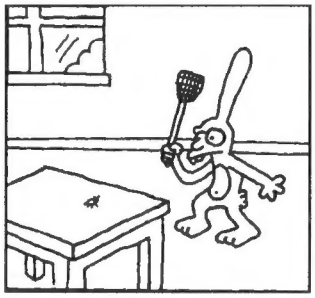

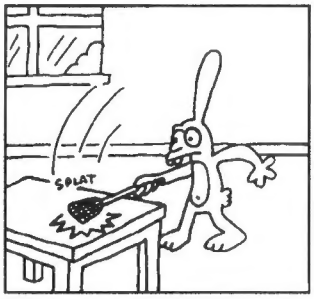

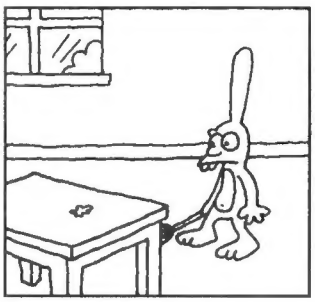

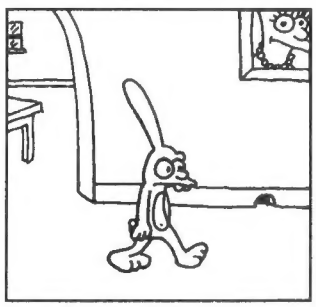

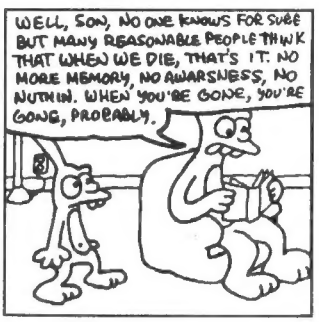
WELL, SON, NO ONE KNOWS FOR SURE BUT MANY REASONABLE PEOPLE THINK THAT WHEN WE DIE, THAT'S IT. NO MORE MEMORY, NO AWARENESS, NO NUTHIN. WHEN YOU'RE GONE, YOU'RE GONE, PROBABLY.

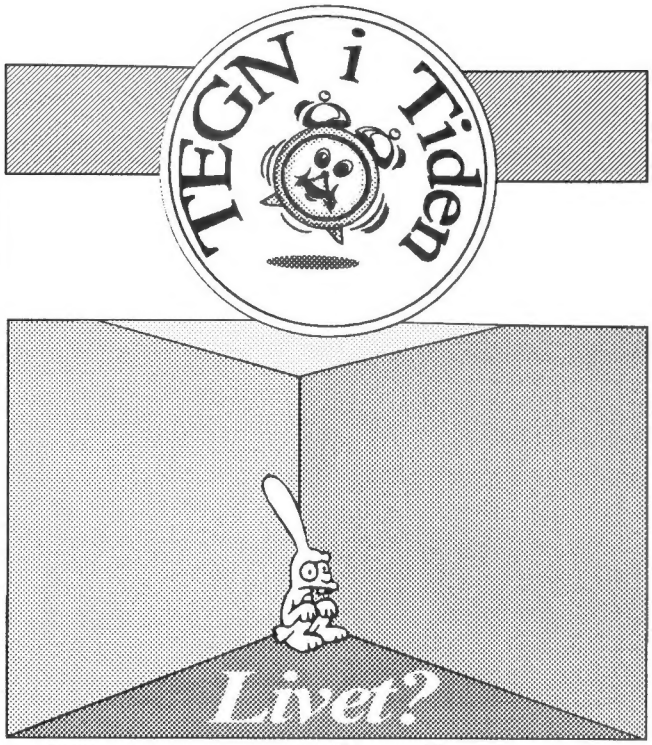

Et rent helvete!

Det finnes to typer mennesker. De som deler menneskeheten i to, og de som ikke gjør det.

Matt Groening er mest kjent for den ganske vellykkete tegnefilmserien *Familien Simpson*, som går på TV3 for tiden. En av grunnene er at den ikke er blitt ødelagt med skrikende *svenske* stemmer. Den er også vellykket kommersielt, hvor særlig den lille vennlige pøbelen Burt Simpson har fått oppmerksomhet. Å gå rundt med t-skjorter med hans slagord *Jeg er undermåler og stolt av det!* er blitt forbudt på amerikanske skoler. I et pluralistisk og demokratisk samfunn er det ikke ofte at man opplever kunst som farlig. Matt Groenings nådeløse menneskesyn er det.

Men før Matt Groening ble berømt som forfatteren og basistegneren for *Familien Simpson* (som ellers tegnes på lisens i Taiwan av slaver), tegnet han en underlig bokserie med titler som *Life is Hell*, og spinoffs som *Childhood is Hell* og *Akbar og Jeff's Guide to Life*. De temaene som han vanligvis kretser omkring, er slik han selv har beskrevet dem; "Fremmedgjøring, angst, frykt, sorg. Ikke å forglemme selvhat. Foruten spøk." Matt Groening er prinsipielt misantropisk og melankolsk. Hans verden er temmelig håpløs, hvilket gjør den morsom.

To av hans mest forundelig figurer er de to tvillingene, eller homsene, Akbar og Jeff, som lever helt for hverandre og ser slik ut; samme genser og

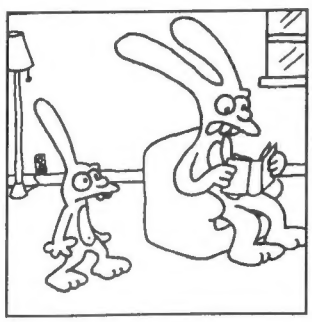

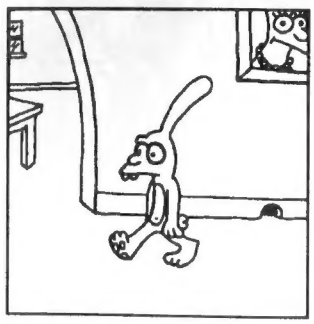

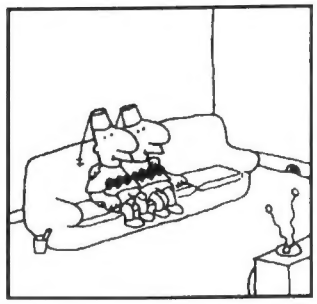

alltid med fez (se over). De skylder husleie og ser mye fjernsyn. Tidvis får de besøk av små nevøer, også med fez. De heter Gooey, Screwy og Ratatouille. Tegningene er enkle og nesten ubevegelige, med en samtale som denne: *—Skal vi snakke om vårt forhold? —Ok. —Jeg elsker deg, men jeg hater deg også! —Med meg er det omvendt!*

En annen gjennomgående figur er den stort sett triste kaninen med ett øre; Bongo, som sier unnskyld til fluen han har knust, når han blir klar over at livet er ugjenkallelig. Bongo kan også finne på å sette opp en liste med arguementer for og imot Gud. Og løper opp for argumenter før serien er slutt.

Stundom er ikke *Life in Hell* en tegneserie, men spørreskjemaer, og statistikk, og sitater. Eller kanskje bare en stor tegning. Eller tekster over emner som *Hvordan bli en stor skuespiller. Guide til morskjærlighet.* Etc

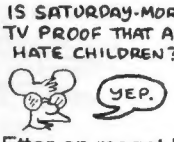

Etter en meget lang serie omkring om det kompliserte spørsmålet om barndommen er et helvete, svarer Bongo forsiktig:

—Bortimot...

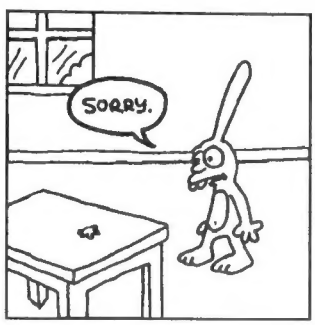

Disneyland bygget av underbetalte portugisere...

Den europeiske avdelingen av Disneyland åpnet 12. april d.å. 22 milliarder francs har Disney-konsernet investert i prosjektet, men tilsynelatende med mottoet: *spares, hvor spares kan!*

Den portugisiske kommunisten Josè Barros Moura hevder at det er underbetalte og overanstrengte portugisiske arbeidere, som har bygget det meste av forlystelsesparkens fasiliteter.

Portugiserne tjente i gjennomsnitt kr. 6300,- om månaden, mens franske og italienske arbeidere fikk opp til fem ganger så mye utbetalt. Dessuten var arbeidsdagen til portugiserne lengre. Moura har nå reist saken for Europaparlamentet.

Sosialkommissær Vasso Papandreou motsier ikke påstanden og innrømmer i sitt svar, at kommisjonen ikke kan gjøre noe slik regelverket er nå. Derfor er det blitt framsatt forslag om nye reguleringer for arbeidere på jobb utenfor fedrelandet. Forslaget vil bety, at arbeidsgivere tvinges til å behandle ansatte av forskjellig nasjonalitet mer likt.

Kurt Østergaard

TEGN i Tiden

Know thyself. If you need help, call the C.I.A.

AIDS, sprøyter og dritt i Bergen

Rusa lesning fra Bergen er en blandet fornøyelse.

Forfatteren *Erling T. Gjelsvik*, som en stund var tegneserieanmelder i Dagbladet, har blitt involvert i en tegneserie via uteseksjonen i Bergen Kommune. *På striten*, er den norske tittelen på en opprinnelig australsk tegneserie, som satser mer på å opplyse enn fortelle en historie. Tekstene ble derimot vurdert så sterke at man måtte ha en egen avtale med fylkeslegen for å kunne utgi heftet. Det rommer dermed slike dagligdags ord som sprøyter, knulle, homse, fylla og lignende.

To av de bedre tegnete panelene i "På striten"...

Serien får pluss i margen for å være en ekte bergensk tegneserie (selv med australske tegninger), pluss for å ta opp tøffe, utbane sosialrealistiske emner, men får minus får slette tegninger. De er rett og slett ikke gode nok. En hvilken som helst norsk tegner kunne ha gjort dette materialet bedre. Selv et primærpublikum av sprøytenarkomane og homser vet når de blir lurt av slett propaganda i ruter og bobler kontra ekte, engasjerende vare. Den norske tilretteleggelsen, omslag, rentegning og håndteksting, står en reklamemann for; *Jan Konings.* Han har slurvet seg gjennom jobben på kortest mulig tid. Ikke benytter han ny tusj heller. Minus & dobbelminus.
Av de ulike (og anonyme) australske tegningene, holder kun første halvdel mål. Siste halvdel er særdeles slett. Man må sannelig innta rusmidler for å kunne si at samarbeidsprosjektet mellom fylkeslegen og Bergen Kommune har vært vellykket. Opplaget er 3000. Er du likevel interessert, prøv telefon *(05) 31 71 70*

Finn Bjørklid

Plastisk! Fantastisk!

Plastikkmannen i aksjon...

I 1941 skapte Jack Cole *Plastic Man*, den morsomste superheltparodi gjennom tidene (?).

I 1998 tegnet den mer enn habile Hilary Barta en fire episoders gjenfortelling av den elastiske heltens tilblivelse. Sommeren 1992 gav *Bladkompaniet* ut serien i en firefargers hundresiders utgave av det utmerkede bladet *Stripp*.

Lenge siden siden du slo din surrealistiske latterdør på vidt gap? Da anbefales bladet på det varmeste. Stort plusspoeng for informativ artikkel om Plastic Man og Cole på de siste sidene.

Tor Sandberg

William Gaines er død

Grunnleggeren av *Mad*, William Gaines, døde tidlig i sommer, 70 år gammel. Gaines startet opp Mad i 1952. Bladet skapte straks stor oppstandelse for sin nådeløse harselering med alt og alle. Gaines måtte møte i retten utallige ganger for å hevde ytringsfriheten. Selv om Gaines som regel vant fram, ble bladet faktisk stanset av selveste Senatet i en periode. Politikerne mente bladet hädde skadelig innvirkning på de unge...

Canadisk serietegnere forteller om seg selv...

Ronald Reagan våkner opp og skjønner at han ikke er i Kansas lenger. (Fra Ed the Happy Clown)

Det lille canadiske serieforlaget *Drawn & Quarterly* har på bemerkelsesverdig kort tid samlet en rekke tegneserietalenter under sitt banner.

Utgiver Chris Oliveros kjemper en tapper kamp mot sensur, dårlig distribusjon og skralt salg, og resultatet er bemerkelsesverdig. Så langt kan jeg trygt si at D&Q ikke har *en* dårlig utgivelse å se tilbake på. I denne artikkelen vil jeg presentere D&Q's forskjellige serier; *Yummy Fur, Polooka-Ville, Peepshow, Dirty Plotte* og *Slutburger*.

De aller fleste serier kan kategoriseres under sjangeren selvbiografi. Tegnerne bruker seg selv som personer, og forteller historier fra sitt eget liv. Denne ideen høres kanskje dødfødt ut, siden tegneserietegnere ofte ikke lever så altfor spennende liv, men sjangeren har etterhvert fått en stor utbredelse, og i dag finnes det mange slike serier.

Den mest berømte er Harvey Pekars *American Splendor* hvor Pekar forteller om sitt eget liv, og han holder seg som oftest til de mest ordinære hverdagslige hendelser som å stå opp, kle på seg og bekymre seg over de slappe strikkene i sokkene sine. Harvey Pekar tegner ikke sine egne serier selv, men får venner til å gjøre det, og den mest berømte av disse er Robert Crumb, en annen tegneserietegner som er kjent for å fortelle hemningsløst ærlig fra sitt eget liv.

Felles for de fleste selvbiografiske serier er den påfallende hverdagsligheten. Det er sjelden tegnerne lever et glamorøse liv, isteden forteller de om pengemangel, kjærlighet, barndom, arbeid, narkotika, personlige problemer, venner og lignende hypernaturalisme. På sitt beste kan disse *slice-of-life*-historiene treffe deg midt i skallen og lokke gjenkjennelsen fram. De kan også være svært navlebeskuende, og være av mindre interesse for andre enn tegneren selv. Det er et faktum at de fleste selvbiografer innen tegneserier ofte er mer interessant i å vise en som piller seg i nesa enn å fortelle en historie i klassisk forstand.

Tegnerne som forteller historier om seg selv, pleier som regel å fremstille seg selv svært lite smigrende. Ofte er det stikk motsatt, de fremstiller seg selv som de største drittsekker. Tegneren Joe Matt er blant de som går lengst i den retningen.

Joe Matt sammen med Seth og Chester Brown (Matt; Peepshow *no. 1)*

Yummy Fur

D&Qs kanskje mest spennende tittel er *Yummy Fur* av Chester Brown fra Toronto i Canada. Brown ga selv ut de to første numrene av bladet i 1983, og i 1986 kom det første nummeret ut på Vortex Comics. Med nummer 25 gikk serien over til D&Q.

Yummy Fur startet som alt annet enn en selvbiografisk serie. Jeg har bare lest de ti første numrene på Vortex. som er samlet i en bok; *Ed the Happy Clown*, men dette er en serie så full av fantasi, surrealisme og originalitet at den fortjener en plass sammen med de aller beste seriene fra 80-tallet. Men fremfor alt er det en så *syk* serie at det er vanskelig å skrive noe fornuftig om den.

Ed er en klovn som blir arrestert for at han fant en avhugget hånd under hodeputa og i fengselet havner han ved siden av "Mannen som ikke kunne stoppe". Det han ikke klarer å stoppe er å drite. Dritten kommer fra en annen dimensjon hvor en homoseksuell president Reagan sender dritten fra sin dimensjon og til vår. Under tragiske omstendigheter blir Reagans hode også transportert, og hvor det under enda mer tragiske omstendigheter setter seg fast på toppen av Eds penis. Derfra blir historien bare enda sykere, og vampyrer, pygmeer og vitenskapsmenn spiller viktige roller. Det er vel unødvendig å si at bladet fikk en del problemer på grunn av innholdet...

I dag har Brown gått over til å skrive historier med seg selv i hovedrollen, først og fremst fra sin egen ungdomstid, *The Playboy Stories* handler om onani, og *Fuck* handler om Browns egen gryende seksualitet som ung. Så selv om han har lagt vekk de mest ekstreme virkemidlene i seriene sine, er det liten tvil om at *Yummy Fur* vil være en av de mest originale seriene på

SEPT 14, 1989
NO DISCOUNTS!
HELL TO PAY
MICROSCOPE NOT INCLUDED
PEEP SHOWS?! GEE, IT'S BEEN SO LONG! HMMM...
NUDE XXX
SEX
½ HOUR LATER.
GOD, THAT WAS AWFUL! WHY'D I DO IT?!
OHHHH.
NUDE XXX
SEX
THIS PORN HABIT OF MINE'S GONNA BE THE DEATH OF ME! HOW CAN I FACE TRISH NOW? ALL I KEEP DOING IS FAILING HER!
IT'D ONLY HURT HER IF SHE KNEW NOW! I GUESS I'LL JUST HAFTA CARRY THIS GUILT AROUND FOR HER SAKE.
SIGH WHY'S LIFE ALWAYS SO DAMN COMPLICATED. ANYWAY?
IT'S HIGH-TIME I READ-UP ON THIS PROBLEM...
LIBRARY
"...AND BY PROVIDING AN OUTLET, PORNOGRAPHY CAN ACTUALLY DECREASE THE RATE OF SEX-CRIMES." HMM
TRISH, I WAS WRONG IN THAT STRIP I DID WHERE I IMPLIED THAT PORN LED TO VIOLENCE!
PORN ACTUALLY AIDS SOCIETY!
BELIEVES EVERYTHING HE READS
THE NUT-CASES ARE A RARE EXCEPTION! I CAN HANDLE PORN! I ENJOY IT AND YOU'VE NO RIGHT PRESSURING ME TO QUIT!
FINE! HERE!! TAKE MY VCR AND GET OUT!
GO WANK-OFF AS MUCH AS Y'WANNA! I HOPE Y'PULL YOUR GODDAMN DICK OFF!!
LOOK, I JUST NEED TO TALK ABOUT IT...
WELL I'M SICK OF HEARING ABOUT IT!
G'WAN! GET OUT! YOU NEUROTIC SHIT! Y'MAKE ME SICK!
FINE!
GODDAMN HER! I CAN'T EVEN ENJOY THIS VIDEO NOW!

Joe Matts bittsmå ruter kan være et problem for svaksynte...
(Drawn & Quartly no. 4)

markedet. Samtidig som Brown forteller om sin barndom, inneholder hvert nummer tegnete episoder fra *Bibelen*. Foreløpig har Brown holdt seg ganske slavisk til Skriften, til ham å være, men han har så vidt begynt, så ingen vet helt hvor det kan ende...

Palooka-Ville

Palooka-Ville er tegnet og skrevet av canadieren Seth (også fra Toronto og en god venn av Chester Brown). Seth tjener sine penger som illustratør for diverse magasiner, og han har tidligere tegnet serien *Mr. X*, men *Palooka-Ville* er hans første "ordentlige" forsøk på en serie. Det har hittil bare kommet ut med to nummer.

Serien er en langt mer tradisjonell selvbiografiske serie enn *Yummy Fur*, og er kanskje D&Q svakeste tittel (men bra for det). Dette er Seths debut og det er en merkbar forskjell mellom de to første numrene. I første nummer forteller Seth om en gang han ble banka opp på t-banen fordi noen trodde han var homo. Selv om historien er stilfullt gjort er det lite annet enn selve hendelsen som kommer fram. Neste nummer er langt bedre. Første del av *Beaches* handler om en gang Seth jobbet på restaurant, og ble forført av sjefens kone. Styrken her ligger i hvordan Seth skildrer det lille og kompakte miljøet som arbeider i restauranten, og hvordan de oppfører seg i forhold til hverandre. Fra den gamle, svarte kokken til sjefen og den utstøtte oppvaskhjelpen.

Tegningene til Seth er en sann svir å se på, og *Palooka-Ville* kan utvikle seg til en meget god serie.

Peepshow

Joe Matt har i lang tid tegnet og fortalt om livet sitt i ensidere i forskjellige antologi-blader. Han er mest berømt for størrelsen på rutene sine, og seriene hans var ikke for svaksynte. I blant kan han presse inn 96 sider på en side! *Peepshow* er hans første solotegneserie, det har kommet ut med ett nummer (og inneholder ruter i normal størrelse). Joe Matt er amerikaner, men bor i Toronto og er også en god venn av Chester Brown, og dessuten Seth. Han bruker også de to vennene som personer og typer i seriene sine. I motsetning til Brown som har en kjølig og distansert fortellerstil, er Joe Matt meget personlig. Han fremstiller seg selv på en slik usympatisk måte at man ikke kan tro på det. Han er gjerrig, lat, grådig, usosial, selvopptatt og videre. Og i følge en serie av ham selv, så er han like ille i virkeligheten, om ikke verre. Så kan vi tro det ene eller det andre. Likevel klarer Joe Matt å fremstille seg selv, om ikke som sympatisk, så som likandes fyr...

Matts våpen er humoren. Enten han forteller om barndommen sin, dødsangsten, krangler med kjæresten, kjærligheten eller pornoen, seriene stor tragikomikk, enten Matt fremstiller seg selv som en liten katolsk skolegutt med tegneserier som hovedinteresse eller som en lat og fattig 20-åring med usunne interesser (tegneserier og porno), Joe Matts problemer med jenter og pornografi er ofte temaet i historiene hans.

Svakheten med serien er også dens styrke. Matts høyst personlige fortellerstil gjør ofte at alle andre personer blir til pappfigurer. Siden alle historiene hans blir sett fra en personlige synsvinkel blir alle de andre figurene skapt i hans bilde, og ender opp som anonyme. Det kanskje eneste unntaket er Matts kjæreste Trish, som gjennom sine stadige krangler med Matt får en personlighet (og leserens sympati). Uansett ser jeg fram til nye numre av *Peepshow*, selv om det forhåpentligvis ikke betyr at Matt vil slutte med sine forunderlige ensidere.

Julie Doucet presents, fortellinger som forandrer verden (Dirty Plotte no. 4)

Chester Browns versjon av Bibelen (Yummy Fur no. 25)

Dirty Plotte

Denne serien er barn av den syke fantasien til Julie Doucet fra Montreal i Canada. Julie Doucet er den mest fremtredende kvinnelige serieskaperen i den nye bølgen av canadiske serietegnere. *Dirty Plotte* er hennes første blad og har så langt kommet ut med fire numre.

Hun vant i fjor en Harveypris for beste nye talent, og er blitt kalt en kvinnelig Robert Crumb, men personlig synes jeg hun har mer til felles med Chester Brown. Serien ligger

mindre vekt på realisme enn de tre foregående, men når hun først er realistisk, er hun det i ordets rette forstand. For eksempel historien *A Day In Julie Doucet's Life (DP no. 3)*: Julie våkner, kler på seg, går på do, lager kaffe, sløver, sløver, kjøper øl, drikker øl, får en idé, drikker øl. Etc.

Ellers forteller Doucet om drømmer, fantasier, og alt annet hun måtte finne på. Men hun spiller som oftest en eller annen rolle i historiene sine, både hoved- og biroller. I føljetongen *Monkey & The Living Dead* har hun selv en beskjeden rolle. Historien handler om en katt/kanin som har jobb som stripperske samtidig som hun forsøker å finne ut hva sex er, utifra pornoblader og stripteaseshowene. Resultatet er ikke som man kunne vente.

Julie Doucet har også en fascinasjon for peniser, som hun viser frem med stor interesse i sine fortellinger, og hun er også glad i å kappe dem av, noe som gjør at mannlige lesere enten leser seriene hennes med ubehag eller med beina i kryss.

Kastrasjonslyst har ikke hindret Julie Doucet fra å få økonomisk støtte fra kulturdepartementet i Quebec, men paradoksalt nok nektet den største canadiske distributøren å formidle serien, og forhandlere kan faktisk bli fengslet for å selge serien. Canada har en meget streng og fleksibel lov på innførsel av produkter som på en eller annen måte kan karakteriseres som "obskøne".

Serier som *Love & Rockets, Big Numbers*, serier av Milo Manara og andre er blitt stoppet på grensen. Siden D&Q's serier blir trykket i USA kan de faktisk risikere det samme. Det forekommer ofte razziaer i canadiske tegneseriebutikker, og en forhandler er blitt fengslet under loven om barnepornografi. I denne situasjonen var det blader med pornografisk innhold, men de var ikke blitt solgt til mindreårige og heller ikke medvirket mindreårige i bladene. Grunnen var at tegneserier blir av de offentlige karakterisert som et medium for barn. Så Julie Doucet får støtte av en stat som samtidig gjør sitt beste for at tegneseriene hennes ikke skal bli solgt, og de som selger dem, risikerer straffeforfølgelse!

Slutburger Stories

Denne tittelen er D&Q's ferskeste, og kom tidligere ut på forlaget Rip Off Press (med to nummer). Det kommer ikke så ofte ut; siden starten i 1990 har det i alt kommet tre numre. Mary Fleener er ikke fra Canada, men fra Los Angeles, og som alle vet er California stappfull av syke mennesker. Fleener trenger derfor ikke gå langt etter historier. Hun forteller også om sitt eget liv, men det er svært lite hun avslører om seg selv.

Tegneseriefiguren Fleener er det eneste normale mennesket i en totalt sinnssyk verden. Hun forblir en anonym observatør og forteller. Isteden handler det om andre mennesker, og i LA finnes det som sagt nok av skrullinger, enten de er utflippa new-age-typer, musikere, religiøse, japper, prostituerte og kort sagt amerikanere. Fleener har en svært kynisk fortellerstil, som søker det tragiske og det komiske hos dem hun forteller om. Hele bladet er i grunnen meget "californisk" med sprø mennesker, narkotika og surfer-livstil. Spesiell er også Fleeners tegnestil og hennes bruk av kubisme, særlig når hun tegner ansikter som Pablo Picasso.

Forhåpentligvis vil Drawn & Quarterly vokse, men faren er stor for at det vil bukke under på grunn av dårlig økonomi, dårlig salg og sensur. I mellomtiden får vi glede oss over den høye kvaliteten på seriene deres, og håpe forlaget iallfall overlever.

Glem heller ikke D&Q's sjette serie, nemlig *Drawn & Quarterly*, et absolutt briljant antologiblad, hvor både Joe Matt, Seth, Julie Doucet og Mary Fleener bidrar med serier. Sammen med både nye og gamle talenter, som Micheal Dougan, Luc Giard, Richard Sala, Bernie Mireayult, Maurice Vellekoop, Carel Moiseiwitch og andre som det lukter rock'n'roll av.

Øyvind Holen

Mary Fleeners kubist-stil (Slutburger Stories no. 1)

HOW DID YOU DISCOVER THIS FUNKY OLD PLACE, ANYWAY?
I WORKED HERE. DON'T LAUGH! I MADE A LOT OF MONEY!
YOU COULD TOO, y'KNOW...
REALLY? I'VE NEVER DONE COCKTAIL WAITRESSING! COULD I DO IT PART TIME? IS IT HARD? HUH? HUH?
LET'S TALK ABOUT THIS LATER! HERE COMES VITO

Supermanns dager er talte

6. september var den dagen

amerikansk presse nesten glemte presidentvalgkampen. For denne dagen var avisene fulle av en nyhet som var langt viktigere enn partienes kamp for å skille Clinton fra hveten, nemlig *Supermanns død*.

Ja, du leste riktig. Det skjer 18. november.

Supermann, er den første interplanetariske superhelt og innledet dermed en hel genre da serien om ham første gang ble utgitt i 1938. Det er to grunner til at mannen som er raskere enn en geværkule, sterkere enn et lokomotiv, som kan hoppe over høye bygninger i ett sprang og fly høyere enn et fly, må bøte med livet. Den ene grunnen er at *Doomesday*, den forferdelige rømlingen fra et interplanetarisk psykiatrisk sykehus, sprer død og ødeleggelse på Jorden. I Metropolis kommer han i clinch med Supermann, som tar knekken på ham, med livet som innsats. De dreper rett og slett hverandre.

Den andre grunnen er at hans død er planlagt i forlaget, som er mektigere enn Lex Luthor og underlagt markedskrefter farligere enn kryptonitt, har bestemt det. Supermann-heftene har hatt et synkende opplag og er nå nede i 150 000. Dette er for lite.

Det eneste håpet ligger i at selve historien om heltens død fører til ny salgsøkning. Den avsluttende serien ventes iallfall å selge ekstra godt, og den vil bli fulgt av åtte spesialblader under den felles tittel En venn begraves.

Det spekuleres over at Supermann vil gjenoppstå i mars 1993. Han er som kjent den eneste overlevende fra planeten Krypton, men ingen vet hvordan det går når en kryptonier dør på Jorden. Kanskje kryptoniere overhodet ikke kan dø på Jorden. Dette er vel et av de få tilfeller hvor det gir mening å sitere den gamle floskelen: Den som lever, får se.

Jon Gisle

Ensomheten i skyggen av AIDS

Tapt fremtid er ikke bare en fortelling om sykdom, det er også en historie om seksualitet og ensomhet, mener tekstforfatter Jón Sveinbjørn Jónsson og tegner Annie Goetzinger.

Det var en merkelig start, forteller Jón. —Det startet for tre og et halvt år siden. Jeg hadde et møte med Interpresse Carlsen fra Danmark, i Oslo. Jeg fortalte dem at jeg nylig hadde arbeidet med Arild Midthun på et informasjonsprosjekt om HIV virus, bruken av kondom og problemene i forbindelse med stoffmisbruk.

Mine danske venner nevnte en person i Tyskland som snakket i de samme baner. Jeg møtte *Andreas Knigge*, fra Carlsen Verlag i Hamburg i -87. Vi oppdaget fort at vi hadde mange av de samme ideene. Vi ønsket å lage en tegneserie om AIDS.

Problemet var bare at ingen av oss var profesjonelle seriemanus-forfattere. Vi begynte å diskutere hvilken internasjonale tegner som kunne passe til vår historie. Jeg ønsket en skandinavisk tegner fordi jeg tenkte på Skandinavia som marked. Men Andreas tenkte i større målestokk, hele verden. Så vi endte til slutt opp med å kikke i den retningen som går mot Frankrike, etter en tegner som kunne behandle et så ømtålig tema, og valget falt på *Annie Goetzinger*.

Vi møtte henne i Barcelona...

Annie Goetzinger smiler til Jón Sveinbjørn Jónsson og fanger ballen i luften:

—Jeg var overrasket over å få tilbudet, fordi de var to unge menn som jeg ikke kjente. På dette tidspunkt arbeidet jeg sammen med *Victor Mora* fra Spania og *Pierre Christin* (Frankrike) og jeg hadde ikke arbeidet mye sammen med noen andre.

Under alle omstendigheter var det et spennende tilbud. Vi slapp både problemet med å gjøre et forlag interessert og å tenke på hvordan man skulle åpne for interessen hos det tyske og det skandinaviske marked.

Du tar en person...

Det var en totalt annerledes stemning i historien i forhold til hva jeg hadde arbeidet med tidligere. For første gang skulle jeg fortelle en historie om menn, om homoseksuelle — og om problemene omkring AIDS. Jeg var naturligvis følsom overfor spørsmålene omkring AIDS som enhver annen, det er en ny sykdom. Jeg hadde ikke noe særlig kjennskap til AIDS og som tegner var det en utfordring å se hva jeg klarte å uttrykke gjennom mine tegninger.

Det var vanskelig å bestemme seg bare ut fra manuskriptet, men jeg fant det interessant. Senere da Jón og Andreas hadde arbeidet noe mer med det, møttes vi i Angouleme og til slutt bestemte jeg meg for å si ja.

Men serien er blitt mer enn en AIDS-fortelling, det er en dramatisk fortelling. Det er også en fortelling om homoseksualitet, ikke bare en sykdoms-fortelling. Det er som en litterær roman. Du tar en person og bygger en historie omkring, forteller hva som skjer med livet hans og du vil aldri senere møte den personen igjen.

—Tegneserier er et medium kjent for humor og action og gjenstand for fordommer. Hvordan passer det med et så sensibelt og alvorlig emne som AIDS?

—Andreas og mitt utgangspunkt var å bruke et medium vi var glad i, sier Jón. —Vi er ikke profesjonelle skribenter.

➥

Jón Sveinbjørn Jónsson og Annie Goetzinger intervjuet av Kurt Østergaard. Foto: Tor Sandberg

Annie har gjort den profesjonelle jobben, vi har kommet med ideene.

Jeg intervjuet prostituerte og narkomane, men vi endte opp med å fortelle en historie om homoseksuelle. På den tida var det homoseksuelle som var mest oppmerksomme og også de mest opplyste angående AIDS-problematikken. De visste hvordan de skulle beskytte seg. De hadde vært frontfigurene i forbindelse med AIDS-forskning. Hvis noen skulle hatt en Nobelpris for denne forskinga, burde det være homo-organisasjonene.

Den profesjonelle

Jón fortsetter:

—Vi diskuterte alle mulighetene vi hadde og vi endte opp med et manuskript, mer eller mindre ferdig, på nesten hundre sider. Slik var det opptil Annie, som den profesjonelle, å kutte det ned til en størrelse som passet en tegneserie.

—Det var en ganske enkel jobb, sier Annie. Jeg har aldri sett på tegneserier som et medium kun for humor og action. I Frankrike bruker vi mediet til å fortelle alle slags historier; humor, action, politikk. erotikk etc - slik som romanen. Jeg synes at AIDS-fortellingen vår på mange måter er å sammenligne med en roman.

Grunnen til at jeg tok jobben, var at jeg syntes historien var bevegende. Aspekter som hva gjør du når du har fått en uhelbredelig sykdom og alle vet at du snart skal dø, interesserte meg. Hva skjer i ditt forhold til andre mennesker, din familie, vennene, på arbeidet og hva skjer med følelsene dine... Det er en total omforming av hele personligheten. Det er mulig at Andreas og Jón ikke kuttet ned og tilrettela sekvensene profesjonelt, men de hadde greidd det som er det mest viktige utgangspunktet for en kunstner: jeg ble engasjert og rørt. Med en slik hjelp kunne jeg overføre historien til tegninger. Det er nødvendig at kunstneren føler noe selv for å kunne formidle dette til leserne.

Vinneren skyter seg...

Annie Goetzinger debuterte som serietegner i 1976 og tilhører den generasjonen av franske serieskapere som for alvor la grunnen for den såkalte vok-

...i "Tapt fremtid" betyr det døden. Du må være konsekvent. Det er nødvendig...

sen-serien. Inntil nå er hennes *Piken fra æreslegionen* oversatt til norsk (Cappelen 1990). Hun har også tegnet flerfoldige illustrasjoner i Norges største familieblad, A-magasinet.

Jón Sveinbjørn Jónsson er poet, skribent og tidligere redaktør i Cappelens nå nedlagte tegneserieavdeling. *Tapt fremtid* er hans debut som serieskaper. Jónsson er nå bosatt i Paris og kan fortelle at det på det siste har kommet en del andre tegneserier over AIDS-temaet:

—Det er for eksempel *Nicotine Gudrun*, som er en morsom historie om en gruppe i et kollektiv på tre beboere; en homse, en neger og en prostituert: Gudrun er i et jappe-party som prostituert sammen med noen andre prostituerte. Mennene går til sengs med den prostituerte som har det nummeret de trekker. Gudrun blir trukket og de setter i gang og knuller som bare det. Etter en stund sier verten i selskapet: "OK, nummeret med AIDS er nummer tredve". Den uheldige "vinneren" går og skyter seg.

—Jeg synes dette er en god måte å beskrive og behandle problemet med denne sykdommen på, rå og humoristisk.

Også Derib (tegneren av *Buddy Longway* og *Yakari*, intvj. anm.) har nylig laget et album om AIDS. Om et narkomant par. Jenta dør fordi hun har brukt en HIV-infisert sprøyte. Albumet er på 64 sider og er meget seriøst og opplysende. Inntektene fra det går til AIDS-forskning.

Å drepe en sønn

—Den viktigste delen av AIDS-historiene er å beskrive ensomheten mennesker med HIV blir utsatt for, sier Jón.

—Jeg tror Annie ville respektert hva livet vårt var blitt utsatt for, dersom jeg ble HIV-smittet. Men utenfor sirkelen av veldig nære venner tror jeg det ville være vanskelig å møte andre mennesker, til og med familien. Dette er faktisk vanlig. Vår historie er en historie om ensomhet.

Annie supplerer:

—For å fortelle om ensomhet, må du kjenne til det og man trenger kanskje alder for å beskrive det. Jeg tror historien er mer for voksne enn barn og ikke bare fordi vi forteller om homoseksualitet. Vi provoserer ikke eller fordømmer, vi bare forteller en historie til voksne mennesker. Det er noe jeg liker ved den. Vi forsøker ikke å lure leseren, men forteller seriøst om hva vi tror på -og på den måten tror jeg historien fungerer.

—Har det vært vanskelig å arbeide med noe så sensitivt uten å bli patetisk?

—Nei ikke når man arbeider med en historie som er dramatisk i seg selv, man trenger ikke å tvinge det fram. Den eneste kontrollen du trenger er å være sober, sier Annie.

—Andreas og jeg er to absolutte nybegynnere i forhold til skriveprosessen, forteller Jón. Jeg gjorde grovarbeidet og Andreas utarbeidet det videre til et hovedmanuskript. Jeg skrev om vår hovedperson, Tim, livlig men uten følelser.

Når Annie gjorde de siste sidene hvor hovedpersonen dør, var hun veldig lei seg. Vi satte oss ned og snakket om det. Jeg følte det ikke på samme måte, kanskje fordi jeg var forfatteren. Jeg tror det er noe annerledes når man arbeider med bilder.

Dette er en nåtidshistorie og Annie måtte be-

Annie Goetzinger: Hva skjer i ditt forhold til andre mennesker, din familie, vennene, på arbeidet og hva skjer med følelsene dine...

søke sykehus og ta foto av rom, senger osv., hun måtte dit hvor det er syke og døende mennesker. Det er ikke en vanlig fortelling som er basert på humor, satire eller historikk, men en beskrivelse fra hverdagen man står rett oppi — på godt og vondt.

—Ja, man blir dypt involvert i hva man forteller om, bryter Annie inn. Noen ganger følte jeg at personene jeg arbeidet med, den unge gutten som dør, kunne vært min sønn. Jeg skapte ham med blyanten min og en dag måtte jeg drepe ham. Det er en veldig merkelig følelse skapt av møtet mellom virkelighet og fantasi.

Skammen og skylden

—Trenger du ikke distanse for å være profesjonell i arbeidet ditt?

—Man kan være profesjonell og allikevel ha følelser for personene du jobber med, sier Annie.

Det er en merkelig del av arbeidet som vi aldri snakker om. Vi begynner med en hvit side, som en forfatter, og så skaper vi oss en verden, med personer som lever, de har sin egen verden, egne normer, vennekrets og dem må du spille med som brikker i et spill. I *Tapt fremtid* betyr det døden. Du må være konsekvent. Det er nødvendig.

—Jeg tror at det som er viktig for at historien skal bli god er at de som lager den selv tror på den, supplerer Jón. Det er mulig at vår historie ikke vil fenge alle, men jeg tror det er en historie som vil fange mange.

Jeg tror vi vil få sjokk om en del år, når vi oppdager at vår seksuelle fortid innhenter oss med AIDS-ansikt. Jeg tror de fleste mennesker ser seg for rene for noe slikt. Spesielt her i Skandinavia, hvor vi er så rene og lever livet uten å snakke med hverandre. Vi snakker ikke om livene våre og bekjenner heller ikke våre nyeste synder til presten. AIDS-problemet handler mye om skam... *Hvem smittet meg? Har jeg smittet noen?*

Ti små negerbarn...

—Vi ønsker ikke å lage en definitiv historie om AIDS, sier Annie. - Vi prøver å være seriøse, lage et forslag til hvordan det kan forløpe. Det som er så forferdelig er at du mister din framtid, når du får AIDS. Ikke som pønkerordtaket: NO FUTURE!, men at man faktisk er uhelbredelig. Hva skjer etter en slik erkjennelse? Vi prøver å stille fram situasjonen på en realistisk måte. Vi kunne ha valgt å fortelle det humoristisk, men vi valgte en annen løsning.

Jón fortsetter:

—Vi har valgt å fortelle om en europeer. Han dør. Vennene hans dør også - ikke bokstavelig talt, ikke av AIDS eller selvmord, men gjennom at han dør. Jeg intervjuet en teatergruppe i New York i 1989. De hadde alle AIDS og er døde i dag. Deres skuespill er det sterkeste jeg noengang har opplevd. En av personene kunne ikke snakke for han hadde munnen full av sopp.

Jeg spurte dem: På plakaten er det bilde av fem personer, men dere er kun fire.

De sa: Ja, han døde.

Slik er AIDS. Det er også en sykdom som får folk til å kjempe og slå fra seg. Folk snakker om AIDS som om det var en form for kreft, men det er det ikke. Man snakker aldri om moral i forbindelse med kreft. I *Tapt fremtid* har vi unngått moralisering, mener Jón.

Annie er enig:

— Moralen hjelper aldri til for forståelsen av en situasjon. Det er ikke interessant å snakke om skyld, forklar heller hva som skjer. Det er ansvaret du har når du forteller gjennom tegneserier, film eller litteratur.

Kjærligheten er den samme...

—Andreas og jeg var svært glade for å samarbeide med Annie. Vi følte at hennes form var riktig for vår historie. Vi kunne aldri ha brukt Bilal eller Moebius til en slik historie.

—Du har arbeidet med Christin og Victor Mora, så kommer to amatører og vil ha deg til å arbeide med dem. Hvordan greidde dere å samarbeide?

—Når jeg bestemte at jeg ville kutte noe ut og spurte dem, sa de alltid: OK, det er nok bedre slik.

Historien lærte meg å la være å bli sentimental, men realistisk. Kjærlighet er det samme enten det er mellom menn og kvinner, menn og menn eller kvinner og kvinner. Det er alltid det samme, å gi en del av ditt hjerte, å bry deg om noen. Det er ikke et spørsmål om seksualitet men om å være menneske.

—Ja, sier Jón.

—Det er viktig: Å elske et menneske og bli hos det selv om dette menneske blir sykt. Hvis du rømmer fra det, rømmer du fra det å være menneske. Du mister en del av deg selv, ikke kun din elskede. ■

Supermanns far er død

Tegneren *Joe Shuster* er død 78 år gammel.

Joe Shuster skapte på 30-tallet tegneseriefiguren Supermann sammen med forfatteren *Jerry Siegel*. Etter sin debut i bladet *Action Comics* i juni 1938 ble Supermann, serieverdenens første superhelt, snart en kjempesuksess.

Ser man på Shusters tegninger fra den tiden, virker de både naive og skissemessige. Til gjengjeld har de en umiddelbarhet og spenst som kan savnes hos mange av de senere tegnere.

Suksessen til Supermann ble ikke noen lykkelig historie for hverken Shuster eller Siegel. De måtte i sin tid, før suksessen var et faktum, selge alle rettigheter til figuren og ble avspist med peanuts. Det snakkes om 135 dollars.

Etter at suksessen var åpenbar, forsøkte de å forhøye salgsbeløpet og gikk til slutt rettens vei. Men dommen gikk imot dem og forlaget DC stengte dem ute i kulden. De forsøkte igjen senere, men stadig uten hell.

Supermann er vurdert til godt en milliard dollars, likevel var det først da den første kinofilmen ble lagd i 1979 at Warner Communications, som da hadde overtatt DC, lovte de to en livslang årslønn på 20.000 dollars. Til gjengjeld skulle Shuster og Siegel love å holde seg i ro for ettertiden.

De aksepterte tilbudet, men det synes unektelig pinlig at de mennene som har skapt den figuren som i moderne tid har vært et speilbilde på mange amerikaneres selvsyn: *Størst, sterkest og uovervinnelig*, har levd en heller kummerlig tilværelse og måttet kjempe med nebb og klør for å få en liten bit av den kaka og av den æren som rettelig tilkommer dem.

Kurt Østergaard

A Small Interview with Hunt Emerson

Hunt Emerson er ikke bare en undergrunns-tegner av et usedvanlig format, men også et skue for øyet. Han ser ut som en *(genretro)* gal vitenskapsmann, halvskallet og med altfor store briller, slik han også liker å tegne seg selv...

Emerson har hentet noen av sine beste ideer fra litterære verk, som for eksempel D.H. Lawrence's *Lady Chatterleys elsker* og Samuel Coleridge's *The Tale of the Ancient Mariner*. Han søker ofte det bizarre, groteske og absurde, og velger temaer, innhold og handlinger som går på tvers av vanlige retningslinjer og fornuft. Dessuten lager han serier i et land som trolig er et av de land som har det mest ambivalente forhold til serier — og kanskje nettopp derfor lager han de seriene han gjør.

Hunt Emerson var æresgjest ved det fellesnordiske serieseminaret på Voksenåsen i Oslo i vår (se forrige nummer av TEGN). Klokken var 20.30 på fredag, den fascinerende engelskmannen skulle ha begynt sitt foredrag for en time siden. Flyet fra England kunne ikke lande i Fornebutåka. Arrangørene, med Tove Bakke og Arild Midthun i spissen, beholdt roen og forskjøv noen av lørdagens foredragsholdere fram en dag. Og først neste dag klokken 11.00 holdt Hunt Emerson et meget underholdende foredrag. TEGN hadde benket seg i en av salongene på

►►

Intervjuet av
Tor Ødemark
Redigert av Finn Bjørklid

hotellet, da Hunt Emerson, som vi i mellomtiden hadde innvilget en rask dusj, dukket opp. Det ble utvekslet høflighetsfraser, kaffe ble hentet, været ble forbannet og stemningen var på topp.

Vi startet med det rimeligste og det mest eksistensielle spørsmålet først:

—Hvorfor tegneserier?

—Har vi begynt? smiler Emerson. —Javel, ja. Allerede fra jeg var 3 år, tegnet jeg morsomme ting overalt hvor det fantes papir — det er det eneste jeg kan. Jeg gikk på kunstskole i England, men hoppet av karusellen, og begynte med serier. Det var undergrunns-seriene jeg falt for, og skjønte øyeblikkelig at det var min stil. Alt falt plutselig på plass, og jeg føler meg idag meget heldig, som kan leve av nettopp det jeg liker best å gjøre.

—Men er ikke undergrunnsserier et vanskelig livsgrunnlag?

—*Firkin'* er den serien som har gitt meg den sikreste inntekten. Og på grunn av inntektene fra den, kan jeg lage andre serier jeg ikke nødvendigvis må tjene så mye på. Men jeg setter pris på oversettelser av seriene mine, for på den måten får man ekstra inntekter for serier som allerede er ferdiglaget.

—Hadde du noen bakgrunn i serier fra før?

—Jeg leste sjelden eller aldri serier. Det var oppdagelsen av undergrunnsseriene, representert ved Robert Crumb og Gilbert Shelton, som gjorde utslaget. Jeg har heller aldri vært samler.

—Hvordan er din øvrige bakgrunn ellers?

—Jeg er født i Newcastle, hvor jeg bodde mine 20 første år. Siden flyttet jeg til Birmingham, der jeg bor i dag.

—Vil du si at bylivet har gitt deg inspirasjon til serier?

—Hverken byene eller folkene der har inspirert meg i noen grad, men humoren er derfra. Min humor er engelsk, og jeg har lagt stor vekt på en språklig humor i seriene. De siste årene har jeg gått mer vekk fra dette, da jeg heller har satset på serier som er lettere å oversette. Men det er fremdeles det å skrive manus som tar lengst tid.

—Hvordan vil du beskrive meningen og hensikten med seriene dine?

—Noe av ideen er å lage absurde serier. Jeg føler meg beslektet med Edward Lear og Lewis Carroll, som begge var nonsense-forfattere. Tegneren Bill Elder i det satiriske bladet MAD hadde stor innflytelse på meg, selv om det var Wallace Wood jeg først oppdaget, i den aller første Mad pocket jeg eide; *Utterly Mad*. Av disse to lærte jeg amerikansk kultur, og for å understreke hvor lite

Et par av de mer konvensjonelle stillinger som Hunt Emerson påviser i "Firkin" (1985)

"—Jeg føler meg beslektet med nonsensforfattere som Edward Lear og Lewis Carroll..."

serier jeg leste, så hørte jeg om "Batboy" lenge før jeg hørte om "Batman". Jeg var kort sagt ikke særlig interessert i serier.

En annen ting som aldri har interessert meg er skrekkfilmer. Jeg ble bedt med ut med ei jente for å se *Aliens* en gang, og mens alle andre var stumme av skrekk satt jeg og lo. Jeg vet ikke hvorfor, men jeg har aldri likt filmer, og heller ikke TV, noe som har kommet til syne i *Calculus Cat*.

For meg er det umulig å tegne vanlige serier, for de er redde for å overgå leserens fantasi. Jeg føler meg heldig, for jeg kan gjøre det jeg best liker å gjøre. Og jeg tror de vanlige seriene etterhvert vil innhente mine serier.

***—The Tale of The Ancient Mariner* er hentet fra Samuel Coleridge's dikt. Hvorfor gjorde du serien?**

—Jeg lette etter en god historie etter å ha gjort *Lady Chatterleys elsker*. En

➤➤

Hunt Emerson — en minibiografi

Hunt Emerson er født i 1952, og gikk på college fram til 1971, da han sluttet for å tegne. Tegneserier generelt interesserte ham ikke til han ble inspirert av amerikansk undergrunns-magasiner med tegnere som Robert Crumb og Gilbert Shelton.

I 1973 begynte Emerson å tegne og publisere sine egne serier, og hans første serie på trykk het *The Art of Making Cakes*. Den ble ikke publisert i England, siden den ble ansett for å være for absurd, men i Sverige. Det absurde og bizarre skulle bli hans varemerke.

Hans neste serier, som utkom i bladet *Zomix Comix*, var klart influert av Robert Crumb og Gilbert Shelton. Som dem har Hunt Emerson aldri vært interessert i å lage kommersielle serier, eller serier for barn.

Street Press utgav to titler, begge antologier med ulike tegnere, bl.a. Hunt Emerson.

I 1978 besøkte Emerson USA, hvor han for første gang møtte åndsbroderen Gilbert Shelton. Emerson arbeidet da på en serie som han hadde kalt *Thunderdogs*, som han viste Shelton. Den utkom 2 år senere, og handlet om Mongo, lederen for Thunderdogs, som befant seg i en to-dimensjonal verden, mens resten av serien foregikk i en tre-dimensjonal verden. *Thunderdogs* solgte aldri mer enn 2.000 eksemplarer i de første årene, men har fått en renessanse og har i dag trolig solgt i ca. 7.000 eks. i England. I USA ble det trykket et opplag på 10.000.

I dag er Emerson med og driver selskapet *Knockabout Comix*, en engelsk variant av Gilbert Sheltons *Rip Off*

➤➤

eller annen nevnte *The Ancient Mariner*, og jeg syntes ideen var glimrende. En annen tegner fikk tilbudet om å lage serien før meg, men valgte til syvende og sist å *ikke* lage den. Jeg, derimot, tente øyeblikkelig på ideen. Den er til nå bare oversatt til ett språk — finsk — men vi prøver nå også å få den utgitt i Frankrike.

—Er ikke den ikke noe vanskelig å oversette?

—Siden selve diktet er gjengitt i sin helhet, kan man bare hente teksten ut fra en seriøs oversettelse på det språket i det land man skal utgi serien i.

—Hvorhen henter du ellers dine ideer til de tegneseriene du tegner?

"—Det viktigste for meg er å tegne... tolv timer pr. dag..."

—Hvis jeg leser noe, og liker det, vurderer jeg om det kan fungere som serie. For øyeblikket arbeider jeg med en serie om verdens største elsker, Casanova. *Casanova = sex*. Derfor er han en attraktiv person å gjøre en serie om. Jeg har kalt den *Casanova's Last Stand*.

—Det er en tittel som står av seg selv kanskje...

—50% er hentet fra hans egne memoarer, resten er opprinnelige, frag-

Press, foruten at *Knockabout* også utgir nettopp Sheltons *The Faboulous Furry Freak Brothers* og *Fat Freddy's Cat*. Emerson selv tegnet serier om satirisk sex, og om marijunana i *How to grow pot*.

Begge temaer er meget kontroversielle i de fleste land, men England har en offentlig sensur som er adskillig mer restriktiv og vilkårlig enn i de nordiske land. Samtidig med de nevnte utgivelsene presset de engelske myndighetene på for å utvide lovverket til å plassere publikasjoner som omtaler narkotika inn under pornografiloven.

Forlagsredaktøren Tony Bennett ble fengslet, men vant saken etter 2 år — en viktig seier for ytringsfriheten, men dyrkjøpt ved at Bennett fikk ødelagt helsen. Samtidig ble forlagets varebeholdning konfiskert av politiet som bevismateriale, noe som nesten slo forlaget konkurs. Men det neste nummeret, som utkom etter rettsaken, solgte mer enn noen av de andre magasinene.

The Big Book of Everything var det neste Emerson produserte, hvor han begynte på en serie han ikke visste hva skulle bli til, og etterhvert utviklet han serien om *Calculus Cat* som elsker TV, og hans jobb er å smile. En dag begyn-

ner han å slåss med TV'en, og TV'en redder seg ved å vise hans favorittprogrammer. Den ble publisert i 1985, (i et opplag på 5.000) og ble utsolgt i 1991. Hans serier er mer idealisme enn business.

En annen av Emersons serier handler om *Max Zillion* og hans saksofon Alto Ego. Det er en romantisk serie, der saksofonen alltid redder Max fra farlige situasjoner. Emersons serier består ofte av 2 "individer" som jobber sammen.

I en av seriene kidnapper CIA saksofoner, og gjemmer dem i verdensrommet. Max klarer å finne fram til dem, og samler alle saksofonene til verdens største bebop-orkester, og forpurrer derved CIA's planer.

Lady Chatterleys Lover av D.H. Lawrence vant i 1961 en viktig seier over ytringsfriheten. Etter å ha vunnet sin egen rettssak, fant Emerson og Knockabout Comix ut at det rette var å lage en serieversjon av den. Da romanen utkom

menter fra hans liv. Selvsagt har jeg plukket ut de saftigste bitene.

Foreløpig har jeg tegnet ferdig 8 sider, men jeg vet ennå ikke hvor lang serien vil bli, kanskje 96 sider? Jeg begynte for over et år siden, og legger opp til at serien kan publiseres i episoder. Forlaget jeg arbeider for, *Knockabout Comics*, betaler for det. Det viktigste for meg er å tegne, og jeg kan klare en side pr. dag. Og en arbeidsdag består av 12 timer. Jeg arbeider mye, trolig mer enn de fleste. Dog, *Thunderdogs* tok meg 3 år å gjøre ferdig, blant annet fordi jeg holdt på med så mange ulike ting samtidig.

—Hvordan jobber du med manus?

—Tidligere startet jeg på en serie uten å ha noen plan for hva det skulle bli, og nå gjør jeg det samme, bare med den forskjellen at jeg gjør det på manusstadiet. Skrivingen er det vanskelige, og jeg kan ikke tegne noe annet mens jeg arbeider med et manus.

—Er deadline et skremmende begrep?

—Nope, av den grunn at jeg jobber mot månedlige deadlines — alt annet er for mye press. Jeg produserte stoff til 6 nummer av *Talking Turkey*, og det var hardt.

—Skriver du alltid dine egne manus?

—Nei. Jeg arbeider mye sammen med manus-forfattere, blant dem Tym Manley, som blant annet har skrevet *Firkin'*. Noen av seriene fra *Fortean &*

Times er skrevet av andre. Jeg har gjort èn historie skrevet av Alan Moore, og en av John Dowie, basert på hans sceneoppsetning av samme manus. Det var en delvis illustrert historie. Alan Moore er vanskelig å arbeide med, fordi hans materiale er så detaljert, mens Tym alltid gir meg råmateriale som jeg selv kan bearbeide.

Casanova's Last Stand er derimot skrevet av meg.

—Kunne du tenke deg å lage fler historier basert på D.H. Lawrence?

—Jeg tviler på det — kanskje med unntak av *Women in Love*. Faktum er at jeg aldri engang har lest *Lady Chatterley's elsker*, jeg har kun lest utdrag av den.

—Er det ditt mål å provosere?

—Nei! Formålet er å selge hefter. Jeg liker ikke å provosere — jeg ønsker å fortelle en historie. Jeg leser mye Enki

Hvorfor drive provokasjoner med sex når man har religion? Hunt Emerson stiller seg selv spørsmålet i "Rapid Reflexes" (1990):

—Det som jeg gjerne vil vite, er; hvem betalte egentlig regningen etter Den siste nattverd?

Jeg antar Judas Iscariot sa...

Bilal. Han skriver elendige historier, men er en glimrende tegner.

—Kunne du ha tegnet kommersielle serier?

—Jeg kan tegne andre typer serier, men det er vanskeligere. Jeg liker det best på min måte — en måte som gir meg mer frihet, og som gjør andre misunnelige. Kommersielle tegnere kan ikke gjøre det samme, og jeg føler at mine serier er meget individuelle.

—I motsetning til en fast serie, er det ikke vanskelig å selge serier som stadig har nye titler?

—Det er selvsagt lettere å selge et magasin som har etablert et navn. Det er det vi prøver nå med *Talking Turkey*. Og det viser seg å holde stikk, for salgstallene på de første heftene ligger på ca. 11.000, selvom dette ikke er nok for utgiverne. Så vi håper på mer. *Talking Turkey* selges foreløpig kun i England og er ikke antologier, for det er uinteressant for oss.

Knockabout Comics har forsøkt seg på bokutgivelser, og disse kan stå i hyllene i over et år. Selv vil jeg ikke

►►

ble datidens publikum sjokkert, ikke ved det faktum at en hovedpersonen, Lady Chatterley, hadde en elsker, men at elskeren var av en lavere klasse. Serieversjonen var Emersons første måtelige suksess. Den er foreløpig solgt i et opplag på 8-9000, og er oversatt til fem-seks språk.

Etter den fortsatte Emerson å lage ytterligere en serie over en gammel klassiker, denne gangen over et dikt som alle engelske barn lærer på skolen, Samuel Coleridge's *The Rime of the Ancient Mariner*. Diktet handler om en skipper i Sydhavet, som skyter en albatross bare fordi han kjeder seg. Albatrossen er som kjent menneskets beste venn på sjøen, derfor betyr det ulykke over skipet å drepe en albatross. Skipperen må gå med den døde albatrossen rundt halsen, men forbannelsen opphører til slutt, da han lærer seg å be, og albatrossen faller av. (Carl Barks har også svevet innom samme historie, se TEGN 3/89)

Emerson tror ikke D.H. Lawrence ville bli særlig fornøyd om han hadde sett hans versjon av Lady Chatterley, men derimot tror han at Coleridge ville blitt det over serieversjonen av hans dikt.

Firkin' — A Guide to Human Sexual Behaviour er en av Emersons nyere serier. Den er ikke pornografisk i seg selv, men diskuterer porno og sex og samliv via halsbrekkende satire; og alt er sett gjennom en arrogant katts øyne. Katter er etterhvert blitt et varemerke hos Emerson — i heftet *Fortean & Times* handler en av seriene om en katt som blir etterlatt i den sydlige Tyrkia, og som *går* derfra og til Nord-Tyskland.

Et av de siste heftene fra Knockabout Comix er *Talking Turkey*. Det er et billig og bra blad, som bl.a. inneholder serier av Gilbert Shelton og hvor Hunt Emerson selv publiserer en serie som heter *City Mouths*. ■

Hunt Emerson i samtale med en av sine manusforfattere, Tym Manley

THAT'S NOT REALLY THE MORAL, Y'KNOW..
WELL... IT'S SOMETHING LIKE THAT... I MEAN, I DON'T ENVY YOUR DRAWING!
I AM HUNT
I AM TYM
...Hmph! AND YOU CALL THIS "WRITING"? ...YEAH... I KNOW WHAT YOU MEAN...
I AM STILL TYM
HE'S TYM

SO! WHO'S THIS BOB GELDOF BLOKE THEN?
DON'T WORRY ABOUT HIM!
WHAT D'YOU MEAN- "DON'T WORRY ABOUT HIM"? HE'S NEVER OUT OF THE PAPERS! I DON'T WANT TO BE USURPED BY SOMEONE FROM DUBLIN!
HE HASN'T GOT YOUR STAYING POWER, ♩... HE'S A NINE DAY WONDER! A FLASH IN THE PAN!
DIDN'T DO TOO BADLY, THOUGH, DID HE?

—Men, sier Hunt Emerson; —Jeg liker ikke å provosere — jeg ønsker å fortelle en historie. (Fra innledningspanelene i en tittelløs historie i "Rapid Reflexes!") Bob Geldof er, for den historieløse leser, en moderne engelsk helgen, ikke ulik Jesus av utseende.

skrive bøker, for jeg er en serietegner.

—Beholder du rettighetene til dine egne serier?

—Ja. Og jeg beholder alle originalene til seriene mine. Idag er det trolig mulig å få ca. 600 kr. pr. side for dem, men jeg beholder dem til de kommer høyere i pris. Jeg synes ikke det er verdt å kvitte seg med dem for enhver pris. På den annen side anser jeg ikke de originale tegningene som det ferdige produkt, for det er det trykte resultatet som er viktig.

—Hvor er seriene dine blitt publisert?

—Stort sett i Europa, men noen også i Brasil.

Det finnes altfor mange serieskapere i England, og et altfor lite marked. Underground-markedet er dårlig, også i USA, hvor undergrunnstegnerne i dag nærmest bare porno.

—Dine mål nå?

—Å få utgitt første del av *Casanova* i september i år.

Med dette kom TEGN's seniorredaktør (*editor-in-ghost...*) inn og avbrøt hele seansen. Hunt Emerson på forhånd var lovet en komprimert sightseeingtur i Oslo. Så fra Voksenåsen (Casanova's last stand?) til Bygdøy og Norsk Folkemuseum bar det, med en ivrig Hunt Emerson som fotograferte Gol stavkirke fra alle bauger og kanter.

Og hvem vet hvor den kan dukke opp neste gang — kanskje i verdensrommet blant verdens største bebop-orkester, eller kanskje som bakgrunn for *Sønner og Elskere*. I den absurde verden finnes ingen grenser.

Tor Ødemark.

Shreck og Schreck

Christopher Walken innehar rollen som millionærskurken Max Shreck i "Batman vender tilbake". Max Schreck var navnet på hovedpersonen i en film som ble laget for 70 år siden. Regissøren het F. W. Murnau og filmen het Nosferatu.

Helt tilsiktet, sier Daniel Waters som skrev manus til den andre Batman-filmen.

—Max Schreck var en vampyr som sugde blodet ut av befolkningen. Max Shreck er også litt av en vampyr, som suger energi, kraft og penger fra Gotham city.

Fire pingvin-typer

Danny "Pingvinen" DeVito omgir seg med fire typer pingviner i "Batman vender tilbake". Det er virkelige pingviner, 30 pingvin-roboter, fire kortvokste mennesker i pingvin-drakter og pingviner helt og holdent skapt på computere.

Pingvin uten kjole og dress

Den eneste pingvinen som stiller uten kjole og dress i "Batman vender tilbake" er Oswald Cobblepot, Pingvinen selv. Han er i stedet iført noe som mest av alt hører hjemme i en roman av Charles Dickens. Og det var da også meningen at han skulle framstå slik, i følge filmmakerne. Klesdrakten er helt i strid med den Pingvinen bærer i tegneserien.

Fiende nummer to

Mange Lynvingen-kjennere anser Pingvinen for å være Lynvingens nestfarligste fiende. Utallige ganger har de to vært i tottene på hverandre, ofte i nærheten av

Når katta tar rotta på flaggermusa...

Katten klore! **Hvem trenger Batman? Catwoman er mer enn nok. Det viste til fulle *Batman vender tilbake*. I Michelle Pfeiffers skikkelse slo Catwoman fullstendig knock-out på hva filmen rommet av pingviner, flaggermus og skurkaktige forretningsmenn. Katter fascinerer og har fascinert lenge, på så forskjellige vis.**

Der hvor fotograf Vicki Vale (fremstilt av Kim Basinger i den første Batman-filmen) var bare anemisk, kjedelig og lettglemt, er Michelle Pfeiffer sensuell, smygende, sterk og farlig i oppfølgeren. Hvert eneste sekund med Pfeiffer er en ren nytelse, også i scenene hvor hun ikke er kledt i sort latex. Også som skurken Max Shrecks sekretær er Pfeiffer uforglemmelig — i begynnelsen for de komiske sidene av skikkelsen, senere på grunn av

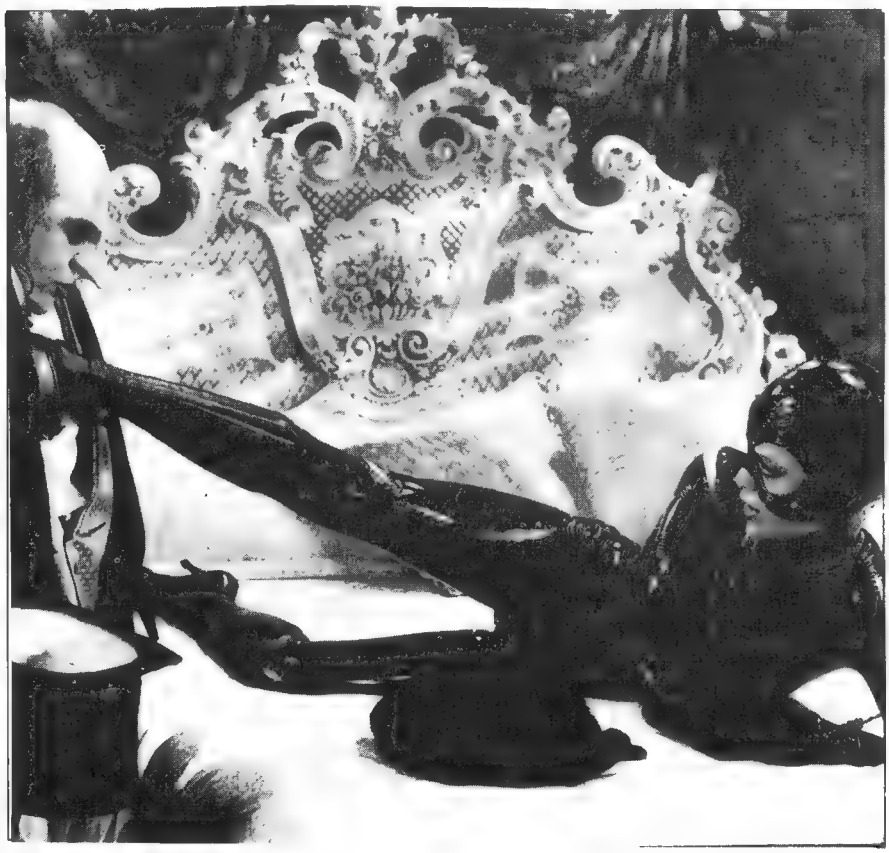

Pingvinen (Danny DeVito og Kattekvinnen (Michelle Pfeiffer) legger planer...

Ved Tor Sandberg

tvetydigheten, med den mørke siden, som hele tiden truer med å bryte fram før hun får på seg kattemaska.

Batman II og III

Det er synd Pfeiffer ikke har fått en film som står til hennes innsats, for sant å si er *Batman vender tilbake* en skuffelse. Effektene er effektivere enn før og eksplosjonene mer eksplosive, men det holder ikke når grunnideen er så rotete. Egentlig er det vel slik at den andre filmen om Batman fra regissør Tim Burtons hånd, burde ha vært den andre *og* den tredje filmen. Det blir nemlig for mye av det meste.

Her har vi den forbryterske forretningsmillionæren Max Shreck (spilt med liten overbevisning av tidligere Oscarvinner Christopher Walken) som skal stjele energi fra Gotham. Uten at noe mer skjer med dette. Her har vi Pingvinen (Danny DeVito) som vil bli ordfører i Gotham, og som gir opp dette ganske umiddelbart. Her har vi kattekvinnen som bestemmer seg for å drepe sjefen sin, fordi han prøvde å drepe henne. Her har vi kattekvinnen i kamp mot flaggermusa (også denne gang Michael Keaton), uten at det blir til så veldig mye mer enn forpostfektninger. Her har vi det håpløse påfunnet med The Red Triangle Circus-banden, som vel har artige drakter, men som når det kommer til stykket er alt for lett match for Batman.

Brikkene faller ikke på plass slik de gjorde i den første filmen. Der var Jack Nicholson en helt utrolig Joker. Det var nok til å holde Batman i ånde gjennom stordelen av den filmen, selv om Burton også da følte behov for et par vanlige skurker i tillegg.

Jeg tror den andre filmen om Batman kunne ha blitt langt bedre hvis Catwoman hadde vært skurk alene. For en kjønnskamp det kunne ha dannet grunnlaget for!

Gammelt nytt

Også andre forhold medvirker til at oppfølgeren ikke smeller like voldsomt i fleisen på deg som nummer en. Vi har sett The Batmobile, Batman selv (om enn i en noe modifisert utgave andre gang), Bruce Wayne, politisjef Gordon, Alfred, lynvingegrotten og The Wayne Manor allerede. Vi kan ikke lenger bli imponert eller overrasket. Når så

Pingvinens paraply-forretning. Det er fugler som inspirerer Pingvinen til hans mange utspekulerte forbrytelser. Han er også kjent for å ha en forkjærlighet for størrelser som Shakespeare og Keats. At Pingvinen er stormannsgal er viden kjent. Blant annet har han blitt avbildet i skulpturs form kledt som selveste Napoleon.

I filmversjonen er alt dette endret. Pingvinen framstår som en bare halvt menneskelig vanskapning som overhodet ikke er elegant. I stedet besitter han et frådende sinne, noe som fører til at han ikke viker tilbake fra å bite folk i nesa. DeVito-pingvinen spiser ellers rå fisk, skulle gjerne ha krøpet til sengs med Catwoman og blir bedrøvet da det ikke lykkes ham å drepe alle Gothams førstefødte sønner.

48 millioner dollar

"Batman returns" spilte inn 47.7 millioner dollar den første helga etter premieren i USA. Dette var mer enn alle de 49 andre best besøkte filmene spilte inn til sammen. "Batman returns" stod for hele 51 prosent av den totale omsetningen denne omtalte helga.

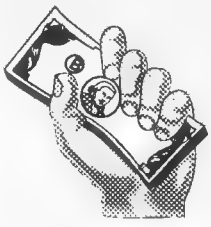

Til sammenligning spilte "Batman" inn 42.7 millioner dollar i løpet av sin første helg i 1989. Til gjengjeld ble denne filmen i sin åpningshelg vist på 450 færre kinoer enn oppfølgeren. "Batman returns" startet opp på hele 2644 kinoer.

Menn over 25

Menn over 25 år utgjorde den største gruppen tilskuere under åpningshelga på "Batman returns" i USA. Det viser en undersøkelse utført av Cinema-Score Movie Report. Hele 57 prosent av tilskuerne var menn. 54 av tilskuerne var 25 år eller eldre. 67 prosent av tilskuerne kom fordi de rett og slett bare måtte se filmen fortest mulig. 33 prosent kom for å se Michael Keaton. 29 prosent kom for å se Michelle Pfeiffer. 16 prosent kom fordi det var en film av Tim Burton.

Bedre enn filmen?

Tegneserieversjonen av "Batman returns" er på mange måter bedre enn filmen, ikke minst fordi lyset er bedre og fordi tegninger nå engang kan nytes på en helt annen måte enn stadig akselererende actionfilm. Unntaket er kanskje Selina "Catwoman" Kyle. Den tegnede versjonen av Michelle Pfeiffer når ikke opp til den virkelige.

Som for tegneserieversjonen av den første Batman-filmen, er det Dennis O'Neil som er kreditert som forfatter. Steve Erwin har overtatt som tegner etter Jerry Ordway. Jose Luis Garcia-Lopez står for tusjen og Tom McGraw for fargene.

Sammen har de laget et meget gjennomført og helstøpt album med stor deltaljrikdom, spennende "kameraføring" og gode løsninger på filmatiske scener som sikkert

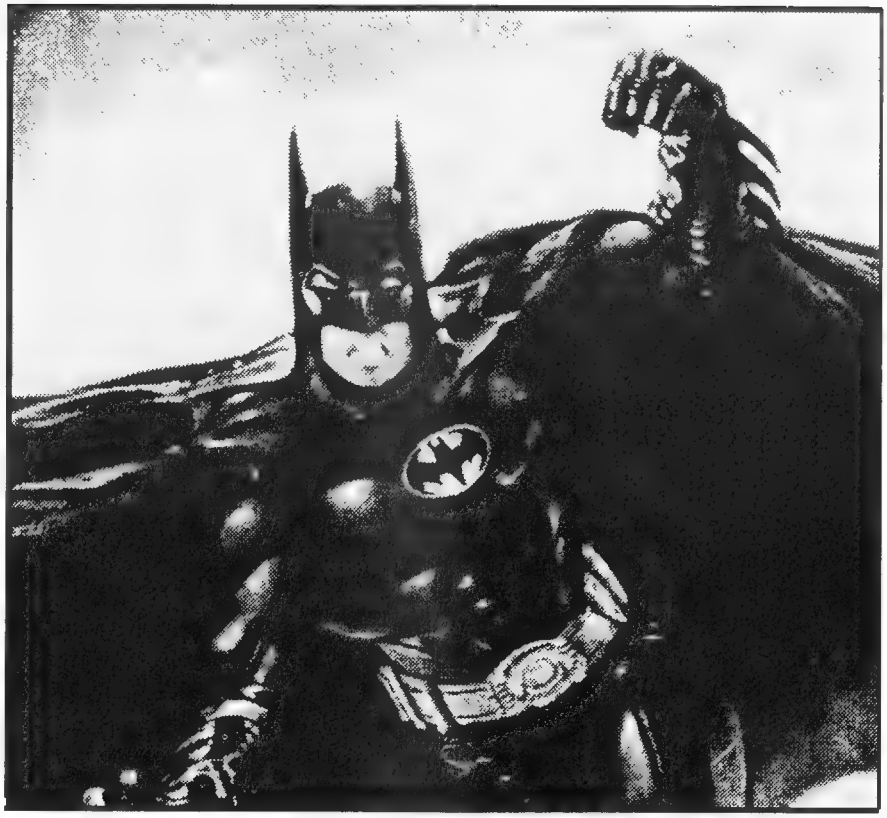

Gotham blir strippet ned fra de majestetiske og babelsk strebende skyskraperne fra første film, til langt mindre imponerende skuer i den andre, blir mye av mystikken revet bort rundt Batman.

Javisst finnes det partier av filmen hvor du bare lener deg tilbake i kinostolen og bare nyter, men dessverre er ikke dette ofte. Det må da være i de scenene hvor Michelle Pfeiffer svinger pisken.

Pfeiffer har det som Nicholson hadde og som Danny DeVito ikke har. Sistnevnte blir i sitt pingvin-kostyme bare et snerrende, blått siklende ubehagelig, lite vesen som ikke skremmer, på tross av et rikholdig arsenal av dødelige paraplyer. Catwoman derimot er fryktelig. Hun er opphissende i all sin ettersittende sorthet og samtidig på randen av den totale galskapen. Hun lokker og hun skremmer. Og hun nøler ikke med å sparke Batman der hvor det gjør mest vondt.

Og når kattekvinnen ler, ja, da er hun mer djevel enn både menneske og katt.

Når det kommer til stykket er det vel bare én skuespiller i denne filmen. Hverken Michael Keaton eller DeVito gjør stort annet enn å være utkledt og framsi replikker.

Kattekvinnene

Egentlig var det meningen at Anette Bening skulle spille Catwoman, men da hun ble gravid med selveste Warren "Dick Tracy" Beatty som gravøren, åpnet det for Pfeiffer. Og hun var mer enn glad til.

—Catwoman was certainly a childhood heroine of mine, sier Pfeiffer.

—I used to watch the TV-series and just wait for her to come on, and she was never on enough as far I was concerned. I guess she just broke all of the stereotypes of what it meant to be a woman, and I found it shocking and forbidden. Also, I was in the age where I was really just coming into my own sexuality, and I just found Catwoman thrilling to watch...

Da ABC-TV lanserte sin TV-serie basert på tegneserien om Batman i januar 1966, åpnet det for tre forskjellige tolkninger av Catwoman. Julie Newmar begynte, Lee Merriwether overtok og Eartha Kitt avsluttet. Den sistnevnte, som for mange er best kjent som sanger,

gjorde en bemerkelsesverdig sort og purrende Selina Kyle/Catwoman.

Figuren dukket for første gang opp i Bruce Waynes liv allerede i nummer 1 av Batman midt på 1940-tallet. Hun fikk inspirasjon til sine mange forbrytelser fra katter, på en eller annen måte. Ofte var hun i nærkamp med Batman, men det hendte også at hun kjempet på hans side. Selv om følelsene flommet fritt, ble det ikke noe virkelig kjærlighetsforhold mellom de to maskerte før i 1980. Forholdet var av kort varighet.

I årenes løp har Catwoman brukt en rekke forskjellige kattelignende kostymer og masker. En drakt slik som den Michelle Pfeiffer bærer, har hun likevel ikke hatt. Det nærmeste vi kommer den er fra gjenfødelsen av Catwoman. For, som alle store superhelter og skurker, har også Catwoman oppnådd å få sin skapelses-historie gjenfortalt.

I *Her Sisters Keeper* møter vi den prostituerte Selina Kyle, hvis spesialitet det er å tilfredstille sine kunder i en skinndrakt. Da hun kommer på kant med sin hallik forandrer hun drakten slik at den blir kattelignende, før hun tar en blodig hevn. Det burde vel nesten være unødvendig å tilføye at Selina Kyle i denne versjonen har en søster som er nonne.

Catwoman var på ingen måte alene om å være superkvinne da hun herjet som verst med politi og flaggermus på det gyldne 40-tallet. Miss Fury (opprinnelig Black Fury), som var den første superheltinnen, var på mange måter svært lik Catwoman. En pisk, høye hæler og en tettsittende, svart drakt, var alt del av Miss Furys register.

Miss Fury var forøvrig lenge (fortsatt?) den eneste superhelt-figuren som ble tegnet av en kvinne, Tarpe Mills.

Serien hadde sin debut i april 1941. I august samme år debuterte Black Cat, som ikke må forveksles med Catwoman. Black Cat var rødhåret, het egentlig Linda Turner og var filmskuespiller. Black Cat huskes for albuelange hansker, en sort liten ansiktsmaske, knehøye skinnstøvler, og en badedraktlignende drakt med svært gavmild utringning.

Samme måned dukket Phantom Lady opp for aller første gang. Egentlig var hun datteren til en senator. Bevæpnet med ikke stort mer enn sine betydelige bryster sendte hun mannfolk i canvasen hurtigere enn svint.

I januar 1942 debuterte den betraktelig mer kjente Wonder Woman. Hun har ingen pisk, men en magisk lasso. Hennes klessmak heller til det mer patriotiske med blant annet et skjørt med stjerner og striper. Hælene er imidlertid like høye som hos Miss Fury, Black Cat, Phantom Lady og Catwoman.

Deretter fulgte maskerte damer som perler på en snor. Moon Girl, Tiger Girl, Ms. Marvel, Supergirl, Spider-woman og The Cat (heller ikke identisk med Selina Kyles Catwoman) er bare noen av disse. I senere år er Lady Hulk eksempel på at det er mulig å være sexy selv om du er godt og vel to meter og grønn. Tendensen har ellers gått i retning kvinner med skytevåpen i tillegg til veldige evner når det gjelder selvforsvar. Modesty Blaise, norske Pia Zawa, Cat Claw, Kelly Green, Jessica Blandy, Ms. Tree...

Rekken av stort sett lettkledte sexbomber ute for å feie gulvet med uheldige mannfolk er tilsynelatende endeløs.

Navnene avslører at flere av de første kvinnelige heltene var inspirert av katter. Også mannfolk tenkte katt før de kledte seg ut til helt. På slutten av 1940-tallet gjorde Catman sin entre. På

har voldt en del problemer å omforme til tegneserie. Litt bedre plass på enkelte sider kunne kanskje ha løftet serien enda et hakk. Slik det er nå blir mange sideløsninger vel like.

Serieversjonen er på hele 64 sider, koster utrolig nok kun kroner 19.50, og det er Semic som er utgiver.

Kastet ut katta

Sean Young, som vi husker blant annet fra Blade Runner, ønsket rollen som Catwoman så desperat at hun kledte seg i en kattedrakt og oppsøkte Tim Burton i denne. Burton kastet ut katta og fikk pusen Pfeiffer etter at Bening skulle bli kattemor.

Sean Young ble imidlertid ikke sittende igjen på gjerdet og hyle. Hun skal nå spille tittelrollen i *Black Cat*, som bygger på en annen seriefigur fra 40-tallet.

T.S.

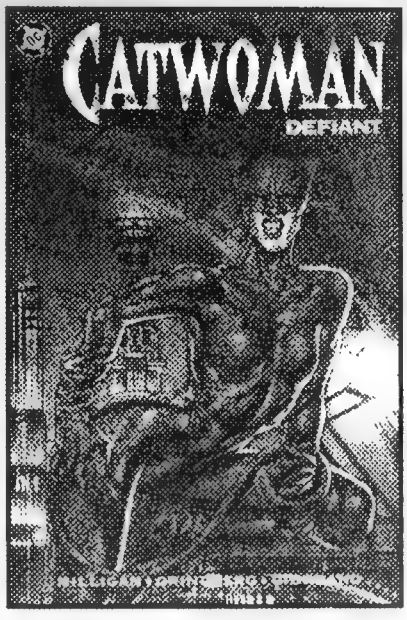

brystkatta hadde han sitt katteemblem, men ellers lignet han mest på en slags Lyn Gordon. I senere år har vi blant annet Puma og The Panther.

Kanes kattekvinner

Da Bob Kane skapte sin kattekvinne. var han inspirert av tre kvinner. Den ene var 30-tallets blonde bombe på filmduken, Jean Harlow. Den andre var 40-årenes filmstjerne Hedy Lamarr. Den tredje var Kanes kjæreste, som visstnok var svært lik Hedy Lamarr.

—I admired Hedy Lamarr, forteller Kane.

—She had that great feline beauty. My girlfriend was kind of handy as a seamstress, and she evolved a cat costume in which she posed as my model for the character.

Men hvorfor en katt?

—Well, a cat has nine lives, svarer Kane.

—So I figured that whenever she was caught, or wounded, she would survive and live again for another go-round with Batman. Also, I feel there is something mysterious about cats, and I equate that with women.

Javisst er kvinner og katter mystiske. De har også mer til felles. Opp gjennom historien har kvinner og katter ofte lidd samme skjebne. Både kvinner og katter ble brent på bålet, anklaget for å stå i samband med Satan selv.

Også andre dyr har vært betraktet som medskyldige under hekseprosesser, blant annet padder, slanger, rotter, hunder og ikke minst geiter, men kattene har likevel vært et symbol på trolldom i langt større grad enn andre dyr.

Katarene, en religiøs sekt som dominerte mange steder i Europa på 1100-tallet, trodde at guden i det gamle testamentet var Satan. De anklaget paven for å være antikrist, noe som selvsagt straffet seg. Tusenvis av katarer ble slaktet ned, torturert og henrettet. Under tortur var det flere som tilstod at de tilba Satan i hammen til en katt.

Luciferanerne, en sekt av erklærte Satandyrkere tidlig på 1200-tallet, betraktet katten som et symbol på sin herre. Den største æren et luciferaner kunne oppnå, var å kysse en katt bak.

Også i senere år har katter spilt en viktig rolle under satandyrkelse. Så sent som i 1942 ble en katt kokt levende under et djevelrituale som omfattet nakne kvinner og menn i Baskerland i Spania.

En nesten like fryktelig skjebne ble Michelle Pfeiffer til del i *Batman vender tilbake*, men til alt hell unngikk hun å bli elektrisk stekt. Dermed døde hun "bare" åtte ganger. Og hva gjør vel det når du har ni liv?

Vidunderbarn med monstre under sengen

Tim Burton (34) vokste opp med monstre under senga. Men han prøvde aldri å jage dem bort. Tvert i mot krøp han ned til dem og tilbrakte nettene sammen med dem.

Kanskje ikke så rart at han dermed ikke fant seg helt til rette hos "uskyldige" Disney som animatør der. Filmene han laget for Disney var heller ikke av den disneyske sorten. Debuten *Vincent* var en kortfilm som handlet om en gutt som ville være akkurat som Vincent Price, en av Englands store skrekkskuespillere gjennom alle tider.

Neste film, *Frankenweenie* er ikke mindre makaber. Den handler om en gutt som bringer sin døde hund tilbake til livet.

Den første spillefilmen fra Burtons hånd, *Pee-wee's Big Adventure* (1985) var basert på Paul Reubens tegninger, og ble en massiv suksess, både kunsterisk og økonomisk.

Beetlejuice fulgte i 1988. Her møtes trioen skuespiller Michael Keaton, regissør Tim Burton og komponist Danny Elfman for første gang. Det resulterte i en hysterisk komedie med galopperende, voldsom, klassiskinspirert musikk.

Året etter fulgte den første Batman-filmen. Den ble en ny massiv suksess for Burton. Filmen er per i dag på sjetteplass over tidenes mest suksessfulle filmer.

Edward Scissorhands i 1990 ble selvfølgelig ikke en like stor økonomisk suksess, men tilfredstillet Burton-fans med sans for det makabre og latterlige i en og samme person. En gutt med magiske sakser i stedet for hender var sykt nok.

Batman Returns er det foreløpige punktumet for Burtons regikarriere. Det blir forøvrig ikke noen tredje Batman-film fra Burtons hånd.

—Aldri! Jeg ville heller satt et rottebur foran ansiktet og latt dyret gnage seg ut, sier Burton om den saken.

Kilder:

—Batman Returns
Production Information.
—The International Book of Comics.
Denis Gifford.
—Tales of the Dark Knight.
Batman's first fifty years: 1939-1989.
Mark Cotta Vaz.
—Utrolige katter (Om katters fantastiske evner og psykologi)
David Greene/Bjarne O. Brastad.

En kattekvinne fra California

***Michelle Pfeiffer*, det endelige beviset på at man kan være blond og vakker, og likevel ikke bare spille *snille* piker...**

Mange stiftet sitt første bekjentskap med Michelle Pfeiffer i *Grease 2*, etter at hun hadde blitt funnet i en talentkonkurranse hvor jenter fra hele USA kjempet om hovedrollen. Pfeiffer var imidlertid på ingen måte tilfreds med å være en Olivia Newton John-klone. Jenta fra Midway City i California hadde andre og mer ambisiøse planer.

I dag er en hun av verdens mest suksessfulle skuespillere og tjener penger som gress. For rollen som Catwoman fikk hun 20 millioner kroner. Og det er ikke bare den yppige kroppen og det sultne, sensuelle ansiktet hun har å takke for suksesen. Pfeiffer er også en dyktig karakterskuespiller.

I rollen som nattklubbsangeren Susie Diamond i *The Fabulous Baker Boys*, ble hun nominert til Oscar som beste kvinnelige skuespiller. For samme rolle fikk hun flere andre priser, blant annet av USAs filmkritikere.

Pfeiffer ble også nominert til Oscar for sin rolle i *Farlige forbindelser*.

Tidligere har hun hatt roller i filmer som mafiadramaet *Scarface* av Brian De Palma, *Into the Night* av John Landis, *Ladyhawke* av Richard Donner, den fantastiske og morsomme *Heksene fra Eastwick* med Cher, Susan Sarandon og ikke minst Jack "Jokeren" Nicholson, mafiakomedien *Married to the Mob* av Jonathan Demme, Robert Townes, lettvekteren *Tequila Sunrise* med Kurt Russell og Mel Gibson, *The Russian House* med Sean "007" Connery av Fred Schepisi og *Frankie & Johnny* av Garry Marshall med Al Pacino som motspiller.

T.S.

Et spørsmål om lyd...

Fra synkroniserte vokssylindere til Dolby Stereo...

Filmlyden har toppet seg seg selv med *Batman Returns*, den første spillefilmen som har benyttet digitale lydspor.

Innspilt lyd er nesten like gammel som filmen selv. De første filmpatenter ble regisrert i 1889, og i 1893 kom T.A. Edison med et lydsystem av vokssylindere. Tidlig på tyvetallet var de fleste systemer basert på mekaniske forbindelser mellom fremviseren og en lydavspiller.

Kvaliteten var slett, og filmindustrien var tvilende til en framtid med synkronisert lyd, selv etter *The Jazz Singer* i 1927, den første film med deler av synkronisert lyd. Likevel kom det et rush med filmer med som hadde delvis lyd, såkalt *talkies*, dvs korte sekvenser av synkronisert lyd på plate innlemmet i en ellers stum film. Da teknologien krysset Atlanterhavet til England, hvor Alfred Hitchcock allerede var halvveis i å lage *Blackmail*, ble han befalt av sine sjefer å tilføre lyd på slutten. Hitckcock frøs på ryggen på tanken av en delvis lydbasert film, og gjore det hele med lyd. Fra da av var det ingen vei tilbake.

Disksystemet var likevel ikke godt nok, disken hoppet og synkroniseringen kom ut av kurs, og ble til slutt erstattet av optisk lyd innspilt direkte på filmen i et spor langs siden av filmen mellom bildet og hullrekken. Sporet var ikke tykt nok til å gi en rik lyd etterhvert som lydinnspillingsmulighetene ble mer avanserte. Det ble en kombinasjon av *Dolby* og *Lucasfilm* til å forandre systemet som i 1974 hadde overlevd seg selv. Det ble utviklet et teknikk av firekanals lyd som ga høykvalitetsstereo i kinoer med mottak, og likevel kompatibel med pre-74 monosystemer som 95% av alle kinoer var utstyrt med.

Kinoverden var stort uinteressert i nyheten inntil 1977 da *Star Wars* kom, utstyrt med enorme lydeffekter, og kun vist i kinosaler spesielt utstyrt for disse. En Dolby-installering ble en nødvendighet. Da systemet var alment akseptert, kom Dolby i 1988 med en utvidelse, *SR*, et kraftfull støyreduksjonssystem hvor det langt billigere 35 mm SR-lydspor ble kvalitetsmessig helt på høyden av 70 mm-filmenes magetiske spor, tidligere avsatt kun til prestisjefilmer.

Men om SR er et høydepunkt, reduserte det innspilt firespors lyd til tospors lyd. *Dick Tracy* og *Edward Scissorhands* ble utvalgt og presentert i 1990 som de første filmene som eksperimenterte med digitale systemer hvor dataene ble komprimert, men ikke redusert i kvalitet for da å kunne kvantifisere lyddataene. Etter ulike tester, bl.a. *Star Wars 6* som forsøkskanin, kom premieren med *Batman Returns* som utnyttet et helt nytt lydsystem, *SR.D-formatet*, fullstendig digitalt med absolutte flate frekvensresponser, og som forventes å totalt avløse Dolby Stereo SR.

Teknologien har med *Batman* tatt enda et skritt inn i framtiden. **F.B**

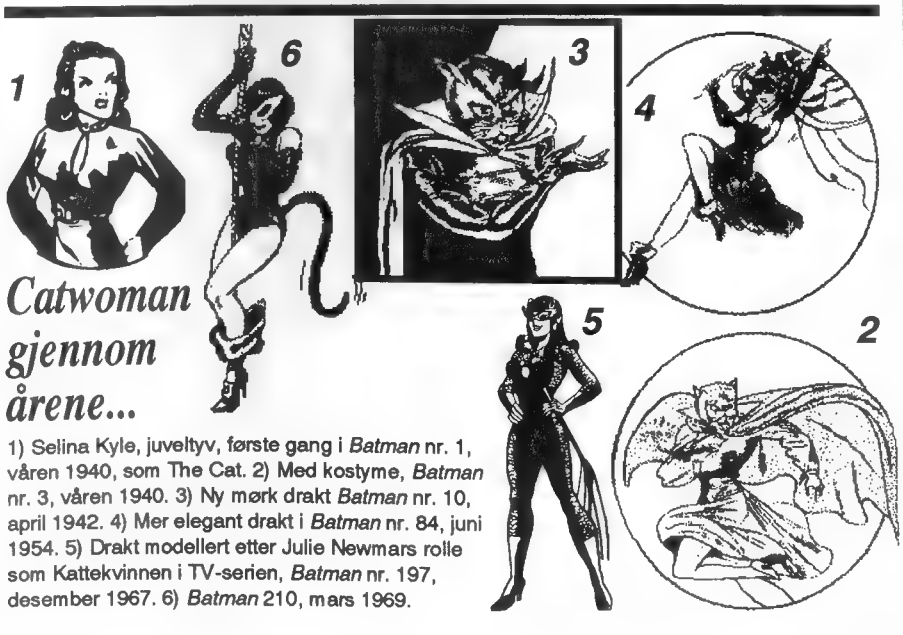

Catwoman gjennom årene...

1) Selina Kyle, juveltyv, første gang i *Batman* nr. 1, våren 1940, som The Cat. 2) Med kostyme, *Batman* nr. 3, våren 1940. 3) Ny mørk drakt *Batman* nr. 10, april 1942. 4) Mer elegant drakt i *Batman* nr. 84, juni 1954. 5) Drakt modellert etter Julie Newmars rolle som Kattekvinnen i TV-serien, *Batman* nr. 197, desember 1967. 6) *Batman* 210, mars 1969.

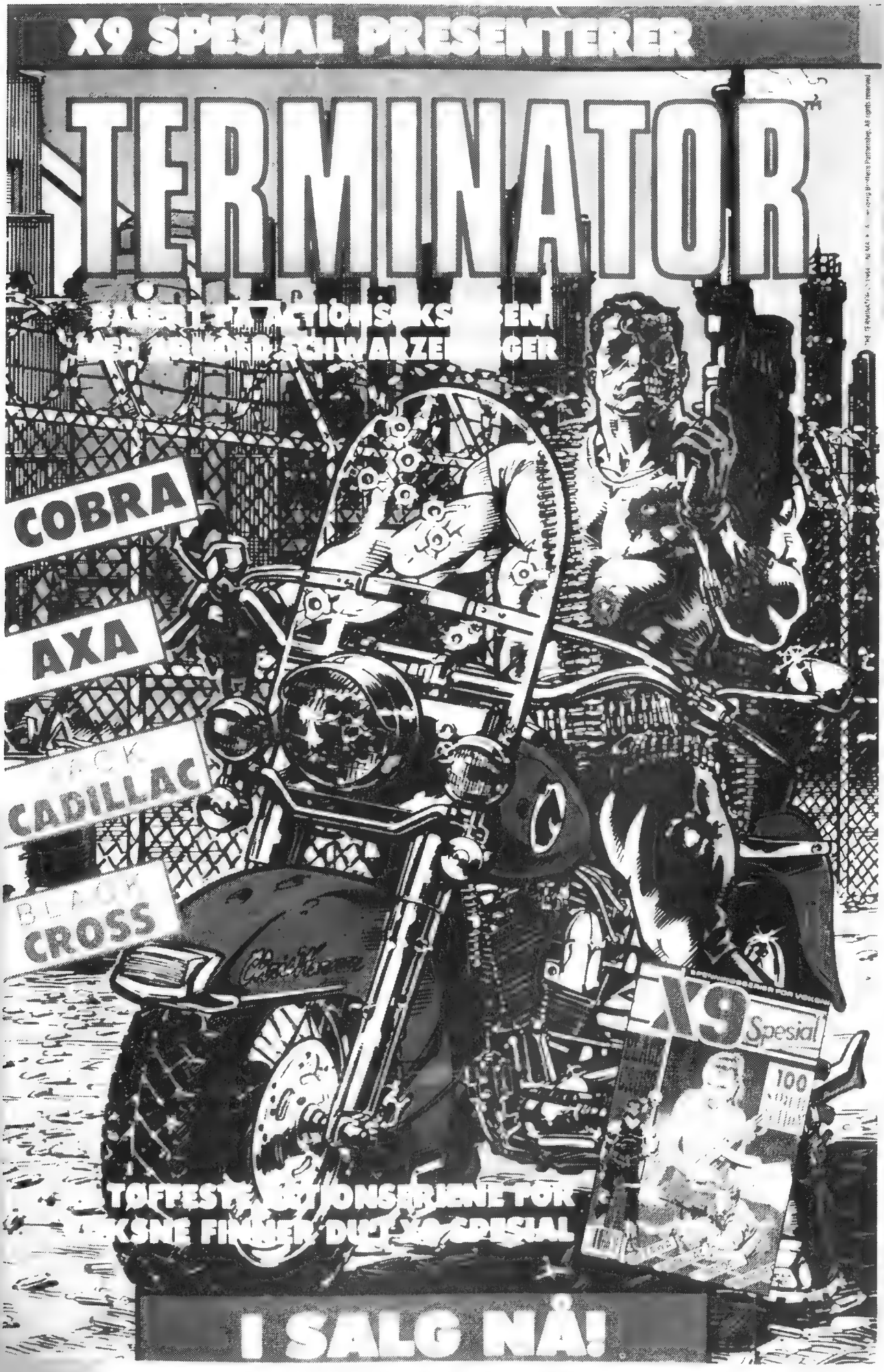

semic
NORDISK FORLAG AS

Å lage politisk latter...

—intervju med Carsten Graabæk

En liten mannsling sitter og leser morgenavisen. Håret stritter ut bak i korketrekker-frisyre, den følsomme munnen uttrykker hele personens naive sjel og bak de evig undrende øyne hersker uvitenheten eneveldig og mektig. Han er statsminister på tiende året!

Ved Kurt Østergaard

Foran ham står en ulastelig og mørkkledt herre med hendene på ryggen og et allvitende og dog totalt uttrykksløst uttrykk i ansiktet (i den grad *det* er mulig). Tørr og uangripelig som en engelsk butler. Like umulig å sette til veggs som det er å spikre en pudding på selvsamme (vegg).

Den lille mannslingen er hovedpersonen i dansken Carsten Graabæks avisstripe *Statsministeren*, eller *Her går det godt* som den heter i noen aviser.

Den ulastelige er departementssjefen, en av seriens mange bifigurer. Stripen er humoristisk, men ut ifra politiske emner og situasjoner.

—Ser du på deg selv som humorist, avslørende journalist eller politisk kommentator?

—Det vet jeg ikke, jeg ser vel meg selv i en røre. Det skifter fra dag til dag. Jeg vil gjerne ha frem en latter i forhold til noe som angår oss alle uten at det er dagligdagse ting. Jeg vil gjerne trekke det store ned i det små. Og beskjeftige meg med stort sett alt som skjer. Det er ikke noe som skal være for hellig, ikke for inferiørt, for stort eller for ukrenkelig.

—Finnes det ingen tabuområder for deg?

—Det skal det i prinsippet ikke være. Likevel - man kan kanskje kalle det et tabuområde, men jeg vil heller kalle det et området som er trådd flatt innenfor tegneserie. Angående det seksuelle har jeg opplevd så mange tegneserier, som velter seg i erotikk på en måte som gjør at jeg ikke gidder å gå inn på det.

Det er ingen ting man må være redd for å krenke, dersom det har gjort seg fortjent til det.

Foto: Ann-Carin Wessel

Operettekrig med ekte blod

Carsten Graabæk har i år jubileum med sin serie. Det er nemlig 10 år siden han fikk ideen til serien og fikk syndikatet gjort interessert. Men til det måtte det en mindre krig til. Carsten Graabæk var i 1982 bosatt i Århus, utdannet cand.mag i engelsk og dansk og jobbet som lærer. Han hadde i flere år jevnlig sendt striper av forskjellig slag inn til syndikatet, men uten den store suksess.

Så mistet Graabæk jobben sin.

—Nå måtte jeg finne ut av noe annet å gjøre. Det var jo greit nok for jeg ville egentlig vekk fra undervisningen. *Yes, Minister*, den engelske serien gikk den vinteren på TV og ble veldig inspirerende. Den ga meg mot til å lage satire om byråkratiet og statsadministrasjonen.

Så utbrøt Falklandskrigen i våren '82. Det var jo total komisk at to så vidt forskjellige land som ikke hadde noe utestående med hverandre plutselig skulle opp og slåss. Den engelske sangerinnen Vera Lynn ble gravd frem igjen og skulle synge sanger om "guttene våre". Det som startet som en operettekrig endte opp som noe ganske makabert.

—Hva var det med den krigen som du syntes du kunne bruke?

—Det at den startet som en anakronisme, for man hadde vel aldri forestilt seg at England skulle utkjempe en kolonikrig i åttiårene. Den menige engelskmann visste vel knapt nok hvor Falklandsøyene var eller hvilket språk man talte i Argentina. Så skulle de

EN LANG REKKE VESTLIGE LAND HAR LEVERT ATOMTEKNOLOGI TIL SADDAM HUSSEINS DJEVELSKE KRIGSMASKIN !
HVA KAN HA FÅTT DEM TIL Å HANDLE SÅ UANSVARLIG ?
DEN FRIE MARKEDSØKONOMI .

plutselig være patrioter på grunn av disse små klippeøyer og forskremte sauer. Også det at den utviklet seg så grusomt med skipet som ble satt i brann og soldater som omkom eller fikk store forbrenninger.

Så laget jeg noen striper om det og det viste seg at mitt byrå, som jeg tidligere hadde "bombardert" med striper, for alvor ble interessert fordi det ikke *bare* var morsomheter.

Det jeg mener skal være stripens livsberettigelse nå, er at den skal være skarp.

På noen punkter så har vi alle våre egne holdninger og de må man prøve å skjule, men en gang imellom må de jo få slippe frem, for eksempel i rasisme- og innvandrer-debatten. Ellers prøver jeg å ta fatt i noen holdninger som dukker opp i TV, radio og aviser som jeg enten deler eller ironiserer over. Jeg leter nok for øvrig etter de skarpe holdninger.

—Så du konstruerer opp holdninger når du ikke kan bruke dine egne?

—Ja, så finner jeg en eller annen figur som kan holde rede påden. Jeg har for eksempel. en dypt kynisk overlege som er fullstendig uten noen form for menneskelighet. Han betrakter teknologien som leketøy og mennesker som forsøksdyr osv. Hvis han noen gang opptrer som menneskelig så er det for å blottlegge et svakt og barnslig menneske. De øvrige figurene må også, samtidig med at de representerer noe, være en barnesjel innenfor. Med unntakelse av departementsjefen, tror jeg, han kan ikke tillate seg det.

Dorsk, dansk og Carl Shakespeare

—Angående det med skarp penn, så skriver redaktøren Finn Bjørklid i et nummer av TEGN (nr. 4 - 1991), at *Statsministeren* er for lun, dorsk og dansk til å ha virkelige klør. Hva har du å si til en slik beskrivelse?

—Jeg har hørt fra tid til annen at den er gemyttlig og harmløs.Det blir jeg jo selvfølgelig lei for å høre. Det er bestemt ikke min hensikt. På en annen side ville jeg velge humoren fremfor satiren. Jeg tror ikke satiren biter hvis den bare har til hensikt å bite uten å være morsom — hvis den bare er ond. Så heller et flir uten den store dybde.

De anmeldelser jeg har fått hittil har vært på albumene - og pene ord. Det er godt å få noe kritikk en gang iblant for det har jeg ikke opplevd på flere år. Albumene sluttet jo å komme ut for to-tre år siden. Nå får jeg faktisk ikke så mange reaksjoner. Kanskje at noenringer og spør om de får bruke en stripe i en eller annen sammenheng, et fagblad eller et teknisk tidsskrift. Det er de merkeligste steder folk ringer fra, landbruksforeninger og så menn fra norske katolikker. Det betrakter jeg som et tegn på at den blir lest rundt omkring.

—Kan det ikke være vanskelig å ha fornemmelsen for hva folk synes er morsomt? Humor er da vanskelig å definere?

—Jo det kan jeg ofte være i tvil om. Da må jeg gå tilbake til andre og større ånder. Storm P, Mark Twain, H.C Andersen, store humorister, hva ville de ha gjort i et tilsvarende poeng?

Carsten Graabæl mottar den danske utmerkelse for tegneserietegnere, Pingprisen, av Danmarks egentlig statsminister, Poul Schlüter. (Foto: Pressefoto)

DEN TREDJE VERDENS KVEGBESTAND OG INDUSTRILANDENES VOKSENDE ANTALL BILER...
...BIDRAR VESENTLIG TIL DEN ØKTE DRIVHUS-EFFEKTEN.
MEN HVA KAN MAN GJØRE?
SKJÆRE NED PÅ KVEGBESTANDEN.
2789
© PIB copenhagen

Eller Barks. Det er for meg, det ypperste som er laget av historier. Hva ville Carl Barks ha gjort i samme situasjon? Han er noe av en Shakespeare i tegneserieverdenen, synes jeg. Dem er det ikke så mange av i dag.

Annet har man jo ikke å rette seg etter. Man kan jo ikke gå uttil folk og spørre hva de synes er morsomt. Det skal man heller ikke.

Man har bare seg selv å bruke. Jeg kan egentlig ikke annet enn å lytte til meg selv, men dersom abonnementene blir færre, er det jo noe som har gått galt.

Kampen mellom aktuell og generell

Carsten Graabæk *må* treffe noen med humoren sin. I 1985 fikk han den svenske *Adamson-diplom*, og i 1990 den danske *Ping-prisen*. Graabæk har også suksess med serien salgsmessig. *Statsministeren* blir nemlig publisert i 50 aviser daglig rundt i Europa, fra Sveits i sør til Finland i nord, og er en av de mest solgte europeiske avisstriper. Fem norske aviser har serien.

Til sammenligning går den populære amerikanske stripen *Ernie* iknapp 200 aviser verden over.

—Hvordan er tendensen? Er du på topp salgsmessig?

—Det er ikke skjedd noen ubehagelige ting ennå, men det store salget er forbi. Det ligger sånn noenlunde konstant for tiden.

Men det er vanskelig. Jeg vet ikke hva som skjer med en serie som plutselig går dårlig. Man opplevde det med en serie som på dansk heter *Herr Hysst* (am. *Shoe*), det foregår på en avisredak-

Selvportrett av Carsten Graabæk

sjon i en fugleverden. Den har rutsjet ned med stor fart og hverken tegneren eller byrået vet hva som egentlig forårsaket det.

Så er det en serie som *Radiserne* (*Knøttene*, am. *Peanuts*) som stadig går godt i avisene. Den fortjener det ikke, men nå er den bare så gammel at den må være på hver dag. Den er utpint og burde avskaffes og vike plassen for nye krefter.

—Hvor aktuell forsøker du å være?

—Jeg forsøker å være så aktuell at det som stripen ved rører er noe som ligger i tiden. Det er vanskelig en gang imellom, som når Sovjetunionen plutselig blir oppløst fra den ene dagen til den andre. Så virker det dumt at det fjorten dager etter dukker opp striper om Sovjet. Jeg prøver å være så aktuell at den kan holde i noen uker.

På den andre siden så er arbeidsformen min at jeg går og samler ideer, når jeg hører noe i radioen, leser noe osv, skriver dem i en bok og begynner å tegne når tiden er inne til det. Og så lager jeg striper til en uke om gangen. Hver fjerde uke sender jeg avgårde en dobbel stripe som heter *Meg og mor*, det er en familie-satire som går i bl.a. VG og det norske Hjemmet.

—Hvor lang tid tar det fra du tegner *Statsministeren* og til den er ute i avisene?

—I Finland tar det meget lang tid for

HAR IKKE FOLK ENDELIG LÆRT...
...AT MAN BØR HOLDE SEG TIL FETT-FATTIG KOST OG DRIVE MYE MOSJON, OVERLEGE?
JO, FOLK ER BLITT SÅ OPPTATT AV HELSEN SIN...
...AT DET ER HELT SYKELIG.
2814
© PIB copenhagen

den skal først oversettes til svensk, så til finsk og så skal de sendes tilbake for å inntegnes. Det kan ta opptil en måned. I Norge tar det kanskje noen uker og her hjemme en uke. Det er jo en balansegang. Jeg må ofte formulere det så tilstrekkelig generelt eller svevende at det nettopp ikke er dagsaktuelt. Og så er det et evig problem med de danske og de utenlandske forhold. Vi er jo medlem av EF og det er hverken Sverige, Norge eller Finland. Det har vært et problem med hva egentlig nordmenn og svensker har av interesse i det. Men det har mulighet til å jevne seg etterhvert som det ser ut som om dere går med i EF.

En uke med burhøns

—Du jobber med politiske emner, liksom den amerikanske serien *Doonesbury*, men du har en helt annen måte å arbeide med selve emnene på.

—Ja, jeg er ikke selv særlig begeistret for *Doonesbury*. Jeg synes den er for tung og innforstått. Den er noe for ensartet. Den kan jo ha opp til tre-fire like bilder i en stripe. Selv prøver jeg å unngå den fast lukkede situasjonen. *Doonesbury* kan jo ofte leses uten bilder.

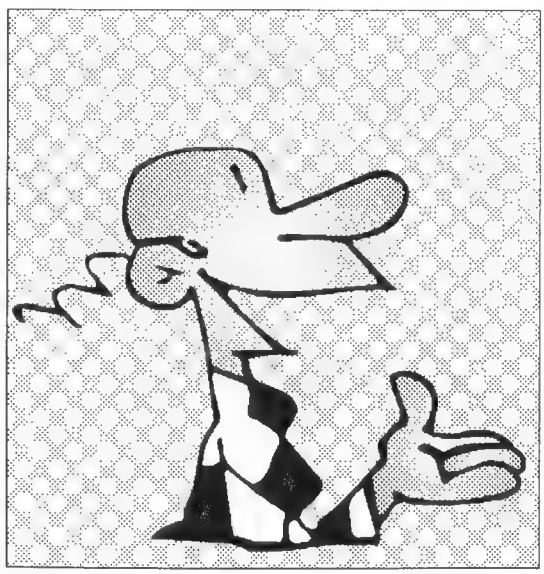

—Noe *Doonesbury* gjør, som jeg kunne ønske hos deg, er at du kunne ta opp et emne og gå igjennom det over flere striper, med flere innfallsvinkler, før du går videre til neste.

—Ja, det prøvde jeg en gang i starten av min karriere, med burhøns. Jeg laget striper om burhøns over en hel uke. Så røk det altså et abonnement i et hollandsk blad som akkurat hadde startet med *Statsministeren*. Siden har jeg avskrevet meg fra å gjøre *det*. Nå forsøker jeg å blande kortene så godt som mulig. Hvis der er to striper om Moskva så putter jeg en annen stripe inn imellom.

Kransekakefigur som biter

—De fleste av personene i din serie ser jeg som typer, men med ett unntak, når man tar for seg dronningen så blir det vanskelig å ikke se henne som en konkret person, *Dronning Margrethe av Danmark*...

—Hun startet faktisk som en representant for den ytterste venstre fløy, men den er jo vekk i dag. Etterhvert er hun istedet blitt mer og mer miljøbevisst, dronningen i stripen. Fra rød til grønn. Ettersom hun er dronning og dermed fredhellig og fritatt for straff kan hun brukes til å si de ting som ingen andre kan tillate seg å si.

Hun kan brukes til å henge politikere ut. Det er morsommere ennå la politikerne henge henne ut for å være en overflødig kransekakefigur. Det med dronning Margrethes hatter, som mange harselerer over, det gidder jeg ikke. Det blir for det første en personlig ting og for det andre er det ikke særlig morsomt. Jegbruker såvidt mulig ikke personene som personer men som representanter for kirke, kongehus, byråkrati osv. Statsministeren er den lite begavede politiker. Der er han altså Jim Haccker fra TV-serien *Yes, Minister*. Der stjeler jeg fremdeles mye. Han er den uvitende politiker og nettopp deri gjennom skal han stille de spørsmål som krever et forklarende svar som han da enten ikke forstår eller misforstår. Han er den "dumme-Peter" som skal ha tingene forklart for oss alle sammen. Så må han gjerne være et hakk dummer enn vi er.

Statsministeren om *Statsministeren*

- Har du hørt politikernes mening om stripen?

- Ja, jeg har da fått reaksjoner fra Poul Schlüter og utenriksminister Uffe Ellemann-Jensen, positive til og med. I 1990 fikk jeg den danske *Pingprisen* overrakt av statsminister Schlüter himself. Det var fordi han kunne bruke det i valgkampen. Det var en uke før valget.

—Mener du stadig du etter 10 år har noe å gi Statsminister-figuren?

—Jeg mener at den ikke nødvendigvis skal si noe fornuftig hverdag, men den skal ha noe på hjertet hverdag. Det skal ikke bare være tomgang. Så lenge jeg føler at det er et eller annet å si, vil jeg fortsette. Så vil jeg da gjerne selvfølgelig skape den tonen eller poengene som kan åpenbare noen ting så folk nikker gjenkjennende og kan si: "Ja,det er noe der..."

Jeg håper at jeg aldri når dithen at jeg for enhver pris skal holde det gående selv om ideene er oppbrukt. ■

Tyskland

Et nytt sentrum for tegneserier?

Siden 1984 har tyskerne annenhvert år hatt tegneseriefestival i Erlangen, noen få mil nord for Nürnberg. Årets arrangement var den femte i rekken og samlet flere folk enn noensinne.

I Norge, og Skandinavia forøvrig,har de siste par årene ført til strammere tider for tegneserieforlagene. Forlagene holder seg til de økonomisk sikre utgivelsene og spesielt antall albums har gått ned. Selv i Frankrike har man blitt mer forsiktige med hva man gir ut. Et land som ikke følger denne trenden er Tyskland, her har albummarkedet eksplodert.

I Tyskland har man tidligere vært glade i *Bessie*, *Sølvpilen* og andre serier uten større kvalitet. På tampen av 80-tallet kom det en "boom" med albumutgivelser som holder seg fortsatt. I 1990 kom det ca. 650 album på tysk og tallene for 1991 og 1992 blir minst like høye. Album selges i bokhandelen og i de mange spesialbutikkene som har dukket opp. Trenger man f.eks. tegneserier som lesestoff på toget har de største stasjonene, som Hamburg og München, egne spesialbutikker for dette.

5. Internationaler Comic-Salon, Erlangen 18.-21. juni 1992

Det er kulturkontoret i Erlangen som står som arrangør, og byen bar preg av at dette var en viktig aktivitet. Hele gågaten var pyntet med spesial-flagg. Butikkvinduene var pyntet med tegneserier og tegneseriefigurer. Dresdner Bank hadde en utstilling over kanditatene til "Max und Moritz"-prisen. Alle hoteller, kafeteriaer osv. som var i kontakt med turister var rikt forsynt med info om tegneseriefestivalen. Utstillingene var spredd på 7 forskjellige steder i byen, men hovedtyngden var lagt til rådhuset.

Utstillingene

De utstillingene som presenterte en enkelt tegner hadde mange originaltegninger fra noen av disses verker. For å gjøre det mer spennende hadde man blåst opp endel tegninger og hengt originalene inn i disse. Dette var tydeligvis ikke nok, for det var lydeffekter, lysblink, vindmaskiner med mere. Lydeffektene kunne være riktig slitsomme om man var der riktig lenge.

En annen mindre vellykket del var røykmaskinen, sikkert av tørris, som fikk noen av originalene til *Mattias Shultheiss* til å bukle seg. Maskinen ble da også fjernet etterhvert. Av tegnere som ble utstilt: *Alberto Breccia, Miguelanxo Prado, Matthias Shultheiss, André Juillard, Alex Varenne, Will Eisner, Robert Crumb*, og *Gilbert Shelton*. Det var også endel spesialutstillinger. "Wie Mickey unter die Nazis fiel —

Tekst og foto:
Øyvind Braaten

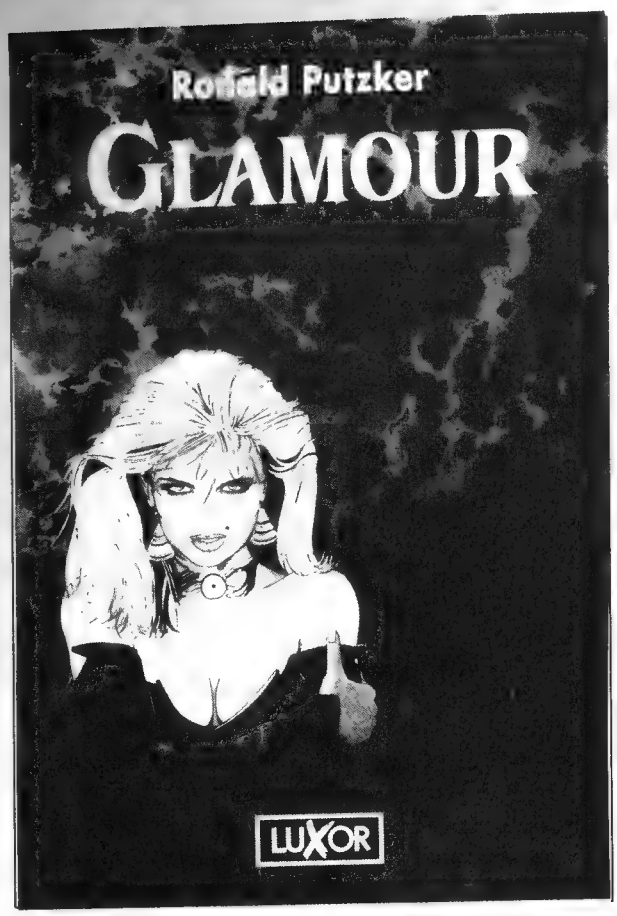

Ronald Putzker: *Bor i Wien. Har lageten rekke album: Inspektor Burnadz, Aglaya, Anna Stein, Kolumbus og Glamour.*

Til høyre: Ralf König: Født 1960. Homofil tegner og forfatter som bruker homofili som gjennomgangstema i humoristiske kriminalfortellinger. Populær forteller med en enkel tegnestil. Foreløpig på norsk kun i "Stupido".

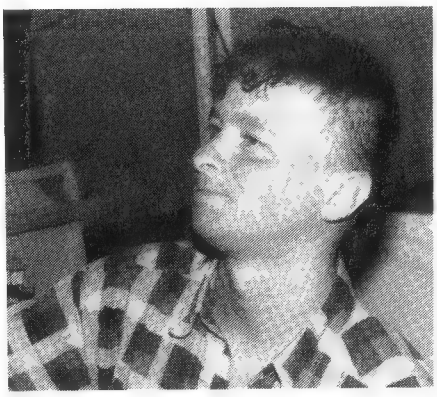

Walt Disney und Deutschland", var navnet på en utstilling om Disneys historie i Tyskland. Joseph Goebbels skrev i sin dagbok 22. desember 1937 bl.a.: " Jeg gir der Führer 30 klassefilmer fra de siste 4 årene og 18 Mikke Mus filmer til jul. Han gleder seg mye over dem. Er veldig glad for denne skatten som forhåpentlig vil gi ham mange venner og gledesstunder."

"Die Wikinger kommen! Die Geschichte der Comics in Dänemark" het en utstilling som danskene hadde laget. Her presenterte de de viktigste danske tegnerne. Danskene stilte mannsterke på festivalen og de hadde et eget foredrag om danske tegneserier.

Foredrag

Anders Hjort-Jørgensen viste lysbilder og fortalte om utviklingen av tegneserier i Danmark. Deretter presenterte de seg selv: *Peter Madsen, Ole Christensen, Niels Roland, Freddy Milton, Rune T. Kidde* og *Anders Hjort-Jørgensen*, før de svarte på spørsmål fra salen. *Valhalla*-albumene av *Peter Madsen* er utgitt på tysk, likeså er *Dimensjonsdetektiven* av *Ole Christensen* og *Danmark besatt* av *Niels Roland*. *Danmark besatt* omhandler den tyske okkupasjonen av Danmark under 2. verdenskrig. Niels Roland var sikkert spent på spørsmål fra tyskerne om dette, men etter han hadde omtalt serien så slapp han lett fra det. Da festivalen startet var det nettopp kjent at danskene hadde stemt imot EF

Og slik ser'n ut, ***Roland Putzker***

Mark Schulz: *37-årig amerikaner som vokste opp forskjellige steder i Pennsylvania. Skapte i 1986 serien* "Xenozioc Tales" *som også er kjent som* "Dinosaurs and Caddulacs"*. Han skriver manus og tegner mesteparten selv, men får hjelp av* Steve Stile *som tegner noen av episodene.*

***Peter Puck** (over) med kul lue...*

***Francois Schüiten** (til venstre): Født i Brüssel 1956. Som 16-åring fikk han sin første tegneserie på trykk i* Pilote. *Sammen med broren,* Luc, *har han laget* Carapaces *(1981) og* La Terre Creuse *(1985). Sammen med tegneren* Claude Renard *laget han* Aux Medianes De Cymbiola *(1980) og* Le Rail *(1982). Siden 1981 har han samarbeidet med forfatteren* Benoit Peeters *og bl.a. laget en serie arkitektoniske album om* De hemmelighetsfulle byene.

***Benoit Peeters** (høyre): Født i Paris 1956. Etter å ha studert filosofi begynte han som forfatter og har skrevet noen romaner og et par bøker om* Hergé. *Foruten å skrive manus for film skriver han også manus til tegneserier.*

ved en folkeavstemning, og Rune T. Kidde moret seg ved å fortelle om sin *Meningmanns guide til EF* (utgitt på norsk sommeren 1992).

Det var en rekke foredrag eller "talk shows". Tegner *Martin Frei* og forfatter *Fred Breinersdorfer* snakket om sitt nye album *Tatort*. Denne er basert på den tyske TV-serien om Horst Schimanski som har gått i 10 år. TV-serien startet i

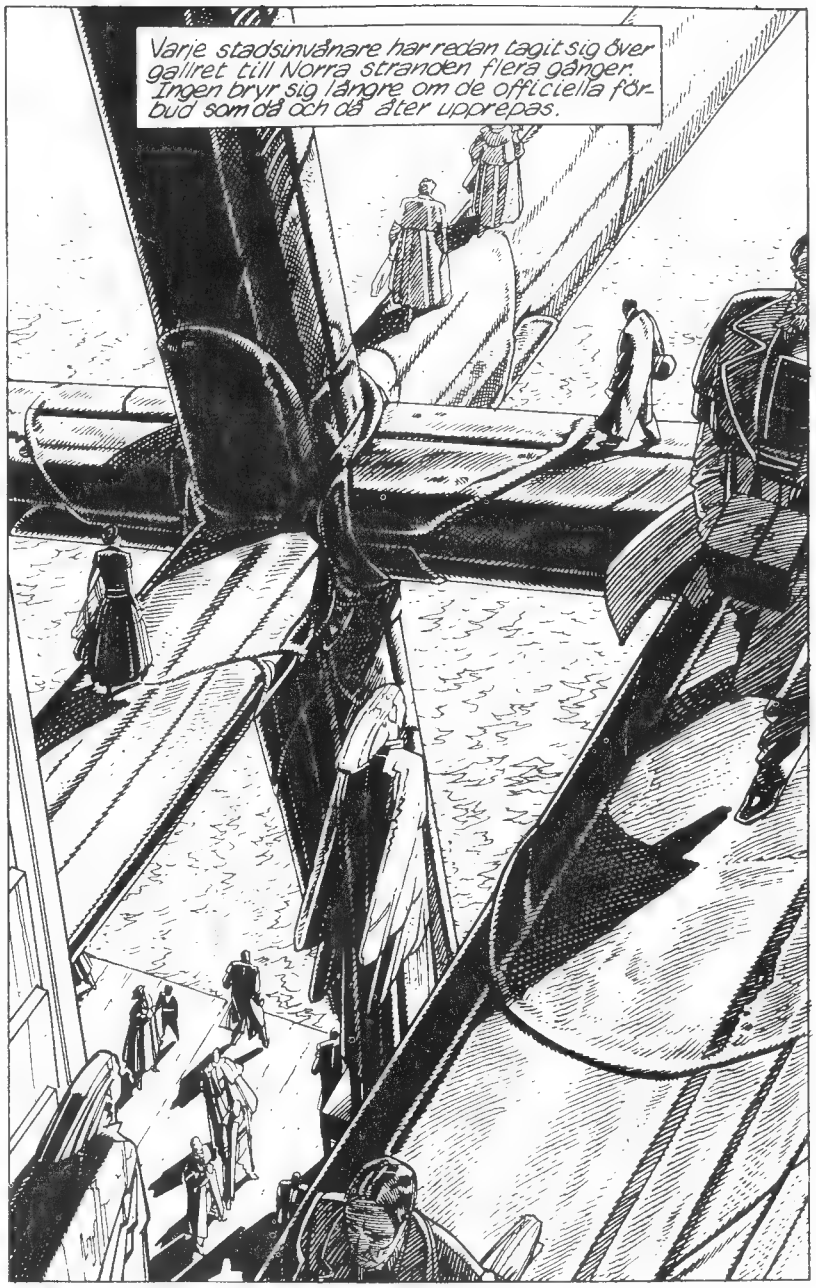
Varje stadsinvånare har redan tagit sig över gallret till Norra stranden flera gånger. Ingen bryr sig längre om de officiella förbud som då och då åter upprepas.

1981 og sluttet like før jul 1991, og nå kommer den som tegneserie.

Prins Valiant ble bæret med sin 55-årsdag og seriens skaper *Harold Foster* ville blitt 100 år 16. august 1992. Seriens nåværende tegner, *John Cullen Murphy*, var forøvrig en av festivalens mest opptatte med å signere. Ellers var det teoretiske temaer som "Kvinner i tegneserier", "Tegneseriespråk", "Hvor er det blitt av de gode barnetegneseriene?", "Tegneseriemarkedet 1992", og "Fremmedhat og rasisme i tegneseriene — Hvor (u)politisk er mediet?".

Forlagene

Det er mange forlag i Tyskland. Noen store og mange små. Carlsen og Ehapa/Feest er de største. Carlsen markerer i år sitt 25-års jubileum som tegneserieforlag og utgir luksusutgaver med bl.a. *Indian Summer, Vindens passasjerer* og *På sporet av Peter Pan*. De kommer i et opplag på 2.500 og koster 5-600 kr. stk. Forlaget utgir 15-16 album *hver måned*. De startet for 25 år siden med *Tintin (Tim Und Struppi)*. Mange av albumene de utgir er repriser, men de har foruten mange serialbum som er helt ferske også serier som *Jeremiah, Modesty Blaise, Buck Danny, Viggo, Blueberry*. I september 1992 kom de med, *Prins Valiant* nr. 62, *Den sorte Orkidé* (McKean), *Akira II, The Shadow, Barbarella, Dimensjonsdetektiven*, franske *Tårnene i Bos-Maury* 8, *Blodbrødre* (Schultheiss) m.m.

Feest er oppkjøpt av Ehapa. Ehapa eies av Gutenberghus og har serier som *Lucky Luke, Disney* (bl.a. *Barks Library*

↘

på tysk) og *Storm* (Lawrence), mens Feest har endel album fra Marvel, *Will Eisner* og andre.

Mars 1993 vil Ehapa utgi et tegneserieleksikon på 300 sider, pris DM 98,- (best. nr. 0865-9). Det er lenge siden det kom et bra leksikon, og mens vi venter på et danskt av Anders Hjort-Jørgensen, kan muligens dette være noe. Det finnes et på fransk, for de som kan lese det: *Dictionnaire de la Bande Dessinée* av Henri Filippini, utgitt av Bordas.

***Gilbert Schelton:** Født juni 1940 i Dallas i Texas. I 1967 startet han å tegne underground-serien* The Fabelous Furry Freak Brothers. Fat Freddys Cat *er en "spin-off" fra denne serien. Er også kjent for superserieparodien om* Wonder Worthog *— det supre villsvinet som har en hemmelig identitet som* Philbert Desanex *og hvor den hemmelige identiteten, som fortellingen om det fantastiske hverdagsmennesket, er blitt en serie på egen hånd. Han var en av hovedmennene bak underground forlaget Rip Off Press. Shelton har siden 1985 bodd i Paris. Under: Slik ser'n ut!*

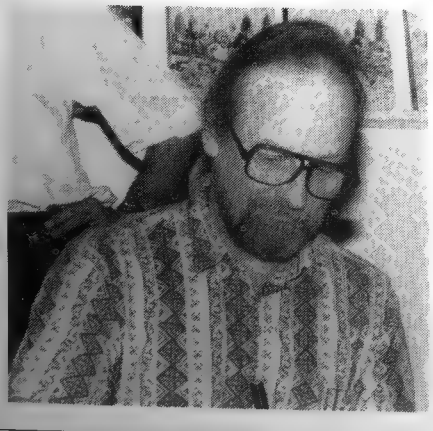

Brösel: Pseudonym for Rötger Feldmann, *født 1950 i Travemünde. I 1978 startet han å tegne serien om "Werner" og ble straks meget populær. Serien har vært innom norske Pyton.*

Messen

Da man kom inn på messen var det som messer flest, med en masse stands. Men her bestod standene av tegneserieantikvariater, tegneserie-butikker og forlag. Foretningene hadde sine messetilbud og forlagene sine nyheter og ikke minst kjente navn som signerte for ivrige fans.

Dette var et eventyr for en tegneserie-freak. Enkelte av messetilbudene ga deg følelsen av å gjøre et kupp og ville en stå i kø for å få signert sin favoritt serie var mulighetene mange. Hos Carlsen og Ehapa/ Feest kunne man hele tiden finne tegnere som *John Cullen Murphy, Francois Schüiten, Will Eisner* og andre mindre kjente kunstnere.

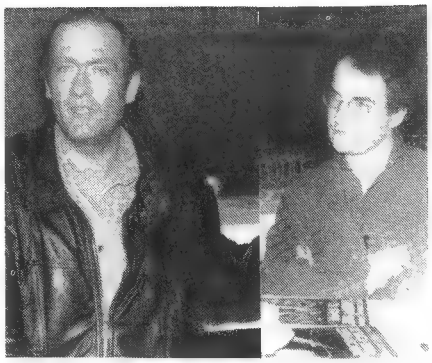

Tomé *heter egentlig Phillippe Vandevelde og er født i Bryssel 24 februar 1957.* Janry *heter egentlig Jean-Richard Geurts, er belgisk, men er født 2.oktober 1957 i Jadotville i Zaire hvor han bodde i 9 år. De møttes på et kveldskurs for serietegnere. De leverte inn en prøve til en konkurranse om hvem som skulle overta Sprint og vant. Deres første album var "Virus" og siden har de hatt serien. Begge både skriver og tegner, men etterhvert er det Janry som har overtatt det meste av tegningen. Under, fra "Den unge Sprint"*

Boiselle og Löhman vartet opp med bl.a. *Waltherly (Natasja)* og *Dany (Bernard Prince og Joker)*. I norske *Pyton* har vi stiftet bekjentskap med den tyske serien *Werner*, og det relativt lille forlaget Semmel Verlach var populære med tegneren *Brösel* (alias for *Rötger Feldman*, født 1950 i Travemünde).

Agenturet og reklamebyrået Becker-Derouet hadde invitert mange kjente tegnere som *Mattotti (Bål), Alex Varenne (Erotisk opera)*. Danskene hadde ikke med noe for salg, man måtte handle de tyske utgavene annedsteds, men de signerte flittig for nysgjerrige tyskere. Dersom man skulle unngå å stå for lenge i kø var det bare å stille seg opp 15 minutter før tegneren skulle komme. Dette nyttet ikke hos Rotbuch Verlag som vartet opp med *Gilbert Shelton*. Leserne av *Freak Brothers* og *Philbert Desanex* ville ikke gå glipp av denne anledningen og køen var enorm lenge før Shelton skulle komme.

Tomé og Janry

Belgierne *Tomé og Janry* var også tilstede. Foruten å ha overtatt *Sprint* er de vel mest kjent for å ha introdusert *Den Unge Sprint*. I sin kontrakt med forlaget har de med mange retningslinjer for serien, som de prøver å tøye mest mulig. Sex skal bl.a. ikke forekomme, men den

Hal Foster 100 år

***Harold Foster*, født 16. august 1892 i Halifax, Nova Scotia, hører til blant pionerene og de viktigste kunstnerne innenfor amerikanske avisserier.**

Fra 1929 tegnet han *Tarzan*, den første eventyrstripe i tegneseriehistorien, og i 1937 skapte han med *Prins Valiant* en av mediets uforglemmelige klassikere. I 34 år holdt han på med den eventyrlige familiesaga fra pseudo-Kong Arthurs tid, og skildret på til sammen 1.788 sider Prins Valiants liv og levnet.

Man fulgte ham fra hans ungdom, hans farlige reiser som ridder, som førte ham til både Afrika og Den Nye Verden, senere hans store forelskelse og kjærlighet til den fagre Aleta, til de modne år som familiefar, såvel som de ikke mindre dramatiske eventyr til prinsens like vågale avkom.

Fosters egen livshistorie var ikke mye mindre spennende: Som ung stakk han av fra skolen og ernærte seg blant annet som fjellfører, halv-profesjonell 'fighter' og gullgraver til han i 1921 tråkket på sykkel fra Winnipeg til Chicago, hvor han startet sin seriekarriere.

Hal Foster benyttet seg aldri av taleboblens muligheter, men brukte heller en forteller-tekst, som ble plassert under illustrasjonene. Dette ga, for mange, seriene hans en mer lødig preg enn serier med talebobler. Men selv om Foster var opptatt av historie og autentisitet, er likevel hans serie om Valiant en rotete sammenblanding av historier og myter fra forskjellige deler av middelalderen, pluss annet brukbart. Det er ikke tilrådelig å bruke serien i historieundervisningen, men som eventyrfortelling er den verdt et par vinterkvelder i godstolen.

Selv om seriemediet med tiden utviklet seg og fornyet seg, fortsatte Foster sin romantiske familieserie på velkjent vis og ble av mange ansett som reaksjonær og gammeldags.

Det er da også mer som illustratør enn som egentlig serieskaper at Hal Foster var med på å fornye seriemediet, med hans kjennskap til anatomi, hans fornemmelse for rom og hans nidkjære arbeide med detaljer.

Foster tegnet selv *Prins Valiant* fram til 1971, hvoretter han kun skrev manus og overlot tegnejobben til andre. Hal Foster døde i USA i 1982, 90 år gammel.

I forbindelse med 100 års-dagen har det tyske forlaget Carlsen Verlag utgitt den første Hal Foster-biografi noen gang. Verket er på 128 sider, med bibliografi, samt noen av Fosters mer ukjente verker. *Das grosse Hal-Foster-Buch* har innledning av John Cullen Murphy som har tegnet *Prins Valiant* siden 1971. Ytterligere lesning om Hal Foster og hans figur finnes i TEGN 2-3/91.

Kurt Østergaard

John Cullen Murphy

Født 3. mai 1919 i New York. Gikk på Chicago Art Institute. Startet å tegne Big Ben Bolt i februar 1950 (Har gått i det norske bladet *Buster*). Da *Harold Foster* ga seg med *Prins Valiant* 1971 ba han Murphy overta serien. Siden da har han tegnet *Prins Valiant* og nå kan han skryte av å ha tegnet 40% av alle sidene om den "norske" serien (Prins Valiant er født i "Norge"!). **Ø.B.**

unge Sprint smugtitter ofte på jentene når de er i dusjen.

Tegnefilm er et fenomen som er blitt mer aktuelt de siste årene. Stadig flere serier blir laget som tegnefilm for TV. Den enkelte TV-seer får inn flere og flere kanaler og mange barn ser sine favoritter på skjermen. Mange mener dette er en ny måte å bruke seriene på. Det gjør også folk kjente med tegneseriene som de forhåpentlig også vil kjøpe? Tome og Janry er konsulenter for de to første filmene som er basert på albumene *Virus* og *Hvem kan stoppe Cyntia?*

Kan vi vente oss noe fra Tyskland

Mange nye tyske talenter har nå sjansen til å få utgitt sine serier i Tyskland. Vi får håpe at trenden holder seg og at vi etterhvert får flere gode tegnere. I Norge kjenner vi fra før litt til Brösel med *Werner* i Pyton, og første gang presentert i Norge i TEGN (2-3/88) og Cappelen ga ut *Matthias Schultheis' Ganske alminnelig galskap*, bearbeidelse av forfatteren *Charles Bukowskis* tekster. Schultheis debuterte i 1981 med *Trucker* og har siden laget flere riktig gode album, men hans siste *Talk Dirty* er en ren erotisk (uttales pornografisk) og således en stor skuffelse. *Ralf König* er populær i Tyskland. I Sverige er han utgitt i bl.a. *Epix*, og i Norge har vi sett litt av han i *Stupido*. Hans humoristiske serier om den homofile detektiven som jakter på et morderkondom er underholdende og bra fortalt, men tegningene er litt for enkle og løse i streken til at de imponerer. König er født i 1960 og vil med tiden kunne bli et navn vi vil se mere til.

Flere av de franske og belgiske seriene har høy kvalitet uten at de har nådd til Norge. Belgierne *Benoit Peeters* (forfatter) og *Francois Schüiten* (tegner) har laget en rekke album av høy klasse, *Les Cites Obscures*. Fortellingene om de merkelige byene er utgitt i Sverige og Danmark. Men de kommer neppe til Norge, til det er salgspotensialet dessverre for lite.

Øyvind Braathen

Alan Moore:
Del 2

KUNSTEN
å skrive tegneserier

Vi antar nå at vi har en holdbar idé som vi ønsker å uttrykke, og med overbevisning.

Før vi setter fingeren på problemet med hvordan vi eksakt skal gå fram for å formidle ideen, bør vi innse at i en hvilken som helst form for kommunikasjon er det minst to deltakere. I de rette termer er disse deltakerne kunstneren og hans eller hennes publikum. Hvis du skal bruke en del tid på å forberede kommunikasjon, vil det kanskje være en fordel å bruke litt tid på å beregne personen det skal adresseres til.

Siden vi åpenbart snakker om et stort publikum på tusener av individer, finnes det ingen måte som gjør at kunstneren kan vite hva den enkelte leser synes er bra eller ikke. Den vanligste fremgangsmåten for å løse dette problemet, ihvertfall slik større tegneserieforlag har som praksis, er å prøve å ikke støte noen. Jeg har møtt minst en redaktør i bransjen som har fortalt meg at det ikke var noen grunn til å miste en eneste leser, så løsningen var å myke opp dialogen eller scenen til den ikke hadde

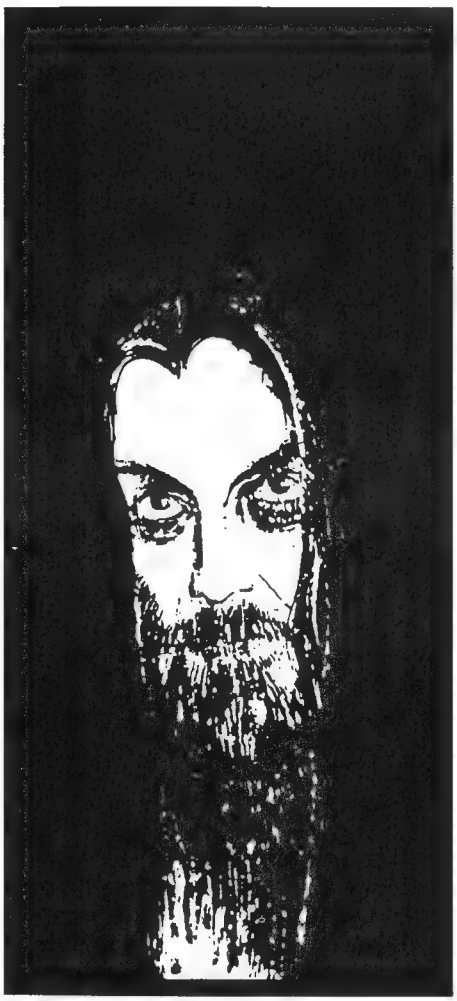

Illustrasjon: Bill Sienkiewicz

tenner igjen til å skamfere selv den mest følsomme leser. Ved sitt mest logiske ytterpunkt vil det bety at den hypotetiske leser som kunstneren henvender seg til, er en overfølsom Lord Fauntleroy som besvimer ved første antydning til noe mer sanselig enn et godnattkyss på pannen. Dette opprettholder forestillingen om tegneseriene som noe avskyelig i utgangspunktet, som kun kan tolereres så lenge de selv holder seg i stramme tøyler, men som heller ikke klarer å holde på potensielle lesere som ikke bryr seg om litterær barnemat.

Det er noe som heter frastøtende ufrastøtende, og selv om jeg aldri har ment at tegneserier burde være for kyniske, angstherjende post-tenåringer, bør en forstå at den potensielle leserskaren er altfor stor og variert til å nåes ved å bruke restriktive kriterier basert på et komplett ubestemmelig hypotetisk bilde av en innbilt "gjennomsnittsleser". Hele konseptet med "gjennomsnittsleseren" er et skritt tilbake. Det forsøker å skape en leser som ikke eksisterer.

Humor som fellesnevner

Den beste måten å behandle problemet på er å la materialet finne sitt eget nivå

➥

Kort introduksjon til kunsten å skrive en tegneserie...

Første del, som ble publisert i forrige nummer av TEGN, gjennomgikk Alan Moore sine begrunnelser for at tegneserien må betraktes som et eget medium, og ikke etterligne andre. Serier er hverken film eller skjønnlitteratur. Dyrk seriens egenart. Før bildet ligger ordet til grunn, nemlig historien. Ingen god historie, ingen god tegneserie. Bl.a. virkeligheten bør bli en kilde til inspirasjon for en kommende tegneserieforfatter. Det er ytterst viktig med en god ide, men hvor kommer de fra? Konkretiser ideene, og sett dem i fryseboksen om de ikke passer i den nåværende handlingen.

Alan Moore er selv den siste til å påstå at hans råd og hint for den kommende tegneserieforfatter, er en kokebok etter Alan Moore-metoden. De skal sees på som råd og hint, ikke som ubrytelige dogmer. ***F.B.***

og sitt eget publikum. Hvis vi ikke baserer våre antagelser på det arbeidet vi lager for en antatt leser, er det klart at vi må finne en annen måte å forstå lesernes del av den kreative prosessen.

Jeg tror det hele blir mindre problematisk om vi ser problemet fra den andre siden. Istedenfor å tenke over hva som kanskje kan påvirke leseren negativt, og deretter fjerne enhver antydning av det, — hvorfor heller ikke tenke på de ting som vil gi leseren en positiv opplevelse? Nok en gang har vi problemet med å finne hva som vil gi best effekt på flest mennesker, men denne gangen har vi ihvertfall noen brukbare modeller å basere våre tanker på.

En mulig modell er den ordinære eller den såkalte folkelige humor. Vitser er vanligvis ikke laget for et bestemt publikum. De bare oppstår. Merkelig nok virker det ikke som om det finnes større diskusjoner om hva som er en god eller dårlig vits i motsetning til hva som er tilfellet med film eller bøker eller tegneserier. Det noen ler høyt av, ler andre ikke av i det hele tatt. Hvordan reaksjonen enn er, har spøken tjent sitt formål. Personen som forteller vitsen, har ingen formening om de eller den andre vil like vitsen, han bare mener den er morsom. Hvis den får ham selv til le, er det også en brukbar sjanse for at mange andre vil synes det samme.

Jeg våger å påstå at mange gagsforfattere er nødt til å stole på sin egen intuisjon av hva som er morsomt og hva som ikke er det. Det finnes likevel spesielle allmenne prinsipper som nesten garantert kan skape en latter. Å forstå disse allmenne, menneskelige responser er da et brukbart redskap fremfor å forestille seg et gjennomsnittspublikum.

Kjennskap til responsen

Det er mulig å studere ens egne reaksjoner og responser, og lage behjelpelig deduksjon omkring den på hvordan dine lesere vil oppleve det samme.

Hvis du vil skrive en skrekkfortelling, må du først tenke over hva som skremmer deg selv. Analyser din egen frykt så nøye som mulig, og du kan klare å nå en konklusjon om den allmenne frykt og nervøsitet. Ikke vær skånsom. Tving på deg selv så mye emosjonell smerte som er nødvendig for å få spørsmålet besvart: Hva skremmer meg? Bilder av små barn som sulter i Afrika skremmer for eksempel meg. Hvorfor gjør det det?

Det skremmer meg fordi jeg kan ikke utstå tanken på at skrøpelige barn blir født til en verden av sult, elendighet og skrekk, uten å vite annet enn smerte og frykt, uten å vite at det kan være noe annet enn behovet for føde, like desperat som en med pustebesvær trenger luft, og aldri hører annet enn piping og stønning og fortvilelse. Greit nok, men hvorfor kan jeg ikke utstå det?

Jeg kan ikke utstå det fordi jeg liker å anta at verden har en form for rettferdighet og likeverdig ordning, som vår eksistens ville ha vært meningsløs uten, og jeg vet at de barna har ingen mulighet til å se verden på samme måte. Jeg vet også at hvis jeg var i deres situasjon, ville heller ikke jeg ha klart å se noen sammenhengende utforming av sulten og elendigheten. Betyr ikke det at det ikke finnes noen orden, ingen mening med det som eksisterer, og fremfor alt, er det da noen mening med min egen eksistens? Er det *det* som skremmer vettet av meg hver gang jeg ser alle magene spekket med fluer på Dagsrevyen?

Enhver som skal flyte rundt i massenes bevisstløshet, bør vite hva han jobber med...

Ja, det er sannsynligvis ikke hva som faktisk *skjer* med de stakkars barna, men hva det er det *omfatter* som gjelder for meg, og det er slett ikke en enkel ting å bli konfrontert med. Det er den slags prøvelser som du må presse deg selv igjennom for å ha en nyttig forståelse av det materialet du arbeider med.

Bruk de menneskelige mekanismer

Materialet er menneskelige tanker, følelser og ideer. Alt i vår verden fra familiestrukturer til nøytronbomben har sin opprinnelse i det området. Enhver som akter å leve av å flyte rundt i massenes bevisstløshet burde bli klar over hva slags materiale han arbeider med, og hvordan det oppfører seg under visse omstendigheter. Når du tenker over hvem som eventuelt vil lese din tegneseriefortelling, så er det ikke den laveste akseptable fellesnevner du bør søke, men heller den grunnleggende menneskelige fellesnevner.

Hvis du leser dette, er det også en rimelig sjanse for at du er et menneskelig vesen. Det er også en rimelig sjanse for at uansett hvor unik og spesiell du er eller tror du er, har du de samme spesielle basiske menneskelige mekanismer som konservative politikere i parlamentet, Yorkshires gruvearbeidere, radikale lesber og ordinære politimenn.

Hvis du kan se og bruke disse mekanismer til din egen tilfredstillelse, vil du også ha en mye bedre basis for skape brukbar kunst, enn om du brukte tiden på å hallusinere fram en innbilt gjennomsnittsleser, og deretter desperat prøve å hamre arbeidet ditt inn i en form som vil stimulere hans store hypotetiske smak og kriterium.

Gi ideen en form

Okey, nå har vi altså vår grunnidé, og ihvertfall noen ideer om hva som i størst mulig grad vil påvirke spekteret av vår leserskare. Det er nå vi kan begynne med å tenke over hva slags form som formidlingen av vår idé skal ha. Det første vi gjør før vi begynner på de finere detaljer i fortellingens mekanismer, er å tenke over historiens grunnleggende struktur. For å få maksimal effekt av ideen, er det en fordel å gi historien en slik form at den vil ha den rette sammenheng og følelse av helhet som vil gi det rette organiserte inntrykk.

Det er like mange former for en historie som det er former i naturen. Noen er vanlige, og andre er uvanlige. Alle har de sine fordeler, ulemper og muligheter. Sannsynligvis vil du velge en struktur som synes å passe den effekten som du vil at historien skal ha, men bortsett fra det, betyr det ikke så mye hvilken struktur du velger.

Det som er viktig er at du *forstår* strukturen i det arbeidet du skaper, hvordan den strukturen enn måtte utvikle seg. Hvis du velger å utvikle deg derfra, er det bra, så lenge du vet hva du gjør og hvorfor du gjør det, og er klar over konsekvensene det har på fortellingens virkning.

Fortellingens struktur

Enkelte strukturer er opplagte og selvsagte. En som jeg bruker en del (og sikkert altfor mye) er den grunnleggende elliptiske oppbygningen, hvor elementer i begynnelsen av historien gjenspeiler hendelser som skjer i slutten, eller hvor en spesiell frase eller et spesielt bilde blir brukt i begynnelsen og på

slutten som bokstøtter for å gi historien imellom et snev av forseggjorthet og sammenheng.

En annen struktur ville være å starte midt i historien og fylle ut bakgrunnen samtidig som du fortsetter historien fremover, som å la historien bevege seg både fremover og bakover samtidig. Et eksempel på dette kan være *A Time of Running* i *Swamp Thing* nr. 26 (*En tid for flukt*). Handlingen starter midt i, med Sumpvesenet og Abby i flukt gjennom en sump og deretter følger de hendelsene som har ført til dette på samme tid som vi viser historiens fortsettelse i nåtiden.

En mer kompleks struktur vil være en jeg lånte fra Gabriel Garcia Marquez for andre del av *Nuceface Papers* (en mulig norsk tittel *Opptegnelser om Stråletrynet*) i *Swamp Thing* nr. 36. Her har vi en hel historie fortalt av hver person, avhengig av hvor mye av den sentrale hendelsen de tilfeldigvis har sett hver for seg. Ingen av personene har hele historien, men hver gang en ny person gjenforteller hendelsene finner vi ut stadig mer og mer inntil puslespillet er ferdig, og hele bildet ligger endelig foran oss, rett nok overlevert på en uvanlig og forhåpentlig interessant måte.

En enklere oppbygning vil være den i *Swamp Thing* nr. 34, hvor midtpartiet av fortellingen var et åtte siders erotisk-abstrakt dikt, og resten av historien var ganske enkelt en ramme rundt midtpartiet.

Analyser strukturens kjerne

Dette er for det meste formelle strukturer, og det er ingen grunn til at en fremadstormende tegneserieforfatter skal hente sine meninger om oppbygningen fra et så begrenset utvalg som mine egne fortellinger. For å vende tilbake til Eddie Campbell, Phil Elliot eller Ed Pinsent, eller et antall andre engasjerende talenter som har dukket opp de siste årene utenfor det tradisjonelle markedet, finner vi former som er radikalt forskjellige fra de mer konservative formene som er beskrevet over.

Eddie Campbell vil gi sine historier en slags informativ, anekdotisk struktur hvor historiene vanligvis vandrer fra person til person, med tillegg og avvikelser fra det egentlige poenget. Historiene har en presist kontrollert oppbygning, men det virker imidlertid mer naturlig og organisk enn en del av de mer selvbevisste strukturene som jeg selv har brukt fra tid til annen. Phil Elliot har sagt at hans historier har en A og en B for å beskrive begynnelse og slutt, med en slags ulinjert og utforskende fortelling mellom de to punktene.

Dette er alle verdifulle tilnærmelser, og å se analytisk på dem vil sikkert vise seg å være nyttig for å få en idé om hva en struktur faktisk er og hva din egen mening om det samme vil være.

Studer elementene

Kanskje jeg nå burde understreke at selv om jeg presenterer disse ulike fasetter og elementer i en rekkefølge som synes logisk for meg, er det ingen grunn til at du skal lage en historie etter samme oppskrift.

Episoden i serien *V for Vendetta* som heter *Video*, er et eksempel på en historie hvor strukturen kom først: Er det mulig å fortelle en historie med bare

Jeg har aldri ment at tegneserier burde være for kyniske, angstherjende post-tenåringer,

å bruke hva som tilfeldigvis ble fortalt på fjernsyn? Oppbygningen førte til en grunnidé for historien, og når et passende sted dukket opp i fortellingen hvor historien kunne brukes, ble den også brukt. Et enkelt bilde, en enkel linje med dialog, hver av disse kan være startpunktet for en historie. Mitt poeng er at en eller annen plass, hvor du måtte velge å starte, må alle de forskjellige individuelle elementene som er diskutert her, bli underkastet en eksaminasjon om arbeidet skal bli bra.

Fortellermetoden

Når vi så har noen ideer om konstruksjonen, er det neste skrittet å tenke over den aktuelle fortellermetoden, som for denne diskusjonens del blir definert som måten fortellingen endrer og oppfører seg på innenfor konstruksjonen. Siden vi nå når de mer veldefinerte områdene innen historiekomposisjonen, er det mye enklere å se elementene som syr sammen fortellerprosessen.

Viktige områder som bør betraktes innen den store gruppen av "fortellerverktøy" er overgangsscener, hastighet, rytme og jevn flyt, og alle de andre aspekter som overlater mer til historien selv enn til handlingen i seg selv.

Overganger, bevegelsene fra en scene til en annen, er et av de mest besværlige og intrikate element i hele skriveprosessen. Problemet er å bevege seg fra et sted eller en tid til et annen, uten å gjøre noe klossete som vil forstyrre leserens skjøre bånd av engasjement i historien. Hvis en overgang er brukt ukorrekt, peker det bare ut for leseren at hun eller han leser en historie. Hvis du har brukt den innledende scenen til å bygge opp leserens engasjement for historien og personene i den, ønsker du ikke å gjøre noe som kan minne leseren om deres åpenbare uvirkelighet. Siden bytte av sted i handlingen ofte krever en slags pause mellom å avslutte en scene og starte en ny, er gapet i overgangen ofte stedet hvor de mister lesernes interesse om du ikke gjør det riktig.

Den hypnotiserte leser

Slik jeg ser det, bør enhver historie, uansett type, være som en hypnose. Du fascinerer leseren med din første sekvens, trekker dem dypere inn i din neste, og har leseren i en mild trance i den tredje. Da, forsiktig så du ikke bryter fortrollelsen, bærer du dem inn i bakgatene i din fortelling, og når de er håpløst fortapt, gjør du det skrekkelige å hamre løs på leseren med slegge og fører leseren sutrende til utgangen på siste side. Tro meg, leserne vil takke deg for det.

Det viktigste for leseren er å ikke bli vekket før du selv vil det. Overgangen mellom scenene er det svake punkt i fortryllelsen som du vil kaste over dem. Som forfatter må du på en eller annen måte finne ditt eget repertoar av triks og påfunn for å legge en bro over troverdighetsgapet som et skifte av scene representerer. Lån noen fra andre forfattere og kom forhåpentligvis med noen selv.

Den som jeg selv har brukt til kanskje det kjedsommelige, er overlappinger og sammenfallende dialog. Når det er sagt, er det tross alt et bedre triks enn å falle tilbake på tamme ting som "...i mellomtiden, på ranchen..."

Enhet og kontinuitet

En ting som jeg prøver å gjøre og som gjør overgangene lettere, er å skrive en enkel side som en anlagt enhet, slik at leserens handling når han blar om blir punktet hvor jeg forandrer en scene uten

å forstyrre historiens rytme. Av og til er det alt som skal til.

En annen innfallsvinkel er å variere "overlappingsdialog-teknikken" og bruke samordnede bilder istedenfor ord eller bare sammenfallende bånd av vage abstrakte ideer. Det er til og med mulig å bruke farger for å endre scener. Slutten av en scene som har en drøss skyting og blodsutgytelser kan ende opp med nærbilder av lyserødt blod over hele det hvite gulvet. Den neste ruten kan brått skifte til en markedsplass i Italia med nærbilder av en blomsterhandlers vogn, hvor en veldig overdådighet av røde blomster tar mesteparten av ruten. I et slikt tilfelle vil den enkle kontinuiteten i rødfargen være nok til å bringe leseren trygt over skiftet.

Overganger behøver ikke alltid å være jevne. Om du er begavet nok kan du av og til klare en nokså brå overgang med en slik stil at ingen vil merke noe brudd i flyten før stedet er passert, og de er trygt absorbert inn i den neste scenen.

Et eksempel på dette kan sees i filmen, for eksempel den overveldende framstillingen som Alfred Hitchcock brukte i *Fuglene*. Når heltinnen finner en kropp skjendet av fuglene, med øynene hakket ut, åpner hun munnen for å skrike. Istedenfor å vise oss skriket, kutter Hitchcock brått over til neste scene med nærbilder av en motor som plutselig uler til liv, med lyden forsterket og forvrengt slik at den tar plassen i seerens bevissthet som var forbeholdt det skriket man ventet at heltinnen skulle slippe.

Brå sceneforandringer er overraskende, men Hitchcock klarer å bruke overraskelsesmomentet til å forsterke fornøyelsen over historien fremfor å forstyrre. Dette ville ikke ha fungert i tegneseriemediet, selv med bruk av lydeffekter, men en foretaksom sjel kan sikkert finne en måte å bruke det grunnleggende i framstillingen til en sekvens av ord og bilde.

Hvor fort leses en serie?

Overganger, som i seg selv er viktige, kan også bli sett på som en del av det omfangsrike emnet som hastighet er. Tempoet (hvis det er utført riktig, vil det ikke merkes av leseren), som er en intregrert del av historien, bestemmer hastigheten som leserens intellekt vil bruke til historien og timingen av de viktigste hendelsene i historien.

Den enkleste og mest mekaniske metoden for å forstå tegneserietempoet er å finne ut hvor lenge en leser vil bruke på en rute før en begynner på neste. Først vil de bruke en viss tid på å lese billedteksten og snakkeboblene. En rute med den standardiserte 35 ords dialogen vil ta omtrent 7 til 8 sekunder å lese, avhengig av hvor kompleks følgebildet er. Et enkelt grafisk bilde uten tekst vil muligens ta 3 sekunder. Hvis du leser noen tegneserier uten å tenke over tempo, vil du snart få en brukbar følelse av hvor lang tid leseren vil bruke på hvert bilde.

Selv om dette ikke gir deg den samme strenge kontrollen over tidsrammen som filmbransjen nyter (og som også har sine ulemper), gir det deg til en viss grad kontrollen over hvor lang tid det vil ta å føre leseren gjennom siden eller gjennom hele bladet.

Prøv deg fram!

Tempoet skal kle den aktuelle scenen. En tankefull og dypsindig scene vil sannsynligvis virke best i et rolig tempo. En hurtig actionscene vil sannsynligvis virke best hvis den beveger seg så raskt som mulig. Se på noen av Frank Millers lydløse kampscener. De beveger seg veldig raskt, flyter fra bilde til bilde med hastighet som en virkelig kamp, uten at leseren må stoppe opp for å lese en mengde følgetekst. Sammenlign deretter kampscenene til en mengde mindre viktige forfattere, hvor hver antydning til bevegelse i scenen amputeres av at motstanderne slenger svære mengder av dialoger mot hverandre.

Overganger, bevegelsene fra en scene til en annen, er et av de mest besværlige og intrikate element i hele skriveprosessen...

Dette er ikke ment som fastlagte regler. Jeg er sikker på at det mulig å skrive en actionscene i et høyt tempo og dessuten bruke mye dialog. Og jeg vet at det er mulig å øke mengden av detaljer i de aktuelle rutene for gjøre en lang og lydløs scene til langsom lesning. Men når det er sagt, da er det noen som føler hvordan bruken av tempo er grunnleggende for konstruksjonen av en historie, enten for å bygge opp spenningen i en dramatisk situasjon, eller plassere en gag i mer humoristiske situasjoner.

Lek med lydløse ruter, og se hvordan de kan bli brukt for å utvide spenningsmomentet om nødvendig. Eksperimenter med tidsbegrepet og se hva som skjer. I Lucas Tambien-fortellingen *100 Rooms* gjør Jaimé Hernadez noen utrolige ting med tidsstrukturen i sin historie, og gjør det med en genuin hastighet. Et eksempel må være hvor den forbitrede eks-ektemannen som har kidnappet Maggie, endelig har fjernet hånden sin fra munnen hennes, overbevist om at hun ikke vil skrike og brått i neste rute har vi kuttet til et ubestemmelig senere tidspunkt i det samme rommet. Maggie og kidnapperen har tydeligvis akkurat hatt sex, og mannen sitter på sengekanten og beklager oppførselen.

Denne plutselig avbrytelsen og det befriende tempobruddet er desorienterende, men også på en eller annen måte tilfredsstillende. Det er noe jeg selv ikke har våget å prøve meg på, men det viser hva som er mulig om du har tilstrekkelig med talent, nerver og forestillingsevner. Du kan gjøre bruk av elementer som faktisk forstyrrer flyten i historien, og enda få dem til å virke innenfor historien.

Finessens funksjon

Egentlig er det ikke grenser for de forskjellige fortellereffektene og de innfallsvinkler som er gitt av ens egen fantasi. Alt som kreves er at en tenker over de teknikker en bruker, prøver å forstå dem og vite hvor de er anvendelige.

Men viktigst er det som alltid skulle ligge en på minnet, at de forskjellige fortellerfinessene er der kun med det mål å best mulig formidle ens fortelling, eller deler av den. Hvis du har en glimrende idé om en fortellervri, som ikke passer inn i historien, ikke bruk den.

Når de smarte finessene fortrenger ideen som du prøver å formidle, da jobber de til skade for historien istedenfor til gagn, og må hensynsløst bli utelatt. Som med mesteparten av de omstendelige, detaljerte mosaikkene som er beskrevet over, er forståelsen av hva som kan tas med i en gitt historie noe som kommer med praksis og utprøving. Så snart du vet hva du er ute etter, vil du finne ut at det kommer langt raskere enn antatt.

Oversatt og bearbeidet av Tor Arne Hegna

Kurt Østergaard:

Utdannelse i tegneseriemakeri på Risøya

SERIEFOLK PÅ SERIEFERIE

Hovedpersonen kan være ei jente som har psykiske problemer, mener en av jentene rundt bordet.

Hun kan ha fått refusert en tegneserie, flirer gutten ved siden av.

Men så tar det seriøse overhånd:

Hva blir hovedplottet? Konteksten? Hva med plotpoint? Skal vi lage et synopsis?

Den lille gruppen rundt bordet lar spørsmål og svar svirer mellom seg og dukker snart inn over papiret i et forsøk på å løse den seneste oppgaven fra lærene.

Saltvannsinnsprøytning

Vi er på *Serie-ferie*, tegneserie-kurs på Risøya folkehøyskole og rundt oss sitter jenter og gutter, kvinner og menn og jobber iherdig.

Det er en ganske voksen gruppe som har meldt seg til serie-ferie, med yngste i slutten av tenårene og eldste godt plassert i førtiårene. Av de seksten deltagere er de seks av hunkjønn.

—Det er få jenter, som leser og lager tegneserier, sammenliknet med gutter - men vi blir stadig fler. Se bare her, sier Trude Brænne Larssen i en av pausene og peker rundt.

Kurset *Serie-ferie*, som er det første av sitt slag i Norge, er et intensiv kurs hvor man på fem dager skal omkring både manusarbeid, seriemediets virkemidler og tegneteknikker. Kursets lærer, serieskaperne Arild Midthun og Morten Myklebust, er enige i at det er en stor munnfull, men påpeker at kurset først og fremst er tenkt som en saltvannsinnsprøytning.

—Mange går hjemme for seg selv og jobber med serier, men de trenger å vise det til noen, å få kritikk og respons, forteller Morten Myklebust, det har vi gitt dem, samt forhåpentlig en god del ekstra viten om hva det er viktig å tenke på når man skal lage en tegneserie.

Skurkens kjøreretning

Deltakene jeg snakker med er unisont enige om at det har vært lærerike dager på Risøya og at en og hver har hatt sine små a-ha-opplevelser. Som en sa: Hvem kunne vite at det kan ha betydning for forståelsen om det er helten eller skurken som sitter i bilen som kjører mot leseretningen? Og forklaringen følger: Leseretningen er en slags uskreven lov, den som kjører mot loven gjør noe som føles feil for leseren, og for å underbygge leserens følelser for henholdsvis helt og skurk er det viktig at det er skurken som gjør det som føles gærnt.

Trude ser frem til å komme hjem og bruke sin nyvundne viten: Jeg jobber med kalligrafi, illustrasjoner og reklame og har i forbindelse med reklamen blant annet lagd en tegneserie for Rørleggerforbundet.

Jeg har noen serieideer jeg jobber med på si om en norsk jentesom lever på 1600-tallet. Men jeg er bare i startfasen,

Bilde: 3. rad: Gunvor Hobben, Dankert Ørstein, Tom Roar Holbein, Geir Hogga, Trond E. Hoveland, Kristian Konnestad, Knut Ove Johansen (organisator), Knut Andre Solberg; 2. rad: Ellen Solbakken, Gro Vik, Svein Inge Havtos, Trude Brønne Larsen, Mikkel Yssen; 1. rad: Johanne Hjothol, Susanne Kraus, Tommy Andreasen.

så det er sikkert en del av det Morten og Arild har snakket om med for eksempel *plot-point* og *pinch-point* jeg må hjem og tenke på.

For de som måtte føle seg usikre i tegneserie-terminologien er *plot-points* punkter i manuset som skal kaste handlingen videre i en ny retning, og *pinch-points* skal delvis lede fortellingen over den kritiske midten av historien, samt kaste nytt lys overhovedkonflikten.

Ballast og bakgrunnsviten

Ellen Solbakken drar gjennomsnittsaldern på kursdeltakerne opp, men hun koser seg sammen med de unge og er ikke i tvil om at det har vært en inspirerende og lærerik uke.

—Jeg er her både for hva man kan kalle personlig utviklings skyld — jeg liker å tegne og skrive — og for å få mer ballast til å kunne undervise i tegneserier på barneskolen hvor jeg jobber.

I motsetning til de fleste andre på kurset, har Ellen ikke drømmer om å gi ut tegneserier på forlag.

—Jeg ønsker å bruke tegneserier på barneskolen ved at vi for eksempel visualiserer deler av *Snorre* i historieundervisningen. Men man kan med fordel integrere serier i langt de fleste fag, fra engelsk til kristendom. Jeg synes også at man må vise barna prinsippene tegneserien bygger på, gå inn på teknikken, lære dem å bli kritiske både til mediet og i det hele tatt til hele den billedverden som omgir oss: film, videoer, reklame osv.

Dessuten, vi trenger ikke være redd for et helt medium, fordi det blir misbrukt av enkelte.

Dankert Ørstein fra Kongsberg har heller ingen intensioner om å lage egne serier, men mener at kurset likevel har vært veldig viktig for ham:

—Jeg utgir et blad som heter *Norske Serier* og får tilsendt mange amatørserier fra folk i hele Norge. Jeg ønsker å styrke min evne til å vurdere disse serier og gi dem en real kritikk. Når folk har sittet å jobbet i dager, kanskje uker med en serie, fortjener de at jeg kan gi dem en respons som er gjennomtenkt og har vekt i bakgrunnsviten. Jeg føler meg langt mere kompetent til dette etter en uke her på skolebenken.

Dessuten blir *Norske Serier* naturligvis også et bedre blad, tilføyer Dankert med et smil.

WOW! - For en sjanse!

Johanne Hjothol er en av dem som har en drøm om å bli profesjonell serietegner. Hun har så langt en fast stripe i ungdomsbladet Reporter:

—Jeg vet naturligvis at det er vanskelig og jeg vil kun satse på å bli profesjonell hvis jeg føler jeg er flink nok. For oss som går med slike drømmer, er dette kurset en ganske enestående sjanse for å få skikkelig undervisning i tegneserier. Ellers er det jo ikke mulighet for å lære noe om serier.

Da jeg leste om kurset, tenkte jeg WOW! *dette* kan jeg ikke la slippe unna, og det har vært lærerikt. Det finns jo utrolig mange ting som jeg aldri har tenkt på, men som det er viktig å være bevisst overfor.

Også Mikkel Yssen har tanker om med tiden å gjøre jobb av tegneserien. Han viser meg en tre-siders historie han har gjort.

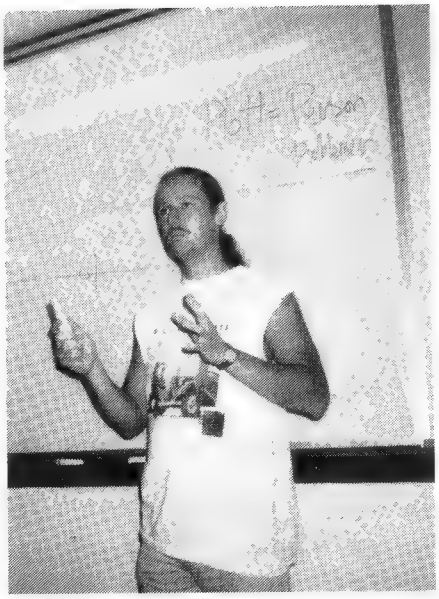

Morten Myklebust tegner og forklarer

—Det er en reklamesak for et elektronikk-firma i Vestfold, forteller Mikkel. Det er et stort firma med mange utenlandske avdelinger, og hvis de kommer til å bruke tegneserien her kommer den nok langt omkring. Mange av de yngre erhvervsfolk ser på tegneserier som en spennende nisje å bruke til å nå ut tilkundene på. Så mangler det bare, som i mitt tilfelle, at de litt mer tradisjonsbundne sjefene også blir overbevist og gir grøntl ys.

Kurset har dog gitt Mikkel ekstraarbeid med elektronikk-historien:

—Jeg må nok hjem å lage om en del ting. Blant annet er ansiktenepå de to hovedpersonene for like. Det forstyrer konsentrasjonenhos leseren og drar oppmerksomheten fra det vesentlige, nemlig personernes bruk av det teknikske utstyret.

90 % transpirasjon

Serie-ferie er arrangert av *Mykle Illustrasjoner* med økonomisk støtte av de store tegneserieforlagene *Semic* og *Hjemmet* og med praktisk hjelp av *Norsk Strek*.

—Det er ingen tvil om at forlagene har sett nytteverdien i det vi gjør her, mener Morten Myklebust, som er en av idemennene bak kurset.

—Vi har jobbet seriøst og målrettet med serier i en uke, hatt besøk av forlagsmannen Haakon W. Isachsen fra Semic for å få høre hva det er forlagene har av ideer for framtiden, skapt en kontakt og når deltakerne forlater kurset vil vi gjøre hva vi kan for å hjelpe dem å holde den kontakten ved like.

Det var en gledelig overraskelse at et så stort antall kvinner var på serieferie. Øverst fra venstre: Suzanne Kraus, Johanne Hjorthol, Ellen Solbakken, og nederst: Gunvor Holten, Trude Brænne Larseen og Gro Vik.

Fra gruppe-arbeidet: Fra venstre; Tommy Andreasen, Ellen Solbakken, Geir Hogga og Svein Inge Havtos.

Det er viktig at Norge får bygd opp en stall av dyktige tegnere og manusforfattere som tar jobben alvorlig. Det er ikke noe bohem-liv å være serieskaper, det forsøker vi også å formidle.Det er 10% inspirasjon og 90% transpirasjon, som en gammel forlags-mann en gang sa. Det krever stor grad av selvdisiplin, ansvarsfølelse og en seriøs innstilling til avtaler, deadlines og lignende.

Arild Midthun var imponert over deltakerne.

—Det er utrolig mye vi har forsøkt å stoppe i hodene deres på den korte tiden, men de har takla problemene bra. Vi ga dem en oppgave i starten av uka og så den samme oppgaven igjen helt på slutten av kurset. Her var det tydeligt at man hadde fanget opp mye av det teoretiske preiket og skjønt å omsette det til praksis.

Gullkornene i TEGN ble gransket nøye i pausene. Fra venstre; Karstein Volle, Geir Hogga, Susanne Kraus, Dankert Ørstein, Tommy Andreasen og Tom Roar Holbein.

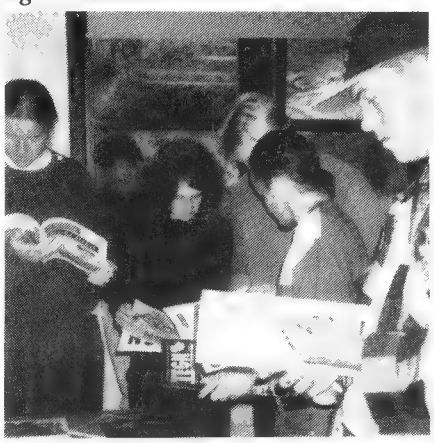

Tegneserieskole?

Sommerens seriekurs er en slags prøveballong for det som er Morten Myklebust og den andre bakmannen Knut Iver Johansens hovedønske: En helårlig tegneserieskole.

—Grunnlaget er der, poengterer Knut Iver. Vi har fått veldig positive signaler fra både Sverige og Danmark, og her fra Norge. Med den suksess som vi føler dette kurset har blitt og den interessen som forlagene har utvist, er vi ikke lengre i tvil omat en slik skole har sin berettigelse, så er det bare om vi klarer å overbevise de stedene som har et ord eller to å skulle ha sagt når det gjelder økonomi, bygninger osv.

—Noe er på gang, tilføyer Morten. Vi har en god kontakt med arbeidskontoret i Tønsberg, som sitter med mange av trådene som skal nøstes opp, og vi håper at det vil gi utslag i et positivt svar i nærmeste framtid.

Tekst og foto:
Kurt Østergaard

Alice i Polen

TWOJE WARCZE-NIE NA-ZYWAM RACZEJ MRU-CZENIEM ...
NAZY-WAJ JAK CHCESZ. CZY BEDZIESZ DZIS SPAŁA Z KRÓLO-WA W KROKIECIE?
BARDZO BYM CHCIAŁA ...

Litterære klassikere blir populære serier i Polen.

To av klassikerne innenfor barneboklitteraturen, *Alice i Eventyrland* og *Gullivers reiser*, har blitt til tegneserier.

Det er to unge polske serietegnere, som med disse album viser at Polen hermed ønsker å markere seg kvalitativt på det europeiske seriemarkedet.

Slawomir Jezierski har, med hjelp av forfatteren Jerzy Szylak, tatt for seg den store oppgaven å omsette *Alice* til seriespråket og det er Pawel Pawlak som har omskrevet og tegnet Swifts sjarmerende fortelling om Gulliver.

Den polske utgavene er i hardcover, trykt på eksklusivt papir og fargelagt i rene klare farger.

Et norsk serieforlag har vist interesse for de to album, så muligheten for å få dem i norsk språkdrakt er til stede. Det vil i så fall være første gang på nærmere tyve år at en polsk tegneserie blir utgitt på et vesteuropeisk forlag.

Witold Tkaczyk
og Kurt Østergaard

Annonse

GODBITER FRA TRONSMO COMIX

- ❑ **The Indispensable Calvin & Hobbes** — Samlebok nr. 3, rykende fersk, full av aplegøyer, et nytt mesterverk du ikke kan gå uten. ***KR. 119,-***
- ❑ **Groening: The Road to Hell** — Ny samling med elleville gags fra Akbar & Jeff, Bongo og kanskje finner du Bart Simpson. ***KR. 78,-***
- ❑ **Otomo: Akira, book 6** — Ny samling med av de beste innen japansk *manga*. ***KR. 128,-***
- ❑ **Don Rosa: Donald & Uncle Scrooge** — 6 perler fra den nye Barks, Don Rosa, samlet i en bok. ***KR. 79,-***
- ❑ **Muth: The Mythology of An Abandoned City** — Ny særpreget fortelling fra tegneren av *M*. ***KR. 85,-***
- ❑ **Blueberrys unge år 4: Nådeløs jakt**. ***KR. 49.50***
- ❑ **Danmark besat 3: Swingtime** — Flott serie om Danmark under krigen. ***KR. 69.50***
- ❑ **Pirinen: Den sjuende bjørnen** ***KR.89.-***
- ❑ **Loisel: Peter Pan 1: London** ***KR. 79.50*** — Fri tolkning av Peter Pan, meget bra!
- ❑ **Valhalla 8: Frejas smykke** ***KR. 58.-***
- ❑ **The Far Side Off-the-wall Calendar 1993** — En tegning hver dag ***KR. 115.-***

Klipp ut eller skriv av!

TRONSMO
BØKER & TEGNESERIER
KR. AUGUSTS GT. 19
☎ 02-20 25 09

Anmeldelser

Hardkokt humor

Sam Spade og Philip Marlowe har ikke levd forgjeves.

Selv om historiene deres er lest og gjenlest til laser, står etterlikningene og karikaturene i kø for å gi oss underholdning og spenning av samme kaliber.

Nok er det få av disse som når originalene til skulderhylsteret, men mange har de ofte likevel livets rett igjennom deres videreførsel og utvikling av den hardkokte og ironiske tonen som er sjangrens kjennemerke.

De to bind med privatdetektiven Colt trekker karikaturen og humoren der ut hvor den akkurat vipper på grensen til det absurde, men den holder og den holder seg bra. Især fikk jeg sansen for Colts ufrivillige besøk hos Betty May, hennes familie og den landlige idyllen. En idyll med hjemmebrent, blodfeide og verst av alt, ekteskap. Så barsk og nervetynnslitende at Colt snart drømmer seg tilbake til vanlig purkmafia kugleregn i asfaltjungelen.

Danskene Per Sanderhage og Peter Heydenreich har gjort en serie hvor språk og tegninger spiller på samme fanivoldske balanseakt mot det vanvittige og hvor stressfaktoren i de mange actionscener ligger rett under hjerteinfarkt.

Liker man sjangren i karikatur, går man ikke feil av et møte med Colt.

Kurt Østergaard

Per Sanderhage (tekst) og Peter Heydenreich (tegning):
Colt og Colt, Kugler og Kolde Kællinger
48 s. pr. bind, svart/hvitt, dansk tekst
Forlaget Tellerup 1991

HVAD LAVEDE DU I DEN LADE, LILLEBROR?
EGENTLIG VAR JEG PÅ KANINJAGT, MEN SÅ SÅ JEG DIG OG FYREN KØRE DERIND OG GIK IND FOR AT SE PÅ JER.
MEN HAN VAR NU HURTIGERE FÆRDIG END BILLY PLEJER.

MAUS:
Skisser fra helvete

Art Spiegelman gir uttrykk for sin usikkerhet i forhold til å rekonstruere en virkelighet som viser seg å være så mye verre enn hans mørkeste drømmer, og det å gjøre det som en tegneserie...

Maus, bind 1, kom ut i 1987 på Cappelen Forlag. Dette bindet slutter med at hovedpersonen, den unge jødiske forretningsmannen Vladek Spiegelman og konen Anja i mars 1944 står foran porten til Auschwitz.

Nå er *Maus 2* kommet ut på amerikansk med tittelen *...and here my troubles began.* Det er fortsatt uklart om den blir oversatt til norsk. Cappelen Forlag, som tidligere har hatt rettighetene, har gitt rotete signaler i mange retninger. TEGN anser boken av en slik betydning at vi anmelder den amerikanske utgaven i påvente av den norske utgavens komme eller ikke-komme. (Se TEGN 4/87)

Rasist-karikaturen

Maus foregår på to plan som er nært forbundne av deres hovedpersoner og handlinger.

På nå-tids-planen følger vi sønnen Art som jevnlig besøker faren Vladek og, i håp om senere å gjøre beretningen til en tegneserie, spør ham ut om hans tid i Auschwitz under 2. verdenskrig. Vi følger dem i hjembyen New York og i California og opplever de konflikter som er de to imellom.

Sønnen ser faren som grisk, egenrådig og sytende. I første bind av *Maus*, sier han på et tidspunkt til farens nåværende kone Mala, som også er overlevende fra Auschwitz (moren Anja begikk selvmord i 1968): "På sett og vis liknar han på ein prikk rasist-karikaturen av den miserable gamle jøden" og Mala svarer tørt: "Hah, det kan du skriva opp han gjer!" (Lars Amund Vaages oversettelse).

Faren er en plagsom gammel egosentriker som manipulerer menneskene rundt seg ved hjelp av sin sykdom og sin stakkarslighet, og som i sin gjerrighet for eksempel tillater seg å dra til den lokale matbutikken med gamle levninger og tvinge innehaveren til å bytte det til ny mat.

Overlevelsesgeniet

På historiens andre plan følger vi Vladeks kamp for overlevelse i Auschwitz, å overleve i noe som for de fleste fanger ble den sikre død, og vi fornemmer at de egenskaper som har hjulpet ham til å overleve, langt på vei er de samme som sønnen finner usympatiske og eksentriske.

I Auschwitz juger Vladek seg til jobb som tømrer og senere skomaker, noe han ellers aldri tidligere har jobbet med. Hans evne til å omstille seg og lære, til å utnytte enhver situasjon til eget beste blir livsnødvendige. Tålmodig gjemmer han alt han kommer over, små stumper av brød, papirlapper eller lisser, for senere å handle seg til bedre vilkår og dermed overlevelses-muligheter. Han underviser barakksjefen i engelsk og slipper ikke bare juling, men får også som takk et ekstra måltid mat omdagen. Han skaffer seg forbindelser ikke minst til dem som harmakt og det redder ham i flere situasjoner fra den sikre død.

➥

Vladek er på sitt vis et overlevelsesgeni. Et eksempel: Etter å ha blitt sendt til Dakau møter Vladek en franskmann som får mat gjennom Røde Kors. Franskmannen blir så begeistret over å ha noen å snakke engelsk med at han deler sin matrasjon med Vladek.

I leieren er regelen at når man skal ha mat, må man vise frem sin skjorte. Hvis vaktene finner lus får man ingen mat. Praktisk talt alle har lus. Men Vladek bytter deler av franskmannens rasjon bort for en ekstra skjorte, vasker den grundig og bruker den kun når han står i matkøen.

Uten selvmedlidenhet

Tilværelsen og forholdene som de utspiller seg i Auschwitz og senere i Dakau, fortelles av Vladek detaljert og grundig skånselsløst. Bit for bit avdekkes det for oss hvor følelseskald og beregnende tyskernes styring av leirene var. Det fornedrende i deres sadistiske byråkrati med adskillelse av familier, registrering, tatovering og sorteringen ved utvelgelsen til gasskamrene. Vi får et tydelig innblikk i hvordan det svarte markedet i leirene fungerer, får inntrykk av kameratskap, hjelpsomhet og medfølelse, så vel som hierarki og utpressing blant fangene.

Vladek forteller følelsesladet og engasjert, men nøkternt og uten selvforherligelse og selvmedlidenhet.

Dyr som komplekse personligheter

Historien som den blir fortalt av faren til sønnen Art, er en ytterst personlig historie, som å lese dagboksfragmenter, privat og følelsesmessig intim.

Muligheten for dramaer og patetiske scener ligger åpenlyst ihistorien, men unngåes suverent med måten Art Spiegelman behandler stoffet. Først og fremst gjennom tegningene. De er grove, skisseaktige, hvor den ene personen til forveksling ligner på nabomannen. Det skaper en distanse mellom leseren og historien som redder den fra det følelsesmessige vulgære uten at den dog blir en klinisk nøkternt historiebok. Det er en hårfin balanseakt Art Spiegelman utfører.

Et annet av Art Spiegelmans kunstgrep er visualiseringen av personene i *Maus*. Med utgangspunkt i Adolf Hitlers utsagn om at jødene uten tvil er en rase, men at de ikke er menneskelige, gjør han alle personene til dyr, delt opp etter rase eller nasjonalitet. Jødene er mus, polakkene er griser, tyskene er katter, amerikanerne er hunder og engelskmennene er fisker.

At Art Spiegelman tegner *Maus* i funny-animal tradisjonen (*funny* skal i denne sammenheng ikke tas for bokstavelig) er med på å skape den distansen som trengs for noe som i utganspunktet er dokumentarstoff men må oppleves av leseren som fiksjon.

Det kan synes rart å bruke dyr som hovedpersoner i en historie om en så alvorlig, tragisk og nær fortid som Holocaust. Men Art Spiegelman benytter seg av en sjanger som har røtter tilbake til blant annet George Herrimans *Krazy Kat* (se TEGN 2/89) og Carl Barks *Donald Duck*, hvor det er snakk om psykologisk sett komplekse personligheter.

I *Maus* er personene mennesker tegnet som dyr. De oppfører seg som mennesker, snakker som mennesker og *er* helt igjennom mennesker. Det er mennesker historien handler om, og selv om de er tegnet som dyr, er det i deres egenskap av mennesker vi reagerer og forholder oss til dem.

Dyr som metafor

Art Spiegelman bruker i *Maus* dyremetaforen som en ekstra dimensjon til å beskrive forholdet mellom nazistene og jøde. Det er kattens lek med musen, det er makten, det følelseskalde og brutale overfor den redde, den flyktende, den undertrykte. Senere kommer hunden inn og jager katten på flukt.

I begynnelsen av *...and here my troubles began*, har Art en diskusjon med konen Françoise som er fransk, om hvordan han skal tegne henne. Mus (dvs. jøde) er hun jo ikke og kaninen som Françoise foreslår, mener Art er for snill og følsom til å symbolisere franskmennene. Husk århundre med antisemittisme, Dreyfussaken, Nazikolloboratørene, påpeker han.

I hele denne scenen er Art såvel som Françoise tegnet som mus. Art viser på denne måte at bruken av dyrene er en bevisst og avgjort gjennomtenkt metafor hvor de enkelte dyreraser kun skal gi oss assosiasjoner i forhold til generelle karaktertrekk. Vi som leser, ser figurene som mus, griser og katter men de opplever seg selv som mennesker.

Dobbelt-selvbiografi

Maus er en overlevendes erindringer om Holocaust. Men det handler også om en ung amerikaners forsøk på å bruke hele prosessen med å lage tegneserien som en psykologisk renselsesprosess. Noe somskal få ham til å forstå foreldrene, barndommen, oppveksten og seg selv bedre, noe som kan avklare forholdet til broren Richieu, som døde i konsentrasjonsleieren fem år gammel.

Art forteller et sted til Françoise om et foto av broren på foreldrenes soverom. Han forteller at de aldri hadde et fotografi av *ham* på deres soverom. Han var jo i live. Fotografiet ble aldri sinna eller rotet seg opp i problemer. Det var det ideelle barnet og Art selv var 'a pain in the ass'. Han hadde ingen sjanse for å konkurrere. Selv om de aldri snakket om den avdøde Richieu, så var fotoet en konstant bebreidelse. *Han* ville ha blitt lege og giftet seg med en rik jødisk jente.

Maus blir en selvbiografi i dobbelt forstand. Vi følger

I HAD TO STOP SENDING OVER SUCH PACKAGES MORE TO ANJA.
I LOST ANYWAY MY JOB NEAR TO HER SOON AFTER. MY WHOLE WORKSHOP THEY CLOSED OUT...
THEY PUT US BACK TO THE MAIN CAMP AND TOOK ME FOR BLACK WORK.
BLACK WORK?

Vladeks helvete i Auschwitz og paralell-følger ettervirkningene av Holocaust en generasjon senere, i Arts psykiske problemer.

Ingen lykke — ingen slutt

Tegneserie er et medium som først og fremst forbindes med humor-striper og overfladiske action-historier. Derfor kan man ikke annet enn å beundre Art Spiegelman for det mot som har fått ham til å fortelle en slik alvorstung og brutal historie i et slikt fordomsfylt medium. Risikoen for fiasko, for å drite seg ut, for å drite hele mediet ut, er så åpenlys og stor at nå hvor det har lykkes, vegrer de finkulturelle snobbene seg mot å kalle *Maus* for en tegneserie. Uttrykk som "en tegnet tragedie" og "en seriøsform for picktorial-litteratur" blir i stedet lansert bl.a i *New York Times Book Review*. Det er pinlig når folk så åpentlyst nekter å kalle en spade for en spade.

Maus er en tegneserie uansett fra hvilken vinkel man betrakter den. Den er så mye tegneserie som man overhodet kan tenke seg og kanskje mer enn vi hadde drømt var mulig. Art Spiegelmans fullkomne beherskelse av mediet gjelder alle dets mange fasetter og kan illustreres gjennom dialogen i slutt-sekvensen, hvor han med ett ord spidder hele problematikken omkring Auschwitz, foreldrene og sønnen Art. Tross lykkelig slutt er lykken og slutten kun et vrengbilde av de faktiske forhold. Holocaust vil forfølge sine ofre i generasjoner.

MAUS - a survivors tale faller inn i rekken av Holocaust-filmer, -litteratur m.m. med en tyngde som krever respekt. Art gir, overfor Françoise, et sted uttrykk for sin usikkerhet i forhold til å rekonstruere en virkelighet som viser seg å være så mye verre enn hans mørkeste drømmer, og ikke minst overfor det å forsøke å gjøre det som en tegneserie. At det har lykkes for ham, kan det ikke herske noe tvil om.

Kurt Østergaard

Art Spiegelman
(Tekst og tegning):
MAUS 2
— a survivor's tale,
...and here
my troubles began
136 s., sv/hv, am. tekst
Pantheon Books,
USA, 1991
Pris: NKr. 175,-
(Tronsmo bokhandel)

—Hvor vi skal spille i sommer? Øst-Europa. Mye spennende der borte nå: Muren borte, slutt på politistaten, fritt marked, spillerom for initiativ og en ny optimisme i blomst.
—Blir det en dyr ferie?
—Neida. Vi finansierer turen ved å selge dop underveis.

Glimrende Nærum

—Det ville ha vært gøy å se det hele samlet, men hvem skulle ha kjøpt det?

Denne uttalelsen kom Knut Nærum med til TEGN nummer tre 1990 og gjaldt hans fabelaktige satiriske tegninger i musikkavisa og senere musikkbilaget *Nye Takter*. Nå har *Semic* gjort det Nærum ikke trodde ville skje, omtrent. For det er, så vidt jeg kan skjønne, ikke hele Nærums produksjon for musikkavisa som er samlet i "Vi går for regnskogen. Åttitallet for nybegynnere", bare deler av den.

Men det er av mindre betydning. Ære være Semic for at de er villige til å sjanse på en utgivelse med Nærum, og takk for at de har reddet disse utrolige avistegningene fra Nye Takter fra bare å være gårsdagens nyheter. For det er de slett ikke.

Og la oss håpe på en massiv suksess, slik at vi får se resten av de formidable tegningene i en oppfølger.

Rockeren Herman Willis skriver forordet, mens hver eneste tegning har fått en supplerende og tilbakeskuende tekst, noe som av og til virket forstyrrende.

Tor Sandberg

Knut Nærum:
—Vi går for regnskogen
(Åttitallet for nybegynnere)
upaginert, sv-h., hft.
Semic 1992
ISBN 82-535-1416

Pyton fyller 75

Pyton, bladet alle elsker å hate, kom med sitt 75. nummer i og med nummer 9, 1992.

En gjennomgang av jubileumsnummeret viser at det fremdeles er avføring og spy som er hoved-ingrediensen. *Men*. For det er et men. Gjennomgangen av bladet viser også et stor antall norske tegner-signaturer og en rekke norske manusforfatternavn.

I jubileumsnummeret består redaksjonen av Tom Ostad, Dag R. Frognes, Johnny Likvern, Arnold Milten (Arild Midthun), Erik Nordgård, Dick Kolby, Frode Øverli, Tormod Løkling, John-Kåre Raake, Bjørn Ousland, Tore S. Olsen, Tommy Sydsæther og Rolf Håndstad. Foruten *the grand old man* — Dag E. Kolstad.

Flere av disse har utviklet seg til å bli formidable tegneserieskapere. Enkelte i internasjonal klasse. Det ville ikke ha vært mulig uten Pyton. Bladet kan bli springbrettet til noe mer for flere av disse. Og har allerede ført til en oppblomstring av seriemiljøet i andre land, gjennom blant annet svenske og finske utgaver av bladet.

Gid vi får se minst 75 nummer til av Pyton.

Tor Sandberg

Div. tegnere/skribenter:
Red.: Dag E. Kolstad
Pyton (75) 2/92
Blad, sv-h., 52 s.
Kr. 21,50
Bladkompaniet 1992

Slakt på neste side! ➥

Pyton — del 2

UnderTEGNede kan ikke dy seg for å kommentere:

I gamle dager, da jeg besøkte hjembyen Mo i Rana, pleide jeg å bla gjennom lokalavisa, Rana Blad. De trykte tre serier den gang, *Mandrake* var en av dem. Denne gikk utrolig sakte. Selv med seks måneders mellomrom var det som jeg ikke hadde mistet tråden fra forrige gang...

Mitt gamle forhold til *Mandrake* (som nå har sluttet i Rana Blad) minner meget om mitt til *Pyton*. Jeg har stikkmessig lest noen blader av Pyton fra tid til annen. Det har ikke forandret seg stort i løpet av sine syttifem utgaver.

Det er selvfølgelig mye positivt man kan si om Pyton (og det har Tor gjort). Det er betydningen som Pyton representerer for norske tegnere, nettopp at det er der og tilbyr smør på brødet. I det lange løp kan man selvsagt lure på om det er sunt for dem å jobbe der. Blir de bedre tegnere av det? Blir de bedre mennesker av det? Får de et rikere seksualliv og en mer velutviklet humor?

Vel...

Bæsj og analfiksering er blitt bladets profil i den grad at nå skryter bladet og bladets redaktør av hvor mange rumper og ekskrementer man kan stappe inn (inn i bladet, ut den andre veien). Sjokkeffekter kommer sjelden i gross. Dertil er det for mye. Det er rent ut noe uappetittelig over det hele. Med unntak av *Arild Midthun* og *Tommy Sydsæther* er det også for dårlige tegninger til at det dårlige blir bra. Signaturen *Waters* er et eksempel på hvor elendig dårlige ting kan gjøres — hans tegninger, og hva han er opptatt av, er forbausende likt det man finner av skriblerier på veggene i offentlige toaletter.

Det er greit med folkelig humor, man trenger ikke lage kunst, men hva med variasjoner? Hva med litt stil? Er det at det er *norsk* en sovepute god nok?

Pyton-gjengen selv er ikke *sånn*, sier de, de bare gjør det for pengene! Mon tro det! Det finnes bra ting i Pyton. Gary Larson, men han er amerikansk. Og nå senest Hunt Emerson. Han er engelsk. Og Reiser. Som er fransk. Det beste av det som er bra i Pyton er altså utenlandsk. Med unntak av noe av det Sydsæther og Midthun (sistnevnte opptrer med pseudonym — mon tro hvorfor?) gjør, blir de norske ikke bedre. De er bare opptatt, som barn under fire år, av alt det rare som kommer ut i væskeform fra ens egen kropp...

Sannelig godt Pyton eksporteres til Sverige og Finland.

Finn Bjørklid

Surrealistisk havregrøt

Handlingen i Bill Wattersons *Tommy og Tigern* foregår på tre plan.

Dels har vi det realistiske planet, der Tommy er en vanlig gutt som er passe rampete, som nekter å gå

på skolen og spise opp maten sin. Når vi beveger oss på dette planet, er bildene sett fra de voksnes synsvinkel, og Tigern er følgelig en vanlig tøytiger. Også Tommy ser ut som et vanlig barn, ikke ulik *Dennis*.

I plan nr. 2 dominerer Tommys fantasi. Han ser for seg slimete uhyrer under senga, og Tigern er slik som Tommy ser ham, nemlig en ordentlig tiger, riktignok med et nokså snilt utseende. Tommy selv ser imidlertid fortsatt ut som en alminnelig gutt.

På det tredje planet går fantasien lenger. Her kan også Tommy skifte utseende, for eksempel til romfarer, elefant eller hva det måtte passe ham å identifisere seg med. Tigern ser ut som på plan nr. 2.

Bladkompaniet har i løpet av sommeren kommet med to nye bokutgivelser om Tommy og Tigern. *Havregrøtens hevn*, som verden andre i serien med store bøker i hardcover, beveger seg for en stor del på det tredje planet. Her sprenges fantasiens grenser. For å gjøre leksene lettere, finner Tommy ut at han vil bli en elefant, for han har hørt at de har så god hukommelse. Og dermed er det faktisk det han blir. Men Watterson går mye lenger. I en serie er Tommy Gud, som skaper verden, inspirert av lek med byggeklosser: "Tommy, den mektige gud, skaper verden med sin blotte vilje! Av ingenting dannes materie! Der det før var tomhet, vokser nå liv. Men Tommy er ingen mild og kjølig gud. Han er av de gamle guder. Han forlanger offer. Tommy er underverdenens gud, og jordens småkryp interesserer ham ikke! Den allmek-

Årsbeste av Hepstein

Waldemar Hepstein må være et vesen fra en annen planet.

Hans tegneserier ligner ikke på noe annet på denne jord. Han er kort og godt unik. Og hylende morsom. Rett og slett ekstremt. Så også i *Hyl 3*, som kom i salg under tittelen "Gateavisa presenterer". Formatet er tabloid. Det er farger både foran og bak.

Inni finner vi foruten flere paralellfortellinger om livt og klokken, også en novelle, dessuten hele to sider av ingen hvem som helst, men Jonas Fjeld-tegneren Steffen Kverneland, og i tillegg et innspill fra Christopher Nielsen (som vi med spenning venter på mer fra) og diverse gjestespill fra mer ukjente størrelser innenfor norsk tegneserieliv. Kjøp Hyl 3!

Tor Sandberg

Chr. Nielsen er en av tegnerne som imponerer til Waldemar Hepsteins manus og regi, her portretteres W. H.

Waldemar Hepstein:
HYL 3
Avis, upaginert, kr. 25,-
Oppl.: 8000
Gateavisa/Futurum 1992

HVEM ER JEG? HVOR ER HVENAGE? HVA ER LIVET? OG HVA ER KLOKKEN?
Å, MITT GENI ER FOR STORT OG MINE GENITALIER FORSMÅDD!
MADE IT MA - TOP OF THE WORLD! (James Cagney)
OH NO JOHN, NO JOHN, NO! (Paul Robeson)
FEFF
WØH HØH HØH!
HVORFOR KAN IKKE CHRISTOPHER NIELSEN VÆR BILL WATTERSON!
LANGT INN I SVARTE BIBELFORPULTE!
"NEVER BEEN NEAR A UNIVERSITY!" (Andy Partridge)

FINKULTUREN ER DØD, TIGERN. INGEN FORSTÅR DEN. INGEN LIKER DEN. INGEN OPPSØKER DEN. DEN HAR UTSPILT SIN ROLLE I DAGENS SAMFUNN.
1304

tige Tommy ler av deres bønner og lager dommedag!" Og han ser faktisk ut som en Gud i denne historien.

Den andre boka er kommet i pocketbokserien om Tommy og Tigern og bører den noe bleke tittelen *Tommy og Tigern i knallform.* Her er vi mer på nivå 1 og 2, dvs. at det er lenger mellom de virkelig store fantasisprangene. Det kan henge sammen med at denne boka kun inneholder dagsstriper, mens den store boka også har med en del søndagssider i farger, hvor Watterson virkelig får muligheter til å boltre seg. Blant annet viser han et stort talent som tegner av monstre.

Havregrøtens hevn er et must for alle tegneserieinteresserte, og pocketboka kan også varmt anbefales. Begge bøker er velsignet med oversettere som har klart å fange opp galskapen i serien, henholdsvis Sigbjørn Stabursvik og Terje Nordberg.

Til slutt en nøtt for de ivrige detaljgranskere: Som kjent kan Tommy ofte skrike høyt. Noen ganger er munnen hans oval, andre ganger trekantet. Hva skyldes dette? Har Watterson på noe tidspunkt endret tegnestil, slik at man kan fastslå seriens alder ut fra formen på Tommys munn? Eventuelle teorier bes sendt TEGNs redaksjon ved seniorredaktøren.

Jon Gisle

Bill Watterson:
Tommy og Tigern.
Havregrøtens hevn
Ib., 254 s., farger og sv/hv
Oversatt av Sigbjørn Stabursvik
ISBN 82-509-2747-8
ISBN 82-574-0940-5
(Bokklubben Nye Bøker)

Bill Watterson:
Tommy og Tigern i knallform
Hf., 100 s., sv/hv, kr. 49
Oversatt av Terje Nordberg
ISBN 82-509-2781-8

Verken eller...

Gjest Baardsen er et navn som, for folk flest, henger uløselig sammen med tjuveri og rømning fra fengsler.

Han er en mytologisk figur, en norsk Robin Hood, som verken lensmann eller prest skulle føle seg sikker for. Han var født i Sogndal i 1791 og var i sin ungdom en beryktet mestertyv og utbryterkonge, til han som 36-åring ble idømt livsvarig straffearbeid og satt i Akershus festning — hvorfra han ikke klarte å rømme. Han ble satt fri i 1845 og døde i Bergen i 1849.

I sin tid på Akershus var han en flittig skribent som skrev en selvbiografi i tre bind, et skrift kalt *Samling af de mestforekommende Ord i det saakaldte Vandrings- eller Skøiersprog* og en god del folkeviser. Han utarbeidet dessuten på anmodning en vurdering av utkastet til en ny straffelov.

Folkeminnesamleren (og kultursjef i Lindås kommune) Jostein Mykletun har ut fra innsamlet materiale skrevet manus til en tegneserie om myten Gjest, satt i strek av Håkon Aasnes.

Mykletun forklarer i et etterskrift hensikten med serien: "Dei fleste munnlege forteljingane har ei knapp og ein episodisk form. Men når forteljarane bar fram desse, gav dei samstundes uttrykk for haldningar og stemningar som hang saman med forteljinga.(...) Skulle eg føra snaue forteljingane over til prenta tekst, ville samanhengen forteljingane har stått i innan den munnlege tradisjonen koma bort. For å gje forteljingane ein ny samanheng å stå i etter overføringa til eit prenta medium, har eg nytta teikneserie-forma. Eg vonar at serien tek vare på nokon av eigen-skapane den munnlege formen har, om enn på eit heilt anna vis".

Hvor vidt Mykletun er tilfreds med det foreliggende resultatet, vet jeg ikke, men la meg gjette at han er det, langt på vei.

For skal man akseptere Mykletuns argumenter, så er tegneserien kanskje nok det medium som klarer en slik overføring best.

Likevel er resultatet ikke bra. Albumet virker kjedelig, overfladisk og forvirrende, og først ved lesning av Mykletuns etterskrift skjønner man at sådan må det være, ut fra de foreliggende begrunnelser.

Kanskje en mer spennende tegner kunne lagd noe mer interessant ut av manuset, men jeg tror ikke det er der problemet ligger. Albumet om Gjest Baardsen har ikke blitt en tegneserie lagd utfra tegneseriens premisser, men lagd for å ta vare på en annen fortellertradisjons kjennetegn. Mykletun vil ha både i pose og sekk — og får hverken eller.

Nå har det blitt halvt tegneserie og halvt noe annet udefinerbart. Mest interessant for Gjest Baardsen-fans og kanskje en og annen folkeminnesamler. Ikke at jeg kan se det kan være så veldig interessant for dem heller.

Enda mer på neste side...➥

Tegneserie som medium er bredt og har et hav av muligheter, men bruk dem for å lage tegneserie. Mytene om Gjest Baardsen kan uten tvil bli grunnlag for en heidundrende og spennende tegneserie, men da er det viktig å tenke tegneserie *hele veien.*

Kurt Østergaard

Håkon Aasnes (tegning) og Jostein Mykletun (tekst): Gjest Baardsen
50 s., sv/hv
Norsk Folkeminnelag / Aschehoug 1991
Pris: Kr. 39,-
ISBN 82-03-16893-0

Framtids-utsikter

Neo-Tokyo City, år 2030 AD.

Utenfor byen, i et øde, dødt område stengt av for folk, fins et enormt krater i den ørkenaktige jorden. Under krateret, en reminisens av atomkrigen 38 år tidligere, ligger atomkrigens foster, et våpen så maktfult og skremmende, at man har dypfryst det i en gigantisk frysebunker som er bygget opp rundt det. Et apokalyptisk våpen man kun har under kontroll i sin dypfryste tilstand.

Våpenet er Akira. Men hva er *Akira*?

Tegneserien har aldri vært redd for å utforske framtidens muligheter og umuligheter og lage fantastiske fortellinger om tiden etter 'atomkrigen'. Det fine med å legge handlingen til en tid etter den 3. verdenskrigen, er at man som tegner og forfatter kan gi seg selv frie hender og fantasien fritt spillerom. Ingen kan komme og si at "dette er ikke realistisk" eller at "slikt er ikke mulig". Alt er mulig i framtiden.

Den gode science fiction-fortellingen er likevel den som holder så mye styring på fantasien at det er mulig for leseren å trekke tråder til sin egen samtid, den fortellingen som kan gripe tendenser og trekk ved nåtiden, blåse dem opp og vise dem i deres mest ekstreme konsekvenser.

Uten at jeg vil forakte den som gir slipp på enhver logikk og gir seg fantasien i vold, bare historien har sin egen logikk. Akira har begge deler. På den ene side viser tegneren Otomo oss storbyer og teknologi som nok ikke er, men som vi ikke tviler på kan komme. På den annen side snekrer forfatteren Otomo sammen en handling så fantastisk, med total-momentan-materie-flytting (eller teleportasjon om man vil) og psykiske evner som tankelesning, avstandsmassakrering av fiender eller knusing av bygninger, så man blir helt matt.

Det blir nesten for mye, ens stakkars igjengrodde fantasi-hjerneceller kjemper desperat for å holde styr på alle disse fantastiske evnene.

Likevel, gir man seg tid til å akseptere det fantastiske og fange opp historiens logikk, er Akira en utrolig fengende fortelling, hvor 180 sider er lest i et åndedrag. Og disse tegn-

Eventyr av klasse

Så er hun her igjen, jenta som reiser rundt i en arkeologisk tidsalder og gang på gang roter seg til å stå i sentrum for historisk prekære situasjoner.

Nofret er navnet og i album nummer 6 er hun i sin reise rundt i det østlige Middelhavet, kommet til oldtidsbyen Ugarit.

Tiden er 1300-tallet f.Kr. og kongen av Ugarit, Niqmaddu den 2. får besøk av kongene fra de små fyrstedømmene Mukis, Nuhasse og Niya. De vil sikre seg militær støtte fra Ugarit, og fra Egypt som har interesser i Ugarit. Området som ligger i det nordlige av det nåværende Syria er nemlig truet av Hetittene og deres Kong Suppiluliumas, som vi møtte i det forrige Nofret-album, *Reisen til Hattusas.* Men et fordekt maktspill er i gang og Nofret kommer til å ha en nøkkelrolle i dette spillet, delvis mot sin vilje.

Dansken Sussi Bech har atter en gang snekret sammen et velfortalt og spennende eventyr som er desto mer interessant og pirrende fordi man etterhvert vet at man kan stole på hennes historiekunnskap, og på autensiteten når det gjelder bygninger, klesdrakter osv. Og Sussi Bech blir en stadig bedre og mer flytende forteller som, om hun fortsetter utviklingen, snart må finne seg i å stå i klasse med gutter som Carl Barks og Hergè, når de var på sitt beste.

Store ord kanskje, men hennes fortellermessige løsninger er på sine steder så elegante at det minner om poesi, og hennes fortellinger så innfløkte og likevel sammenhengende og kompakte at man må gi seg over. Lærerikt er det jo og. Derfor ser man stort på at en dør som blir barrikadert innenfra egentlig åpner seg ut — inntil fortellingen tre sider senere har bruk for at den åpnes inn. Kunstnerisk frihet?

Nofret er en nyansert personlighet, følsom, intelligent og slu.

Innad nærmest anarkistisk i sitt forhold til fyrster og prester, utad mer ærbødig, en skuespiller som bruker de tilgjengelige midler — blant annet sin kvinnelighet — til å fremme de, stort sett rent personlige målene hun har i den aktuelle situasjonen.

Nofret fortsetter sin reise langs Middelhavet og det er bare å håpe at det går en god stund og en del flere album innen hun faller til ro i ekteskapets favn — eller hva det nå kommer til å bli.

Kurt Østergaard

Sussi Bech:
Nofret 6
Den hemmelige traktat
48 s., farger, dansk tekst
Pris: Dkr. 68,-
Carlsen Comics 1992

ingene! Stramme, effektive og direkte. Blod, svett og tårer — ingenting skjules. Antyd-ningens kunst er ikke japansk. Angsten lyser i hvite øyne og primal-skrikene gjaller gjennom nakne underjordiske ganger. Teatralsk? Kanskje, men det funker.

Japanerne har det med å lage lange historier. 3-4000 sider er ikke ualminnelig. Akira har til nå kommet med 4 bind. Tilsammen ca 750 sider. Tittelfiguren, Akira, dukket første gang opp etter 650 sider, kjempet seg opp av kraterets bunn, opp i dagens lys og har så vidt etablert seg i serien.

Hvilke framtidsutsikter!

Kurt Østergaard

Katsuhiro Otomo:
Akira bd. 1-4 (flere følger)
ca 180 s. pr bd., farger,
amerikansk tekst
Pris: Kr. 135,- pr. bind
(A5-format), mykt cover,
Epic-comics 1990-92

Streif i serie-verden

Tundra forlag er et lite kvalitetsforlag som burde ha vært konk for lenge siden.

Kevin Eastman og Peter Laird var personene bak den obskure undergrunns-serien *Teenage Mutant Ninja Turtles*, som kom ut i sjuskete svartoghvitt-hefter for omlag ti år siden.

Men da den amerikanske drømmen overraskende forbarmet seg over deres skaperverk, og serien og figurene plutselig ble stor-industri, satt Eastman og Laird igjen med en masse penger.

Eastman valgte å bruke pengene sine på å holde liv i det lille forlaget Tundra, som hadde gitt ut avant-garde-antologien *Taboo*, hvor bl.a. Alan Moore hadde og har gående to serier. (Hva Laird gjorde med sin del, er TEGN ukjent med, i tilfelle du lurte.)

Tundra kjøpte også opp Moores havarerete *Mad Love Publishing*, som hadde stått for utgivelsen av de to første *Big Numbers*-heftene og den første samleutgaven av *From Hell*. Siden kjøpte Eastman opp *Heavy Metal*, seriemagasinet som først introduserte avantgardiske franske serier i USA (og dermed i Norge). Resultatet på kort sikt var at Heavy Metal fikk en etterlengtet kvalitetshevning.

Som en naturlig forlengelse av *Heavy Metal* har Tundra begynt å gi ut en albumserie med nyere europeiske serier. Til nå har Chyn/Frezzattos *Margot in Bedtown* (tøff jente flytter til storbyen) og Cothias/Adamovs *Wind of the Gods* del En og To (samurai-drama) koomet, og flere album følger.

Videre publiserer forlaget nye, spennende serier fra blant annet J.J. Muth (*Mythology of an Abandoned City*), Peter Kuper (*ComicsTrips*), Dave McKean (*Cages*), Jim Woodring (*Frank in the River*) og Moebius-hyllesten *Legends of Arzach*.

I England skjer det mye nytt

Som radarparet Alan Moore og Dave Gibbons (*Vokterne* på norsk) er også Neil Gaiman og Dave McKean fra de britiske øyene. De har markert seg med albumet *Violent Cases* og de tre heftene *Black Orchid*, men også med prosjekter hver for seg. Gaiman er mest kjetn for Sandman (ny samlebok er nå ute; *Season of Mists*), mens McKean prøvde seg på egenhånd med en tihefters serie i magasinstørrelse kalt *Cages* ("A simple and at times emotional story of sex, death, God and weird life"). Snart får vi se resultatet av deres siste samarbeid, *Noise*: Et sted i

Mer klassisk fra Gilbert Shelton

London ligger det en film-direktør og dør av kreft. Hans livs store bragd, hans beste film, skulle fortelle historien om en europeisk landsby under de siste timene av året 999 e. Kr., natten da alle landsby-beboerne var overbevist om at verden skulle ta slutt.

Historien hans ville aldri bli fortalt, og den døende jobber målrettet på en film ingen vil få se. Unntatt oss.

På sporet av RAW

Redaktør Spiegelmans *RAW*-antologi har gjennom et tiår publisert gode avantgarde-serier fra hele verden. I de siste årene har *RAW* kommet sjeldnere og sjeldnere, men til gjengjeld har andre titler som *A1*, *Taboo* og nå senest *Pictopia* kommet med utgivelser som gjør savnet mindre merkbart. Enkelte av bidragsyterne til gamle *RAW* er også aktive med egne titler, som Charles Burns med *Skin Deep — Tales of Doomed Romance* og Robert Williams *Coochie Cookie Men's Comix*. En representaiv samling kan også albumet *Go Naked — Beat of the Avant Garde* være. Her samles tidligere historier av nevnte Burns, Gary Pinter og andre.

Band Aids

De amerikanske serie-tegnerne var ganske tidlig ute med et *Band Aids*-album for noen år siden. Nå følger det et nytt album, denne gangen med hoved-vekt fra den sydeuropeiske gruppen av tegnere som Liberatore, Varenne, Moebius og andre. Det blir spennende å se igjen disse gamle kanonene i den amerikanske utgivelsen *Adventures in Rubber*.

Robert Crumb er tilbake med helt nytt nytegnet *Hup* med nummer fire. Senere kommer det en *Best of Crumb*-samling fra England kalt *My Troubles with Women*. Gamle Gilbert Shelton har både et nytt hefte med *Fat Freddy's Cat* og ett med de fantastiske frynsete frike-brødrene på gang. Og vil man vite hva som egentlig skjedde i under-grunnen på sekstitallet og framover, er Mark J. Estrens gjennomillustrerte *A History of Underground* klar igjen i ny utgave.

Duckburg Revisited

Gamle og nye klassiskere i albumform fortsetter å komme i et jevnt tempo fra forlaget *Gladstone*, til glede for nye og gamle lesere. *Carl Barks Library of Walt Disney's Comics* er godt i gang, og en nihefters tilleggsserie med Uncle Scrooge one-pages, Gyro Gearloose-historier og sjeldnere Barks-historier fra Firestone-giveaways har allerede begynt å komme ut samtidig med hovedserien.

Årets julehefte

Ikke før har man blitt lei av å vente og nesten gitt opp, før nyheten kommer om at de klassiske *Tarzan*-seriene endelig blir utgitt på nytt. Det første bindet er allerede i produksjon, og *Tarzan Volume One* samler de første søndagssidene fra 1929-1930 laget av *Prins Valiant*s far, Hal Foster. Dette er starten på en 18-

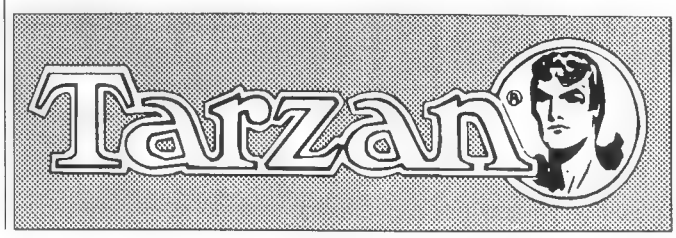

bindstegneseriedelikatesse som skal samle alle *Tarzan*-seriene som ble laget av de store, først og fremst Foster, og siden Burne Hogarth. Hvert bind blir på 64 sider i farger og utgitt i storformat.

Le(s)!

Når amerikanerne lukter penger i disse førjulstider, sørger de for at godsakene kommer en etter en: Først: Gary Larsons trettende, *Cows of Our Plantet*, så — *The Indepersable Calvin & Hobbes*, som er den tredje samle-samleboka, det vil si to år med striper og nymalte billedhistorier.

Endelig kommer også Verle Breat-heds *Outland* i samleutgave med tittelen *Politically, Fas-hionably and Aerodyna-mically Incorrect!* Breathed har i tillegg laget en ny barnebok for voksne, i stil med fjorårets søte julehistorie om *Opus*. Årets bok heter *The Last Bassegue* og historien vil også denne gangen finne sted i traktene rundt *Bloom County*.

Gary Trudeaus *Doonesbury* må kunne kalles for forgjengeren til *Bloom County*. Ikke så rabiat som Breatheds serie, men vel så injurerende. Her scorer man plusspoeng hvis kunnskapene om amerikansk politikk er brukbare. Siste samling er grande, den er på nesten trehundre sider og samler *The Complete Adventures of Uncle Duke* med utklippsfigurer.

Matt Groening er godt kjent for sitt kommersielle eksperiment med tegnefilmen *The Simpsons*, men før det var *Life in Hell* en ukentlig serie som han har holdt på med i over ti år allerede, og som fortsatt er hans fremst hjertebarn. Det er rart at man kan le så mye og bli i så godt humør av noe så melankolsk og pessimistisk som heftene *School is Hell*, *Work is Hell*, og *Love is Hell*, men prøv selv å lese den nye *The Road to Hell* og finn ut hvorfor!

Går du videre? Da er tida inne for Amends avisserie *Fox Trot*, og Ungers paneler om *Hermann*. Det hele rundes av med den nyeste samlingen av Jeff MacNellys Pulitzervinner *Shoe* og new zealandske Murray Balls *Footrot Flats Vol. 17*, ikke minst for de som savner sauene i franske F'Murrs *Ullkorn*, og som heller vil alliere seg med den selvgode fårehunden med det treffende navnet *Bikkja*. Etter dette skulle det kanskje være mulig for en stund å glemme alle de meningsløst dårlige avisseriene som går i de norske avisene. Skjønt det skal godt gjøres, så dårlige som de er. Ellers ser livet lyst ut.

Håkon Strand

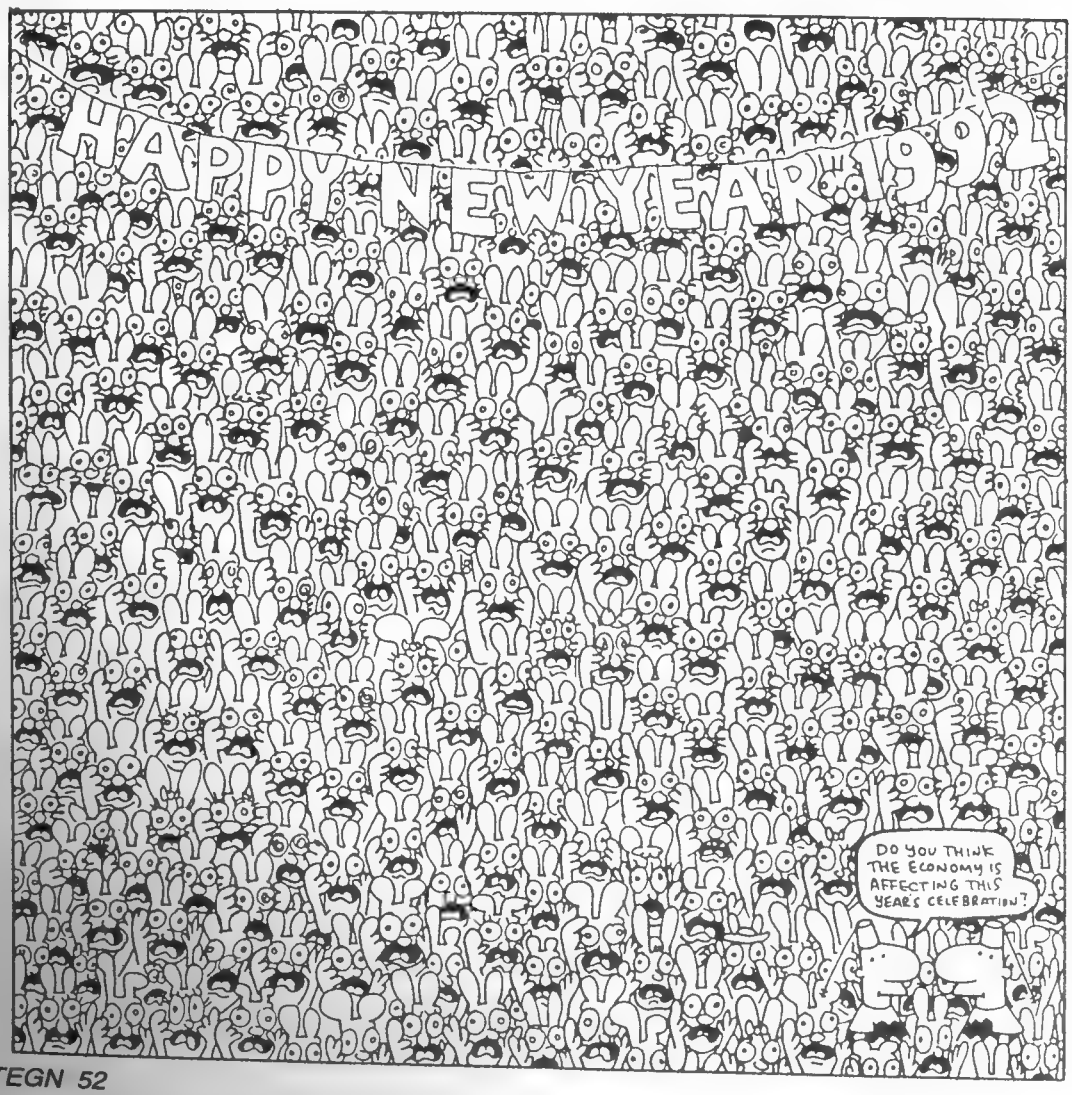

Life is Hell fra Matt Groening

3 søsken og en far

Tre søsken, eiendomsmegleren Virgil, reklamemannen Seymour og skuespillerinnen Ruby, møtes etter flere års adskillelse for å overraske faren på hans 80-års dag.

Men faren har rømt fra gamlehjemmet han var installert på og de tre starter en leting som bringer dem fra Californias grønne, saftige fjellandskap østpå til Arizonas soltørre ørken.

Bilturen blir for de tre søsken en gjenoppdagelse av hverandre, oppdatering av gamle minner og ikke minst en revurdering av egne liv og de indre 'tingenes tilstand'. *Orchidea* er en Road-Movie på papir. Coseys evne til å beskrive miljøer og natur og fange opp stemninger, får den til å fungere bra med sine lange stemningsmettete sekvenser uten særlig ytre handling. Faktisk er et av albumets få mangler at den ikke gir seg enda bedre tid og plass til gå i dybden med de tre representanter for det moderne USA.

Cosey får i *Orchidea* gitt et par spark bak ut til sin egen fortid, og det virker som om han ønsker å legge avstand til hippie-globetrotteren Jonathan, som var figuren, Cosey slo igjennom med på søttitallet (Se TEGN 2/87). Ashram-opphold og meditasjon er virkelighetsflukt og Ruby som er representanten for den alternative tenkning, er den

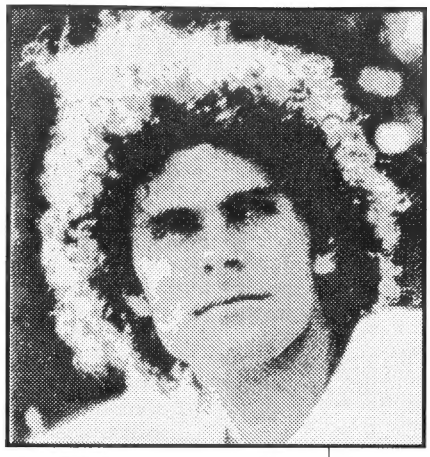

annerledes enn planlagt.

Orchidea er en smukk og livsbekreftende historie uten den store dybde, som firkantet sagt forteller at du aldri blir for gammel til å drømme — og aldri for gammel til å forsøke å realisere dine drømmer.

Kurt Østergaard

som ved historiens slutt står overfor de største endringer av livet sitt.

Møtet med faren blir en overraskelse for alle og 80-års festen blir absolutt

Cosey:
Orchidea
62 s., farger, dansk tekst
DKr. 78,-
Carlsen Comics 1992

Serier på UKS

Avgangsutstillingen for elevene på *Statens Kunstakademi* har i år, blant mye annet, tegneserier på sitt repertoar. Det er grafikeren *Ann-Carin Wessel*, som gjennom tegneseriens virkemidler forsøker å avspeile refleksjoner omkring det brede emnet rollespill og om sin egen situasjon som avgangselev fra akademiet.

Ann-Carin Wessels installasjon *Bildet*, hvorav tegneserien er en del, samt resten av avgangsutstillingen, var å finne på UKS (Unge Kunstneres Samfunn/Kunstforeninga), Rådhusgt. 19, Oslo, fra 5. juni til slutten av juni.

K.Ø.

Gjennom øynene til en muslim

I året 921 e.kr. drar Ahmad Ibn Fadlan, en høytstående muslim fra Bagdad, i spissen for en delegasjon til bulgarenes konge. Underveis støter han på en flokk nordboere som han mot sin vilje må følge nordpå de neste par årene — hvilket vi i ettertid kan være tilfredse med, for det er langt på vei ut ifra Ibn Fadlans besindige og detaljerte beretninger, at vi nå har en viss viten om våre forfedres levevis og tenkesett.

Forfatteren Michael Crichton skriver i sin bok *Eaters of the Dead* om Ibn Fadlan at han tydeligvis var en intelligent og oppmerksom mann. Han interesserte seg for hverdagslivets små begivenheter og for livsanskuelsene hos de folk han møter. Om detingene han opplever forekommer ham vulgært og barbarisk, bruker han kun lite tid på å gi uttrykk for sin indignasjon, men fortsetter heller ufortrødent med sine iakttakelser.

Cricthon skriver videre at stilen hans er mer lik en skatteoppkrevers og en antropologs enn en dramatikers. Han er opptatt av det han ser, fram for å forsterke mytene i de samfunn han opplever.

I *En viking blir gravlagt* er det en av hendelsene i Ibn Fadlans beretning som ligger til grunn for Morten Myklebusts lille 8-siders tegneserie. En høvding, Wyglif, er død og skal gravlegges. Det er en langvarig og omstendelig prosess med mange detaljerte ritualer, som Ibn Fadlan følger med et våkent blikk.

Det samme gjør Morten Myklebust. Han følger Ibn Fadlans iakttakelser nøye og kan med sitt inngående kjennskap til klesdrakter, våpen osv. fra denne tiden, visualisere beretningen med overbevisning. At Myklebust krydrer Ibn Fadlans tørre beskrivelse med en smule dramatiske virkemidler, er kun et pluss som forsterker opplevelsen, uten å ødelegge fornemmelsen av historisk autensitet.

Ut over tegneserieberetningen finnes det i heftet 6 sider med lokalhistorisk stoff fra Vestfold, hvor man har funnet gravplasser som tyder på at de samme gravritualer, som beskrevet av Ibn Fadlan, har funnet sted i blant annet Tønsberg-området.

Heftet er lagd med faglig bistand fra Riksantikvarens kontor i Tønsberg. *En viking blir gravlagt* er et hefte som biblioteker og skoler burde ta imot med begeistring. Med sin blanding av historiske opplysninger, visuell tilgjengelighet og generelt høye standard (her må jeg ikke glemme å gi Trude Brænne Larsen skryt for sin kalligrafi) er heftet et dokument som alle med interesse for vikingtiden kan dra lærdom og glede av.

En viking blir gravlagt kan bestilles hos: *Mykle Illustrasjoner (tlf. 033-68946), Eikveien 46, 3109 Lofts-Eik.* En tur på Tronsmo bokhandel vil sikkert også gi resultat.

Kurt Østergaard

Morten Myklebust:
En viking blir gravlagt
Kalligrafi: Trude Brænne Larsen
20 s., svart/hvitt
Mykle Illustrasjoner 1992

DE GJØR DET FOR AT DE UNGE KVINNENE SOM ER HER IKKE SKAL HØRE SKRIK FRA SKIPET OG BLI REDDE FOR Å FØLGE SIN HERRE NÅR DERES TID KOMMER.
Mens dette pågikk hadde seks menn samleie med slavinnen ved siden av hennes døde herre inne i teltet.

Gamle TEGN bli som nye

TEGN 1/86 (29,-)
Claire Bretecher,Conan, Katten i historien, Torstein Gundersen, Oversette Donald, Knut Borge. *(UTSOLGT!)*

TEGN 2/86 (29,-)
Doonesbury, Mort Walker, Comics'86 i Sverige, Bjørn Osland, Katt/kvinne. Blueberry. *(UTSOLGT!)*

TEGN 1/87 (29,-)
Will Eisner (intervju & omtale), Indian Summer-debatten, John Kåre Raake, Donald-analyse. *(Få igjen!)*

TEGN 2/87 (29,-)
Don Martin, Hugo Pratt, Julius Svensen, Ivan Andreasen, Kent Aske Jensen, Cosey & Jonathan, Freddy Milton.

TEGN 3/87 (35,-)
Tema: Franske serier. Minoritetsserier, Jean Moebius Giraud, Jon Sveinbjørn Jonson, Vindens passasjer, Tor Bomann-Larsen, Edgar P. Jacobs.

TEGN 4/87 (35,-)
Utstilling i Oslo, F'Murr, Art Spiegelman & MAUS, Jødenes polske lideles-historie, Bomann-Larsen-intervju, Pusur/Garfield.

TEGN 1/88 (35,-)
Fantomet: Myte/virkelig-het. Eirik Ildahl, Peter Haars & Kåmiks, Espen Schei, Mezieres & Christin, Japanske serier, Jerry Dumas.

TEGN 2-3/88 (64,-) dobbel
Jon Gisle, Serie-teori, Rock & tegneserier, Pesta: Ousland & Ildahl, Den mystiske mannen — serieklassiker (26 sider!). Milton Carniff, Meningen med livet, Tyske motorsykler.

TEGN 4/88 (35,-)
Donald Duck: Carl Barks, tegnefilm, Walt Disney, Chr. Nielsen, Jodorow-sky, Serier i Kenya,

TEGN 1/89 (35,-)
Knut Westad, Morten Myklebust, Ola A. Hegdal, Serie-teori, Tintin-slakt, Sensur.

TEGN 2/89 (35,-)
Kunst & serier, Tardi & krigen, Bomann-Larsen, Krazy Kat, Skurker i tegneserier.

TEGN 3/89 (39,-)
Verdens dårligste serier, Robert Crumb, Svenske serier, Dialektikk i Donald. Serier & reklame.

TEGN 4/89 (39,-)
Batman: film & historie, Serieutdannelse, Finske serier, Humor, Damlog, MAD, Hits & Tits.

TEGN 1/90 (39,-)
Enki Bilal, 80-tallets beste serier, Katolsk bakholds-angrep, Gutta på skauen, Auclair, Klær i serier, Å snekre serier, Utstilling, julebord & priser.

TEGN 2/90 (39,-)
Annie Goetzinger, Sergio Aragones, J. Lob, Midt-

sideplakat, Olaf Gul-brandsen-serie, Jersey.

TEGN 3/90 (35,-)
Dick Tracy: film & historikk, Knøttene 40 år, Knut Nærum, Serier i avis og i data, Chr. Nielsen, Propaganda-serier.

TEGN 4/90 (39,-)
En sinnsyk verden: Intervju med redaktører i Pyton og MAD, Verdens tøffeste melkemann, Tore Knutsen, Kunst & Håndverksskolen, Serier.

TEGN 1/91 (39,-)
Steffen Kverneland & De knyttete never (!!!), Avistegneren Herb, Don Rosa, Carl Barks, Werner Brothers (tegnefilm), Latigo.

TEGN 2-3/91 (62,-) dobbel
Arild Midthun, Terje Nordberg, Brian Bolland, Lena Ackebo, serier & data (innføring), Hal Foster & Alex Raymond, TEGN-index, GNU (musikk), TEGN i Tiden.

TEGN 4/91 (35,-)
Sussi Bech (intervju), Rocketeer, Amerikansk vold: nyere serier fra USA, Frank Miller, Dave Gibbons, TEGN i Tiden: kaniner, Satan, Sverige, Svineri på boks.

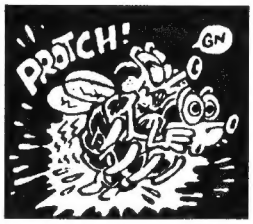

TEGN 1/92 (39,-)
Torpedo, Mandryka, Thore Hansen, Lord Horror, Sandman, Walt Kellys Pogo, Tegnefilm, Claus Deleuran, Julebord

TEGN 2/92 (39,-)
(Utvidet sideantall) Tommy og Tigern, Sex-serier, Bilag: *Det Nord-iske Serie-Seminaret i Oslo*, Prisvinner Morten Myklebust, Alan Moore: Å skrive tegneserier.

Bestill før Märtha Louise!!!

—Kunnskap ruster ikke!

Det er fortsatt mulig å skaffe gamle numre av TEGN.

Har finnes spennende artikler og serier som man ikke finner i leksikon. Evig eies kun det leste. Ryktene forteller også at TEGN er blitt samle-objekter. Merk at prisen varierer en smule. Her kommer redaksjonens rot leseren til gode! Ved å anskaffe gamle TEGN nå, får man 15% rabatt på ut-salgsprisen, og vi betaler portoen (Tilbudet gjelder bestilling av tre blader eller mer). Noter ned numrene på de bladene du er interes-sert i, legg sammen prisen, trekk evt. ifra 15% (hvis ikke så gjør vi det), send inn be-stillingen på et post-kort, eller forskudds-betal via TEGNs post-giro. Send postkortet til TEGNs adresse hvor Tor Ødemark venter i spenning på pakke inn nettopp dine klassiske numre. (OBS: Ikke ring inn bestillingen til redak-tøren, da tar det tre ganger så lang tid, og sjansen er stor for at han glemmer hele greia.) Uten tillegg i prisen vil Tor Øde-mark også signere bladene om det ønskes spesielt...

TEGN
Postboks 162
1473 Skårer
Postgiro 4 37 21 08

Jon Gisle blir tegneseriefigur i egen serie!

Gjesp! Heisan? Vi er i gang allerede? Gisle speaking! Endelig en serie som er helt og holdent dedikert meg selv. Bedre enn å være målvakt på jusstudentenes fotballag...

Det gjelder å hoste opp et eller annet importent å si når jeg endelig har ordet i bobler...

Wosjh! Fotballen knekker beina, gitt!

CRAK

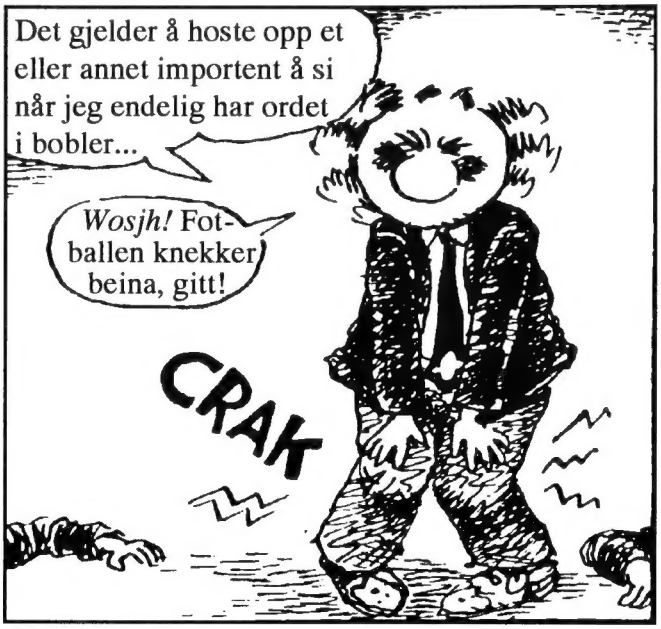

Egentlig var det *Mock Duck* som skulle få sin egen serie, men han kunne ikke bestemme seg for hvilken tegner han ville bruke. Og vi som hadde kjøpt inn ris allerede...

Veit ikke om jeg *liker* ris...

Hva skal egentlig filosofer med tegneserier? Aristoteles har allerede sagt alt, påstår de! *Grumf!* Aristoteles abonnerte ikke på TEGN, iallfall!!! TEGN var helt gresk for ham!

Hei! Jeg kom på *noe*!

Jeg er TEGNs eldste redaksjonsmedlem og jeg har ikke noe abonnement. Da får jeg ikke TEGN fire ganger i året, rett i postkassen for usle **145,-** norske kroner! Nei, jeg må gå til redaktøren og tigge og be om et stakkars blad!!! Det er for *galt*!

Ille!!

Frykte-lig!!!

GRU-SOMT

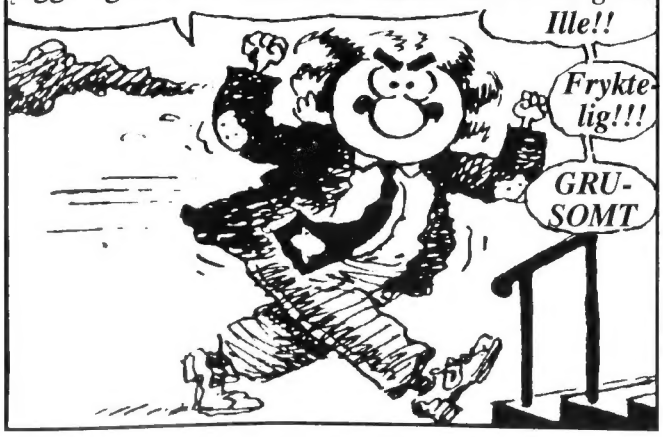

HA! Jeg lurer dem alle med et personlig abonnement! Jeg sender det til **TEGN, postboks 162, 1473 Skårer.** *De sløvingene kan jo ikke lese likevel...*

Postgiro: 4 37 21 08

FLINTSTONE

NYTT STEINBRA BLAD I SALG NÅ!

Med alle de kjente figurene fra TV-serien.

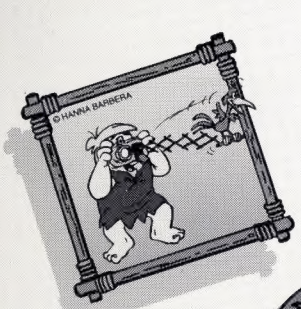

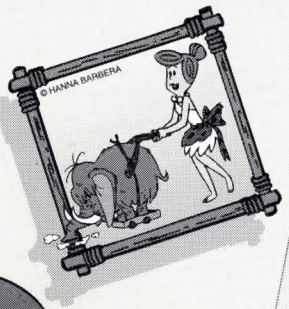

Med steintøff promotion og konkurranse.

SERIEFORLAGET A/S HJEMMET

FLINTSTONE - GÅ OG KJØP BLADET NÅ!